ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΥΠΟ ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΛΣΠΡΙΩΤΗ

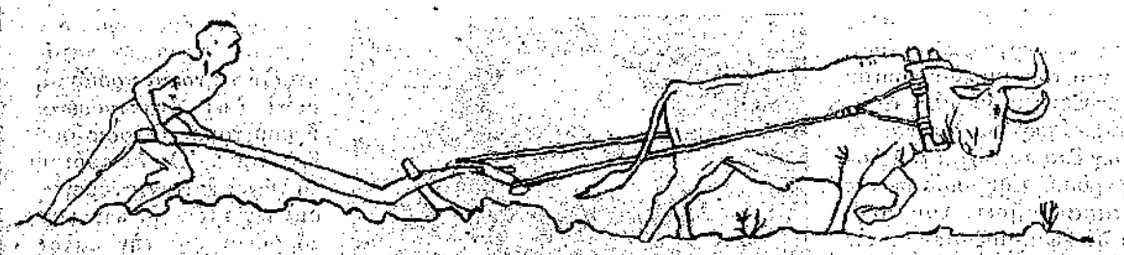

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ 31

ΜΑΡΤΙΟΝ 1912

276

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

Τὴν 30 Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους ἀπέθανεν εἰς Παρισίους, ὁ Ἰωάννης Λοβέρδος, εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν. Ὁ βίος του ὑπῆρξε βραχὺς ἀλλ' ἔντονος καὶ μεστὸς ἐργασίας καὶ ἀποτελεσμάτων. Τὸ δαιμόνιον ἐσκιρτοῦσεν εἰς τὰ σπλάγχνα του ἀφ' ὅτου κατέλιπε τὰ θρανία τοῦ σχολείου. Αὐτὸ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ Παρίσι πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν. Τὰ μόνα του τότε ἐφόδια ἦτο δίπλωμα τῆς Γεωργικῆς σχολῆς τοῦ Μονπελιέ. Εἰς τὸ Παρίσι συνεπλήρωσε τὰς μελέτας του ἀσχοληθεὶς ἰδίως εἰς τὴν ὀργανικὴν χημείαν. Ἡ πρώτη ἐργασία του ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον βῆμα ἐξόδου ἐκ τῆς ἀφανείας ἦτο τὸ βιβλίον του: «Αἱ κρυπτόγαμοι ἀσθένειαι τῶν σιτηρῶν» (Les maladies cryptogamiques des Céréales). Ἓν ἔτος κατόπιν ὁ Λ. Λοβέρδος ἐδημοσίευεν εἰς τὴν «Nature» τὴν περίφημον μελέτην του περὶ τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τῶν ζώων (La greffe animale) διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδείκνυε ὅτι ὄχι μόνον διὰ τῆς συζεύξεως τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν (croisement de races) ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ ἠμπορεῖ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ μεταβολὴ καὶ βελτίωσις τῶν ζώων. Ἀνέφερεν δέ, ἀφοῦ ἐξηντλήσε τὸ θεωρητικὸν μέρος, τὸ παράδειγμα τῶν ζωοτρόφων τῆς βορείου Ἀγγλίας οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν ἀποκόπτοντες τεμάχια ἐκ κέρατος τράγου καὶ προσαρμόζοντες αὐτὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀμνοῦ, νὰ μεταβάλουν τοῦτον εἰς κερασφόρον. Τὰ τεμάχια τοῦ κέρατος συσσωματούμενα ἀναπτύσσονται, καὶ τοῦτο κατορθοῦται ἀκριβῶς διὰ τῆς ἰδίας μεθόδου κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἐνοφθαλμισμὸς τῶν φυτῶν. Ἡ μελέτη ἦτο πλήρης, διὰ πλουσίων δὲ ἐπιχειρημάτων ἀπέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι νέοι ὁρίζοντες τὰς ζωοτεχνίας θὰ ἀνοιγῶσιν διὰ τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τῶν ζώων, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ μέλλουσα κατάκτησις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς βιολογίας.

Ἓν ἔτος κατόπιν ἤτοι κατὰ τὸ 1900 ὁ Ἰ. Λοβέρδος, ἐρευνητὴς ὀσφραινόμενος τὸ ἐπίκαιρον, ἔστρεψε τὰς μελέτας του ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ ψύχους (Froid artificiel), ἐπὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον σήμερον καλεῖται ἐπιστήμη τοῦ ψύχους. Παρετήρησεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ψυγείων αὐξάνει εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ ὅτι καὶ εἰς τὰ κοῖτη τῶν πλοίων ἐτοποθετοῦντο ψυγεῖα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν νωπῶν προϊόντων. Ἐπεζήτησε καὶ ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, τὸ ὁποῖον διηύθυνε τότε ὁ Meline, ἀποστολὴν εἰς Ἀγγλίαν Βέλγιον καὶ Δανίαν πρὸς μελέτην τῶν ἐκεῖ ἐφαρμοζομένων μεθόδων τῆς ψύξεως. Ἡ ἔκθεσις τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ἦτο ἐγερτήριον διὰ τὴν γαλλικὴν Κυβέρνησιν. Παντοῦ εὗρε τὰς ἐφαρμοζομένας μεθόδους πληρεστέρας καὶ μεγάλα τὰ ὠφελήματα ἐκ τούτων, ὑστεροῦσαν δὲ σημαντικῶς τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τεχνητοῦ ψύχους. Ὁ Meline κατόπιν τῆς ἐκθέσεως του ταύτης τοῦ ἀπένειμε τὸ παράσημον τοῦ Mérite agricol καὶ τὸν διώρισεν ἐπιθεωρητὴν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Ἔκτοτε τοῦ ἀνετέθησαν ἐπανειλημμένως ἀποστολαὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, τελευταίως δὲ τοῦ ἀνετέθη ἀποστολὴ εἰς Ἀλγερίαν πρὸς μελέτην τῆς καλλιεργείας τῆς σταφιδαμπέλου. Ἀλλ' οἱ Γάλλοι γεωπόνοι ἐξανέστησαν διὰ τὴν προτίμησιν αὐτὴν ἑνὸς ξένου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατώρθωσαν νὰ ματαιώσουν τὴν ἀποστολήν, ἀνακληθείσης τῆς ἐντολῆς. Συνέπεια ἄμεσος ἦτο ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ἰ. Λοβέρδου ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἥτις ἄλλως δὲν ἱκανοποίει τὰς βλέψεις καὶ τὴν φιλοδοξίαν του. Ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ τεχνητοῦ ψύχους καὶ τοῦ συναφοῦς πρὸς τοῦτο

ζητήματος τῆς ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας Σφαγείων. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζουν οἱ μεγάλοι ἀγῶνες, αἱ μεγάλαι ἔρευναι καὶ μεγάλαι ἐπιτυχίαι τοῦ Λοβέρδου. Ἐδημοσίευσε τὰς παρατηρήσεις του περὶ τῶν ἐφαρμοζομένων εἰς ἄλλας χώρας μεθόδων, ἐξέδωκε βιβλία, («Le Froid artificiel» 500 σελίδων) ἵδρυσε ἐργαστήρια διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ τὸν πειραματισμόν, ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχε ἐπιχορήγησιν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, ἵδρυσε διεθνῆ Ἐπιτροπείαν πρὸς ἔρευναν ἐπιστημονικὴν εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον ἀμέσως δώδεκα Κράτη δι' ἐπιχορηγήσεων, ἔχοντα τὸ δικαίωμα νὰ καρποῦνται τῶν τελειοποιήσεων καὶ βελτιώσεων εἰς τὰς μεθόδους τῆς παραγωγῆς καὶ τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς τοῦ τεχνητοῦ ψύχους, ὠργάνωσε τέλος τὸ Διεθνὲς Συνέδριον τοῦ 1908 ἓν τῶν σπουδαιοτέρων καὶ λαμπροτέρων διεθνῶν Συνεδρίων, ὡς ἐχαρακτηρίσθη, τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Μὲ τὸ σύνολον τοῦτο τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐργασίας δὲν κατώρθωσε μόνον νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς τὸν εὐρύτατον ἐπιστημονικὸν κόσμον ὡς αὐθεντία ἀλλ' ἔδωκε συγχρόνως εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ πρωτεῖα τῆς ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ ψύχους ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

Ἂς ἴδωμεν ἐγγύτερον τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀπέληξεν διὰ τῶν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν του.

Διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ κρέατος ἐφηρμόζοντο δύο μέθοδοι ἡ ἁπλῆ ψῦξις πέριξ τοῦ 0° καὶ ἡ ἀπόψυξις εἰς πολλοὺς βαθμοὺς κάτω τοῦ 0. Τὸ πρῶτον μέσον ἀπέδειξεν ὁ Λοβέρδος ὅτι ἦτο κατὰ πολὺ ἀνώτερον τοῦ δευτέρου, διότι τὸ κρέας διετήρει πλήρεις τὰς ἰδιότητάς του. Τὸ μειονέκτημα ὅμως τοῦ συστήματος τούτου εἶνε συντήρησις μικροτέρας διαρκείας. Ὁ Λοβέρδος ἀπέδειξεν ἐπίσης ὅτι διὰ τὴν συντήρησιν τῶν προϊόντων ἐντὸς τῆς κατεψυγμένης θερμοκρασίας, ἓν μόνον τῶν στοιχείων εἶνε ἡ χαμηλὴ θερμοκρασία. Ἀπαιτεῖται πλὴν τούτου ἡ σύμπραξις δύο ἄλλων παραγόντων μεγαλυτέρας ἔτι σημασίας διὰ τὸ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα, ἀφ' ἑνὸς τῆς ὑγρομετρικῆς καταστάσεως τοῦ χώρου, ἀφ' ἑτέρου τῆς διαυγείας τοῦ ἀέρος. Ὁ χῶρος δέον νὰ διατηρῆται μᾶλλον ξηρὸς εἰς τὸν βαθμὸν 70°. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐπιδίωξις τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας διὰ πάγου δὲν διατηρεῖ εἰς καλὴν κατάστασιν τὰ νωπὰ προϊόντα, διότι ἐκεῖ ἀναπτύσσεται ὑγρομετρικὴ ἔντασις 90° ἕως 100°. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ψῦχος ἐπιτυγχανόμενον διὰ τεχνητῶν μέσων εἶνε τὸ μόνον διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν προϊόντων. Ἕτερος παράγων εἶνε ἡ ἀγνότης τοῦ ἀέρος ἡ ὁποία κατορθοῦται διὰ τῆς τοποθετήσεως εἰς τὸ ἄνω τοίχωμα τοῦ θαλάμου τοῦ ψυγείου μαλακοῦ ἐπιστρώματος ἐπιχεχρισμένου δι' οὐσιῶν αἱ ὁποῖαι ἀπορροφοῦσι πᾶν αἰωρούμενον μόλυσμα. Ὁ ἀὴρ ψυχραινόμενος ἐκ τῶν κάτωθεν, ἀνέρχεται ἐφ' ὅσον ἀρχίζει ἐπ' ὀλίγον νὰ θερμαίνεται, καὶ διὰ τοῦτο τοποθετεῖται τὸ ἐπίστρωμα εἰς τὸ ἄνω τοίχωμα καὶ ἀποκαθαίρεται. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὁ Λοβέρδος κατόρθωσε νὰ διατηρήσῃ κρέατα ἀρνίων ἕνα μῆνα, βοῶν 20 ἡμέρας καὶ χοίρων 15.

Τὸ μηχάνημα τῆς ψύξεως βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν: «πᾶν ὑγρὸν ἐξατμιζόμενον ἀπορροφᾷ κατὰ τὴν μετατροπήν του μέρος θερμότητος. Τὸ μηχάνημα τῆς ψύξεως ἔχει δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ἐναποτιθέμενον ὑγρὸν ἐξατμίζεται. Ὁ ἀτμὸς διοχετεύεται εἰς ἕτερον ἀγγεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον λόγῳ διαφορᾶς θερμοκρασίας ὑγροποιεῖται καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπανέρχεται, ἐπαναλαμβανομένης τῆς ἐξατμίσεως, ἥτις καὶ ἐπιφέρει τὴν πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς μεγάλους βαθμούς. Τὰ πτητικὰ ὑγρὰ εἶνε τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς τοῦτο. Ὁ Λοβέρδος ἔκαμεν ἐπὶ τούτων μακρὸν πειραματισμὸν καὶ ἀπέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ καταλληλότερα πρὸς τοῦτο εἶνε τὰ ἀκόλουθα: Ὁ ἀνυδρίτης τοῦ θειϊκοῦ ὀξέος, τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, τὸ χλωριοῦχον μεθύλιον καὶ ἐν μέρει ἡ ἀμμωνία. Διὰ τὰ κρέατα εἶνε καταλληλότερος ὁ ἀνυδρίτης τοῦ θειϊκοῦ ὀξέος, διὰ τὰ ψάρια ἡ ἀμμωνία.

Αἱ οὐσιωδέστεροι παρατηρήσεις καὶ οἱ πειραματισμοὶ τοῦ Λοβέρδου ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διὰ ψύξεως διατηρήσεως τῶν προϊόντων καὶ ἰδίως τοῦ κρέατος. Διὰ τῶν πειραμάτων του ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τῆς ἁπλῆς ψύξεως εἰς τὸ 0° ἢ ὀλίγον τι ἄνωθεν τὰ νωπὰ προϊόντα καὶ ἰδίως τὸ κρέας, ὄχι μόνον δὲν στεροῦνται τῶν καλῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀποβαίνουσιν ὑγιεστέρα καὶ εὐπεπτοτέρα τροφή, διότι τὸ ψῦχος ἔχει δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐκκρίσεως τῆς πτωμαΐνης, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται ἅμα τὰ κρέατα μείνουν ἐκτεθειμένα εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, ἐνίοτε καὶ ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον. Ἀποβαίνει ἐκ τούτου τὸ κρέας εὐγεστότερον καὶ μᾶλλον εὔπεπτον. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ψῦχος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διατηρῇ τὰ κρέατα ὑγιῶν ζώων. Τῶν ζώων τὰ ὁποῖα κατεπονήθησαν ἢ ὑπέφεραν ἐκ νοσήματος ἢ πυρετοῦ τὸ κρέας, ἅμα τεθῇ εἰς τὸ ψυγεῖον, λαμβάνει χρῶμα μελανόν καὶ ἐξαγόμενον τοῦ ψυγείου ἀποσυντίθεται μὲ μεγίστην ταχύτητα, ἐνῷ τῶν ὑγιῶν ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα καλῶς διατηρεῖται. Οὕτω διὰ τῆς δοκιμασίας τῆς ψύξεως ἔχει τις τὸ ἀσφαλὲς κριτήριον τῆς ποιότητος τοῦ κρέατος.

Τὰ πειράματα τοῦ Λοβέρδου εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ἐγένοντο δι' ἕκαστον εἶδος κρέατος καὶ μὲ συνδυασμοὺς μεταβολῶν θερμοκρασίας, ὑγρασίας καὶ ἀερισμοῦ, ὥστε διετυπώθησαν δι' ἕκαστον εἶδος τὰ μέσα τῆς ψύξεως καὶ τὸ σύστημα πρὸς καλυτέραν διατήρησιν.

Αἱ τελευταῖαι του ἔρευναι ἀφεώρων τὴν διατήρησιν τῶν ἀνθέων καὶ καρπῶν διὰ τοῦ τεχνητοῦ ψύχους.—Διὰ τὰ μῆλα τὰ πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι, ἡ διατήρησις εἶνε ἀρίστη εἰς 4° ἄνω τοῦ μηδενός, εἰς ἀτμοσφαῖραν ἔχουσαν 62 - 70 βαθμοὺς ὑγρομέτρου μὲ διαλείμματα ἐκθέσεως εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ εἰς βαθμοὺς κατά τι ἀνωτέρους πρὸς διατήρησιν τοῦ ἀρώματος.

Διὰ τὰ κομμένα ἄνθη, ἰδίως τὰ ρόδα, ἀζαλέας καὶ ὑακίνθους εὗρεν ὅτι εἰς θερμοκρασίας 5° μὲ βαθμὸν ὑγρομετρικὸν 65 - 75 καὶ ἔντονον φῶς καὶ ποσότητα τινὰ ἀνθρακικοῦ ὀξέος λόγῳ τῆς ἀντισηπτικῆς του ἰδιότητος, κατορθοῦται ἡ διατήρησίς των ἐν ἀρίστῃ καταστάσει ἐπὶ 8 ἡμέρας. Τὰς ἐπὶ τῶν ἀνθέων μελέτας καὶ τὰ πειράματα δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμπληρώσῃ.

Εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς ὁδοῦ Denis Poisson ἐ εἰργάζετο μὲ ἐπιτελεῖον ἐπιστημόνων διὰ νὰ συστηματοποιήσῃ ταχύτερον τὰς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ ψύχους, νὰ ἐπιφέρῃ βελτιώσεις νὰ ἐφεύρῃ τελειοποιήσεις καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς χωρὶς χρονοτριβήν. Μετὰ τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τοῦ 1908, τοῦ ὁποίου προήδρευσεν ὁ Αἰμίλιος Λουμπέ, ἡ ἐπιστήμη τοῦ ψύχους, χάρις εἰς τὰς λαμπρὰς αὐτὰς ἐργασίας, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἰδίως γαλλικὴ ἐπιστήμη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Κρατῶν ὅσοι παρευρέθησαν εἰς τὸ Συνέδριον. Ὁ Ruau, ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας, εἰς τὴν προσφώνησιν ἐκ μέρους τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Συνεδρίου, τὴν 5 Ὀκτωβρίου 1908, ἐξῆρε τὸ ἔργον καὶ τὸν ἐργάτην, εἰπὼν ὅτι τὰ μέλη τοῦ Προεδρείου καὶ ἰδίᾳ ἡ ψυχὴ τῆς κινήσεως ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Λοβέρδος, ὑπηρέτησαν τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν Πρόοδον.

Τὰ πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου τούτου ἐδημοσιεύθησαν τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ Ι. Λοβέρδου εἰς τρεῖς ὀγκωδεστάτους τόμους.

Ὁμοῦ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν Ἔρευναν καὶ τὸν πειραματισμὸν ἔβαινον καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ Ι. Λοβέρδου διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέσων τοῦ τεχνητοῦ ψύχους. Αἱ σιδηροδρομικαὶ καὶ ἀτμοπλοϊκαὶ ἑταιρεῖαι τῆς Γαλλίας ἀπέκτησαν βαγόνια καὶ θαλάμους ψυγείων διὰ τὴν ἐναπόθεσιν πρὸς διατήρησιν τῶν νωπῶν προϊόντων καὶ ἰδίως κρέατος, ἰχθύων, καρπῶν, ὀσπρίων, αὐγῶν, βουτύρου κλπ.

Κατὰ τὸ 1910 ὁ Λοβέρδος ὠργάνωσε τὸ β' συνέδριον ἐν Βιέννῃ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτυχία ἐπίσης ἦτο θαυμαστὴ καὶ εἶχε ἐπίσης λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἐν οἷς καὶ τὴν ἵδρυσιν Διεθνοῦς Ἑταιρείας διὰ τὴν μεταφορὰν προϊόντων διὰ τεχνητοῦ ψύχους εἰς ἣν μόνον ἡ Ἑλλὰς δὲν κατορθώθη νὰ συμμετέχῃ οὐδὲ νὰ καρπωθῇ τῶν ὠφελημάτων τῆς συγκοινωνίας διὰ μεταφορᾶς ἐντὸς ψυγείου, παρὰ τὰς ἰδιαιτέρας πρὸς τοῦτο προσπαθείας τοῦ Λοβέρδου, λόγῳ τῆς μικρᾶς καταναλώσεως κρέατος, ἥτις κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βιέννης ἀντιστοιχεῖ πρὸς 11 χιλιόγραμμα κατ' ἄτομον ἐνῷ εἰς τὴν Αὐστρίαν ἀντιστοιχεῖ πρὸς 37 καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς 33 χιλιόγραμμα.

Τὸ Ἐργαστήριον τῆς ὁδοῦ Denis Poisson εἶχε πλὴν τῆς χορηγήσεως τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἐπιχορήγησιν ὅλων σχεδὸν τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ τινων ἐκ τῶν μικρῶν. Τὰ ὑλικὰ μέσα ἦσαν ἄφθονα καὶ ἡ ἠθικὴ ἐνίσχυσις μεγάλη διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐργασίας ἥτις ἀνεμένετο πλουσία εἰς ἐξαγόμενα. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κολοσσιαίου ἔργου ὑπέκυπτε ὑπὸ τὸ βάρος τῶν κόπων καὶ τῆς ἐντόνου ἐργασίας. Εἰς τὴν Γαλλίαν, τιμῶσαν τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς ἄνδρας οἱ ὁποῖοι ἐξυπηρέτησαν τὸ γαλλικὸν ὄνομα, ἐγένοντο ὡς ἦτο ἐπόμενον ὅλαι αἱ τιμητικαὶ ἐκδηλώσεις πρὸς τὸν νεκρόν. Ἡ δὲ διεθνὴς Ἕνωσις τοῦ τεχνητοῦ ψύχους ἐψήφισε παρὰ τὰ εἰθισμένα καὶ κονδύλιον ὅπως ἀνεγερθῇ συμβολικὸν τῆς ἐργασίας μνημεῖον εἰς τὸν τάφον τοῦ διακεκριμένου Ἕλληνος ἐπιστήμονος εἰς τὸ κοιμητήριον Père Lachaise.

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΣ

ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ

Ποῦ σημαίνουν τώρα οἱ παληὲς καμπάνες;
— ὁ ρυθμός τους μέσα στὴν ψυχὴ ἀντηχεῖ —
μὴ θρηνοῦν παρθένες; μὴ δακρύζουν μάνες;
— οἱ παληὲς καμπάνες κλαῖνε στὴν ψυχή!

Ὁ ναὸς θαμμένος βρίσκετται ἀπὸ χρόνια,
τὸν ἐσυνεπῆρεν ὁ κατακλυσμός,
τὸν σκεπάζει ἡ Λήθη — τάφου πλάκα αἰώνια —
καὶ τὰ ρήμαξε ὅλα τοῦ Καιροῦ ὁ σεισμός.

(Σμύρνη, Πάσχα 1911)

Σήμαντρα, ποὺ κλαῖτε μυστικὰ μὲ πόνο,
ἀπὸ κάποια ξένη πολιτεία νεκρὴ
φεύγει ὁ ἀντίλαλός σας μὲς ἀπὸ τὸ χρόνο
σὰν ἀπ' τοῦ πελάγου τὴ βαθειὰ σιγή.

Καὶ μυρολογοῦνε γοερὰ οἱ καμπάνες
μιὰ ζωή, μιὰ ἀγάπη, μιὰ χαρὰ νεκρή...
μὴ θρηνοῦν παρθένες; μὴ δακρύζουν μάνες;
— Κάποιες νοσταλγίες κλαῖνε στὴν ψυχή.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ*

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Ἁπλὰ καὶ σιγομίλητα τραγούδια, νάτα, ἐσένα,
ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ἀποζητᾶνε,
τῆς νιόνυφης κιθάρας σου ψιθύρισ' τα ἕνα ἕνα,
στὴ γλῶσσα της τὰ ρύθμισα, τῆς ἀρεσιᾶς σου νᾶναι.

Γυρίζω στὰ χαλάσματα τῆς νιότης μου ἐκεῖ κάτου,
τῆς νιότης ποὺ τὴ σκότωσα, ποὺ δὲν τὴν ἔχω ζήσει,
ξυπνῶ τὸ μάγο Ἀντίλαλο, μὲ τἀντιλάλημά του
χορεύουν ἴσκιοι τὸ συρτό, γλυκὸ κρατᾷ μεθύσι.

Ἐσὺ τῆς νιότης σου καὶ νοῦ καὶ χέρια νὰ τῆς δώσῃς,
νὰ χτίσῃ γερὸ σπίτι.
Μοῦσα στὶς Μοῦσες ἡ Ἀρετή. Καὶ νὰ σφιχτανταμώσῃς
τὴν ἄρπα τοῦ τραγουδιστῆ μὲ τὄπλο τοῦ πολίτη.

(Μά, ποιὸς τὸ ξέρει, πιὸ πολύ, κι ἀπάνου κι ἀπὸ τἄστρα,
κι ἀπὸ τῆς Τέχνης τὴν κορφὴ κι ἀπ' τῆς Ἰδέας τὸ βάθος,
μὴν εἶναι ἡ θεαίνα ἡ φωτιά, καὶ ἡ πλάστρα καὶ ἡ [χαλάστρα,
πιὸ ἀπάνου κι ἀπ' τὴν Ἀρετή, τέλος καὶ ἀρχὴ τὸ [ΠΑΘΟΣ).

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΝΙΑΤΑ

Ὁ ποιητὴς

Τὰ χέρια μου δὲν εἶναι σὰν τἀρπάγια,
καὶ δὲν κρατᾶν, δὲ δίνουν λυτρωμό,
ξέρουνε μόνο τὴν Ἰδέα καὶ τὸ Ρυθμὸ
ἀθάνατα τὰ δύο νὰ τὰ ζευγαρώνουν,
καὶ ξέρουν ἀπὸ μάτσσα κάποια μάγια,
καὶ ξέρουν τὸν ἀφρὸ νὰ πιάσουν,
ποὺ σβύνεται στὰ δάχτυλα τοῦ κάθενὸς καὶ πάει
στὴν πέτρα εἰκόνα ἢ ἄγαλμα ἀτὸν προσῦντζο νὰ τὸν [πλάσουν,
κι ἀχάλαστο τὸ πλάσμ' αὐτὸ νὰ κελαϊδᾷ.

Ὡιμένα ποῦ μὲ σέρνει
ἡ γνώμη μου ἡ τρελή!
Σὰν περιστέρι λαβωμένο παραδέρνει
στὴν ἀγκαλιά μου μέσα τὴν ἁμαρτωλὴ
τὸ κάθε μου παιδάκι· μαραμένα,
κι ἀποσωμένα καὶ γυμνὰ
καὶ τάχα ἀνασταμένα, καὶ ξανὰ
ξεψυχισμένα πιὸ σκληρά, καὶ μέσα ἐδῶ πιὸ ξένα.

Μὴ μὲ καταριέστε, καὶ γιὰ σᾶς θὰ ὑφάνω...
— Σὲ ξωθιᾶς δασκάλας ἔκαμα σκολειό,
πῆρα τὸ φεγγάρι χτένι καὶ τὸ πλάνο
φῶς τοῦ ἀποσπερίτη κράτησ' ἀργαλειό. —

Μὴ μὲ καταριέστε, καὶ γιὰ σᾶς θὰ ὑφάνω
γνέματα, κουβάρια, πνέματα, στοιχειά,
Καὶ *πανιὰ ἀσημένια καὶ χρυσὰ θὰ κάνω*
σὰν ἀπὸ τὸν Ἥλιο κι ἀπ' τὴν Εὐτυχιά.

Καὶ *στάθῶα κορμιά* σας θὰ τὰ ράψω ἀπάνω,
τῆς Αὐγῆς μιὰ ἀχτίδα θᾶχω γιὰ κλωνά,
κι ὅλα θὰ σᾶς ντύσω καὶ θὰ σᾶς ζεστάνω,
κι ὅσα φέγγουν θὰ εἶναι μπρὸς σ' ἐσᾶς ἀχνά.

Καὶ θὰ γίνω οἱ Μοῖρες, οἱ χαρίστρες Μοῖρες,
τὰ φορέματά σας θάματα τῆς γῆς,
ζῶνες καὶ χιτῶνες, πέπλοι καὶ πορφύρες,
τοῦ βραδιοῦ τἀστέρια, τἄνθια τῆς αὐγῆς!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

* Ἀπὸ τὸν νέον τόμον τοῦ ποιητοῦ «Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας». Ἐκδ. Γ. Φέξης, δρ. 2.

ΙΟΥΛΙΑ*

Ἀρχίζα νὰ παίρνω ὡρισμένη μορφή. Μᾶκοψαν τὰ μαλλιὰ καὶ μοῦ φόρεσαν καπέλο, βγάζοντας τὴν πλεχτὴ σκούφια ποὺ δενόταν ἀπὸ τὸ λαιμό. Ἔπειτα, σιγὰ σιγά, ἀποκτοῦσα καὶ γνώσεις. Ὁ οὐρανὸς δὲν ἦταν πιὰ ἀπὸ βελοῦδο ὅπως θαροῦσα προτύτερα. Ἡ δεκοχτοῦρα ποὺ φώναζε κάθε πρωῒ ἀπὸ τὸν πλάτανο τῆς ἐκκλησιᾶς, ἤτανε κάποτε παιδί, ποὺ ἐπειδὴ τὸ καταράστηκεν ἡ μητέρα του, ἔγινε πουλί. Ἔμαθα πὼς ὅταν βλέπεις Ἑβραίους στὸν ὕπνο σου, εἶναι διαόλοι. Καὶ πὼς, ἂν χυθῇ ἀπάνω σου λάδι ἀπὸ τὸ καντύλι ποὺ καίει μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα, θὰ πεθάνῃς πρὶν ἔρθουν τὰ Χριστούγεννα.

Ἔτσι, δὲ ξέρω γιατί ὁ κόσμος ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς μοῦ φάνηκε γεμάτος ἀπὸ κινδύνους, ἀξεδιάλυτες μοχθηρίες καὶ ὀδύνες σταλμένες ἀπὸ τὸν Θεό, ποὺ ποτέ μου δὲν κατώρθωσα νὰ τὸν φαντασθῶ τόσο καλὸ καὶ τόσο λογικό, ὅσο μοῦ φαινόταν ἕνας ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ὁ παπποῦς μου ἂς ποῦμε.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τὸν ἔβλεπα τὸν Θεό, ζωγραφισμένο σ' ἕνα μεγάλο εἰκόνισμα ποὺ εἴχαμε, γέρο μὲ γένεια λευκά, ὡπλισμένο μ' ἕνα φωτεινὸ τρίγωνο στὸ κεφάλι σὰν κράνος χρυσό. Μὰ τ' ἀγγελούδια, κάτι χερουβεὶμ ποὺ τὸν τριγύριζαν σμῆνος ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, δὲ ξέρω γιατί μοῦ θύμιζαν τὴν Οὐρανίτσα[1] καὶ μοῦλεγαν πὼς δὲν ἔχει καρδιὰ ἀνθρώπου ἐκεῖνος ποὺ κάνει νὰ πεθαίνουν τὰ μικρὰ παιδάκια ποὺ ὅλο πρέπει νὰ γελᾶνε, νὰ παίζουν καὶ νὰ τρῶνε γλυκά. Γιὰ τοῦτο μ' ἔκανε ν' ἀνατριχιάζω ἡ ἰδέα, πὼς θὰ μποροῦσα κ' ἐγὼ νὰ πεθαίνα, καὶ νὰ γινόμουν ἀγγελοῦδι, ἕνα κομμένο κεφάλι δίχως κορμί, χέρια καὶ πόδια, μὲ μόνο δυὸ φτερὰ κάτ' ἀπὸ τὸ σαγόνι φυτρωμένα, ἀφημένο μετέωρο πάνω στὸν οὐρανό, ποὺ μόλις τὸ φανταζόμουνα ζαλιζόμουν τρομερὰ καὶ βαστιόμουνα μὴν κουβαριαστῶ κατάχαμα.

Τὸ καινούργιο σκολειὸ ποὺ μὲ πῆγαν γιὰ νὰ πάρω καθὼς λέγανε σειρά, ἤτανε πολὺ μεγάλο μ' ἕνα σωρὸ τάξεις, δασκάλες καὶ μαθητές, καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ φανταζόμουνα τὸν ἑαυτό μου γιὰ παρείσακτον ἐκεῖ μέσα, συνειθισμένος ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ μόνο δωμάτιο τοῦ πρώτου μου σκολειοῦ. Μὲ τ' ἄλλ' ἀγόρια τῆς ἡλικίας μου δὲν μποροῦσα νὰ πιάσω φιλία γιατὶ ὅλα ἦταν φωνακλάδικα, ἐπιανόντανε καὶ κάνανε τὄνα τ' ἄλλουνοῦ γκρατσουνιὲς στὴ μούρη, τραβοῦσαν τ' αὐτιά τους κ' ἐφτυνόντανε ὅταν ἐγώ, ἥμερος καὶ ντροπαλός, πέγαινα κοντὰ στὰ κορίτσια καὶ τοὺς ἔλεγα, περνῶντας γιὰ φαινόμενο, πὼς ἐγνώριζα νὰ φτειάνω γλυκὸ γιὰ τὶς κοῦκλες ἀπὸ τ' ἄνθη τῆς πορτοκαλιᾶς, νὰ τοὺς ράβω φορεσιὲς καὶ νὰ τοὺς σκαρώνω καπέλα. Γιὰ τοῦτο ὅλα τὰ κορίτσια μ' ἀγαποῦσαν κ' ἔτρεχαν μαζί μου, ἡ Εὐαγγελία μὲ τὴν χοντρὴ πλεξίδα τὴν ξανθιά, ἡ Δωροθέα μὲ τὶς ἄσπρες κεντητὲς ποδιές, ἡ Θέμις μὲ τὰ κομμένα τὰ μαλλιὰ καὶ τὶς κόκκινες πλεχτὲς κάλτσες, ἡ Μαρίκα μὲ τὰ φουσκωτὰ τὰ μάγουλα καὶ γυαλιστὰ σὰν κούκλας ἀπὸ πορσελάνη, ἡ Δέσποινα ἡ *σταρόχρωμη* μὲ τὴν καμπουρωτὴ τὴ μύτη καὶ ἡ Ἰουλία, ἡ ὡραία Ἰουλία, μὲ τὰ πολλὰ μισοφούστανα, χιλιάδες μισοφούστανα, τόνα πάνω στάλλο, ἴδια μεγάλη ἀνεμώνη, φαντάζοντας ἀνάποδα γυρισμένη. Ὅμορφα ὅλα κοριτσάκια, μικρά, πέντε ἢ ἕξη χρονῶ τὸ καθένα καὶ τόσον ἀθῶα, ποὺ ὅταν ἔβρεχε, βγαίνανε στὸ διάδρομο τὰ διαλείμματα καὶ 'κεῖ, μπροστὰ σὲ ὅλους, τὰ κάθιζαν οἱ δασκάλες ἀράδα ὅλα σ' ἕνα πάγκο τρυπημένο, πῶσερναν μέσα οἱ ὑπηρέτριες τοῦ σκολειοῦ γιὰ τὴν περίστασι.

Μὰ ἡ Ἰουλία δὲν κάθισε ποτὲ σ' αὐτὸ τὸν πάγκο, καὶ ὅταν καμιὰ φορὰ ἐρχότανε ἡ δασκάλα νὰ τὴν ρωτήσῃ ξαδιάντροπα ἂν ἤθελε νὰ «πάγῃ ἔξω», γινόταν ὁλοπόρφυρη κι' ἂν ἔβλεπε πὼς ἤμουνα ἐκεῖ κοντὰ καὶ ἄκουσα τὸ τί τῆς εἶπανε, γύριζε καὶ μὲ κύταζε μὲ κάτι μάτια, ἕτοιμα νὰ δακρύσουν, γιὰ τὸν ἐξευτελισμὸ ποὺ ἐδοκίμασε.

Μίλαγε σιγανά! Πρόφερνε δυὸ τριὰ λόγια μόνο. Μά, αὐτὰ ἤτανε 'κεῖνα ποὺ ὅλα μας περιμέναμε, σὰν ἔτσι ἕνα συμπλήρωμα τῆς κουβέντας μας. Τ' ἄλλ' ἀγόρια τὴν σεβότανε γιατ' εἶχε κάποιαν ἐπιβολή, ἀφοῦ κανεὶς μας δὲν τὴν εἶδε ποτὲ νὰ χαχανίσῃ ὅπως οἱ ἄλλες, νὰ βγάζῃ τὴ γλῶσσα της ἢ μὲ τὸ χέρι στὸ στόμα νὰ προσπαθῇ νὰ σκανδαλίζῃ τὴν τάξι μὲ ὕποπτους κρότους. Ἔτσι, κανεὶς δὲν ἐτόλμησε ποτὲ νὰ τῆς τραβήξῃ τὴν κοτσίδα ἢ νὰ τῆς σηκώσῃ τὰ φουστάνια, ὅπως ἔκαναν συχνὰ στὶς ἄλλες, ποὺ τότε *σήκωναν τὰ πόδια* τους καὶ κλωτσάγανε τ' ἀγόρια σκληρίζοντας.

* Ἀπὸ μίαν σειρὰν διηγημάτων ποὺ ἑτοιμάζει ὁ κ. Π. Ροδοκανάκης διὰ τὴν βιβλιοθήκην Φέξη, δημοσιεύομεν τὴν «Ἰουλίαν», ἡ ὁποία μαζὶ μὲ πέντε-ἕξ ἀκόμη διηγήματα, μᾶς γνωρίζει τοὺς προώρους ἔρωτας τοῦ συγγραφέως ὅταν ἦτο ἀκόμη παιδάκι, πέντε περίπου χρόνων.

[1] Ὁ πρῶτος ἔρως τοῦ συγγραφέως, μὲ ἀντίζηλον — νικητὴν τὸν θάνατον.

Δὲ ξέρω γιατί ὅταν συλλογιέμαι καὶ τώρ' ἀκόμη τὴν Ἰουλία, βγαίνουν μέσ' ἀπὸ πολύτιμες θῆκες, ἀφίνουν τὴν ἀριστοκρατικιὰ σιωπὴ τοῦ βελούδου καὶ στολίζουν κάθε σκέψι μου, μεγάλα κοσμήματα ἀπὸ κοράλλι. Ἄρα γε γιατί τὸ στόμα της τὸ κουμπωτὸ ἐκλοῦσεν ἔξω μὲ δυὸ χείλια ποὺ εἶχαν τὴν κοκκινάδα του καὶ τὴ λαμπρότητα τοῦ σμάλτου; Ἢ γιατί τὸ κοράλλι, ἀπὸ ἕνα λόγο ποὺ εἶναι γιὰ μένα μυστήριον ἄγνωστο, ἔξασκεῖ ἐπάνω μου δύναμι τόσο μαγνητική, ὥστε νὰ μοῦ κάνῃ συμπαθητικὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸ φορεῖ; Ἢ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μόλις πρόσεξα τὰ χειλάκια τῆς Ἰουλίας, μόλις αἰσθάνθηκα τὴν ἡδονικὴ φρικίασι τῆς γραμμῆς των σὰν δοξάρι πάνω στῆς καρδιᾶς μου τ' ἀθωότερα ὄνειρα, κατάλαβα κάτι τι μέσα μου ν' ἀνθίζῃ, ποὺ οὔτε ἔρωτα, μὰ οὔτ' ἐπιθυμίας ἀνάδινε ζωϊκὸν ἄρωμα.

Αὐτὸ τὸ κοριτσάκι μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιὰ κατεβασμένα σὰν ἕνα μαῦρο στεφάνι κισσοῦ πάνω στὸν ἀλαβάστρινο τοῖχο τοῦ μετώπου του, ποὺ τὸ φώτιζαν δυὸ μάτια μαβιά, σκιστά, ὁλοζώντανα πράματα, τριγύρω τους βγάζοντας ἕνα πυκνὸ καὶ μαῦρο χνοῦδι μετάξινο, τὰ μακριὰ καὶ στριφτὰ τσίνουρα, ἤτανε μέσα στὶς πρῶτες σελίδες τοῦ βιβλίου τῆς ὕπαρξίς μου, σὰν μιὰ θαμπωτικὴ ζωγραφιὰ χρυσοντυμένης Παναγιᾶς, ποὺ μέσα στὸ ἄπειρο τοῦ γλαυκοῦ οὐρανοῦ της μ' ἔκανε νὰ ξεκουράζω λίγο τὰ μάτια μου ἀπὸ τὴν μονότονη μαυρίλα τῶν ὁμόρρυθμων στοιχείων, στὸ σούρτα φέρτα τῶν γραμμῶν.

Μάτια προωρισμένα νὰ ὑψώνωνται σὲ οὐρανοὺς ἀνέφελους καὶ νὰ χαμηλώνουν σὲ θάλασσες γαλήνιες· μύτη μόνο γιὰ νὰ σκύβῃ πάνω ἀπὸ ἄσπρα λουλούδια παρθένων λιμνῶν, αὐτιὰ νὰ γίνουνε φωλιὲς γιὰ χαρωπὰ τερετίσματα χελιδονιῶν καὶ σαγόνι σμιλευμένο σὲ ἀλάβαστρο, ὅπου δὲν ἔπρεπε ποτὲ ν' ἀνέβῃ τὸ τρεμουλιαστὸ χέρι τῆς συλλογῆς γιὰ νὰ τὸ στηρίξῃ σὲ πόζα στενοχώριας, αὐτὰ εἶν' ἐκεῖνα τὸ λιγωμένο λιβανωτὸ ποὺ ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ εἶναι της σὰν ἀπὸ θυμιατῆρι ἱερό, ζαλισμένο ρίχνοντάς με μπρὸς στὸ θρόνο τῆς παιδικῆς ὀμορφιᾶς της.

Χωρὶς ἄλλο μέσα της κάτι κ' ἡ Ἰουλία θἄνοιωθε, τὴν ἴδια συγκίνησι ποὺ πρέπει νὰ αἰσθάνωνται οἱ κόρδες τῆς ἄρπας, ὅταν τοῦ μουσικοῦ τὰ χέρια σὰν δυὸ μεγάλες ἀράχνες ἀπὸ σάρκα λευκή, ἀνοίγουν ἀπάνω τους, γιὰ νὰ πλέξουνε ἕνα μαγνάδι ἁρμονίας.

Τὸ πρωῒ δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα νὰ πάω σκολειὸ καὶ τὸ βράδυ, ὅταν ἔπειτ' ἀπὸ τὴ μεσημεριάτικη διακοπὴ τέλειωναν τὰ μαθήματα, τὴν συνώδευα μαζὶ μ' ἄλλες μαθήτριες πολὺ δρόμο κατὰ τὸ σπίτι της, μὲ τὴ σιδερένια πόρτα ποὺ ἤτανε ντυμένη μὲ χοντρὰ καρφιά.

Εἴχαμ' ἀρχίσει νὰ γράφωμε στὸν μαυροπίνακα: Α. Β. Γ. ὅλα τὰ κεφαλαῖα γράμματα κατὰ σειρά: Τὸ καθένα παιδὶ σηκωνότανε μὲ τὴ σειρά του καὶ μάθαινε, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, πῶς νὰ πιάνῃ τὴν κιμωλία. Μὲ πολλὴ τρομάρα πῆγα κ' ἐγὼ γιὰ τὴ δοκιμασία, μὰ μόλις ἔπιασα τὴν κιμωλία, ἤτανε τόση ἡ ἀνατριχίλα ποὺ αἰσθάνθηκα ἀπὸ τὴ σκόνη ὅση τρίφτηκε στὰ δάχτυλά μου, ὥστε λίγο καὶ θὰ τρελλαινόμουνα.

Ἡ τάξι ὅλη στριφογύριζε σὰ σβοῦρα. Ὁ μαυροπίνακας εἶχε γίνει ἕνα ἔρεβος ὅπου ἐγὼ σὰν κολασμένος ἤμουνα προσαρμοσμένος μὲ δεσμὰ ἀπὸ γράμμες κιμωλίας, ἐνῷ δασκάλες πυρότριχες καὶ κιτρινιάρες, μοῦ τίναζαν ἀγριεμένες κατάμουτρα σπόγγους, λουρίδες ἀπὸ τσόχα τυλιγμένη, βουτυγμένους μέσα στὴν ἀπαίσια σκόνη ποὺ μὲ στράβωνε καὶ μ' ἔπνιγε.

Ἄλλα ἴχνη δὲν μπορῶ νὰ διακρίνω σ' αὐτὸ τὸ μονοπάτι τῆς ἡλικίας μου, ὁποῦθε πέρασαν ἀργότερα, στρατὸς ὁλόκληρος, οἱ ἀναμνήσεις τῶν ἐρχόμενων χρόνων τῆς ζωῆς μου, ρίχνοντας, τσακίζοντας, σκεπάζοντας, ἐξαφανίζοντας τὰ σημάδια τὰ δειλὰ καὶ τ' ἀβέβαια, ποὺ ἀφῆκαν οἱ ἀναμνήσεις — πρόσκοποι, ὅσες τώρα μὲ ἀπασχολοῦν.

Μὰ θὰ μείνῃ ἀλησμόνητο σὲ πίπρα καὶ παιδιάτικη βουβὴ ἀπόγνωσι, ἐκεῖνο τ' ἀπριλιάτικο πρωΐ, ὅταν στεκάμενος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ κρατῶντας ἀπὸ τὸ φουστάνι τὴν Κατερίνα, τὴν ὑπηρέτρια, ποὺ ψώνιζε τριαντάφυλλο γιὰ γλυκό, εἶδα νἄρχεται ἕνας ἀποσταλμένος ἀπὸ τὸ σκολειὸ γιὰ νὰ πῇ σπίτι, πὼς ἡ τάξι μας θἄπαυε τὰ μαθήματα γιὰ κάμποσο καιρό, ἐπειδὴ ἕνα κορίτσι ἀπὸ 'κεῖ μέσα, εἶχε πάθει εὐλογιὰ καὶ ἤτανε πολὺ βαρειὰ στὸ κρεββάτι.

Ἀπὸ τότε, σὰν μυρίζω τριαντάφυλλα μυρωδάτα, τριαντάφυλλα μαδημένα, βλέπω μπροστά μου τὴν Ἰουλία μου ξαπλωμένη πάνω στὸ κρεββάτι τῆς ἀρρώστιας, μὲ τὸ κεφάλι ξυραφισμένο, ἀγνώριστη, τὰ μάτια στηλώνοντας ἀλλοίθωρα σὲ μιὰ μεγάλη μυῖγα ποὺ σφυρίζει στὸ τζάμι ἀγριεμένα, καὶ τὴν ἐπιδερμίδα φλογισμένη ἀπὸ τὸ ἀπαίσιον ἐξάνθημα ἔχοντας, ὅταν ἕνας ἥλιος κατεβαίνει νὰ δύσῃ πίσω ἀπὸ τὸ παραθύρι, μοιάζοντας ἀναμμένο, γιγάντιο κοράλλι.

Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ — ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

Η ΖΩΦΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ *

Ὅπως κάθε ἔργον τέχνης, μικρὸν ἢ μεγάλο, ἔχει τὴν ἱστορίαν του, ἔτσι καὶ αἱ κατὰ τὴν στοὰν τοῦ Πανεπιστημίου τοιχογραφίαι, αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ζωφόρος τοῦ Πανεπιστημίου», ἔχουν τὴν ἰδικήν των, ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσαν ὑποθέτω.

Ὅταν ὁ Δανὸς ἀρχιτέκτων Χριστιανὸς Χάνσεν ἐσχεδίαζε τὸ κτίριον τοῦ Πανεπιστημίου, ὥρισε τὴν στοάν, τὴν κατὰ τὴν ἐμπροσθίαν πρόσοψιν τοῦ οἰκοδομήματος, ὡς μέρος ὅπου θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀναπαρασταθῇ κάπως ἡ περίφημος ἀρχαία «Ποικίλη Στοά». Ἐφαντάσθη ὁ καλλιτέχνης ἐκεῖνος νὰ δοκιμάσῃ τὴν

* Ἀναζητῶν βοηθήματα διὰ νὰ γράψω τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῶν «Παναθηναίων» ἄρθρον περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, κατέφυγα καὶ εἰς τὸ ἀρχεῖον αὐτοῦ κυρίως διὰ τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν τὴν ἐξωτερικήν του διακόσμησιν. Ἀλλὰ προκειμένου ἰδίως περὶ τῆς Ζωφόρου, δὲν εὗρον εἰς τὸν σχετικὸν φάκελλον ἢ τὰ σχέδια τεσσάρων μόνον ἐγγράφων, ἀσημάντων καὶ αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα ὅτι δὲν θὰ ἦτον ἄσκοπος καὶ ἐντελῶς περιττὴ ἡ περισυλλογὴ τῶν ὑπαρχουσῶν πληροφοριῶν διὰ τὴν Ζωφόρον. Ἀνεζήτησα λοιπὸν ταύτας ὅπου ἦτο δυνατόν, κυρίως δὲ εἰς τὰς ἐφημερίδας διαφόρων ἐποχῶν, καὶ τὰς εὑρεθείσας συνώψισα εἰς τὸ ἄρθρον μου τοῦτο, σκεφθεὶς ὅτι ἴσως ἄλλοι ἱκανώτεροί μου πρὸς τοιαύτας ἐργασίας λάβουν ἀφορμὴν νὰ γράψουν λεπτομερέστερον, τὸ ἐνδιαφέρον ἄλλως τε, ἱστορικὸν τῆς Ζωφόρου.

Η. Π. Β.

στοὰν αὐτὴν κατὰ τρόπον ὥστε ὁ ὅλος ἁπλοῦς καὶ ἀρχαιοπρεπὴς ρυθμὸς τοῦ κτιρίου νὰ προσλάβῃ περισσότερον ἀρχαϊκὸν χαρακτῆρα. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ οἰκοδόμησις τοῦ κτιρίου ἐπροχώρει, δὲν ἐφαίνετο δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις τῆς ἰδέας τοῦ καλλιτέχνου, ἕνεκα προπάντων τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαιούντων χρημάτων καὶ ὁ ἀρχιτέκτων ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἴδῃ τὴν νέαν «Ποικίλην Στοὰν» κοσμοῦσαν τὴν πρόσοψιν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἴσως δὲ καὶ ἡ ἀρχικὴ τοῦ Χάνσεν ἰδέα νὰ μὴ ἐπραγματοποιεῖτο ποτὲ — ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὴν πρόοδον τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ κτιρίου οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου δὲν ἠκολούθουν αὐτὸ πιστῶς κατὰ πάντα — ἂν δὲν ἀνελάμβανε τὴν πραγματοποίησίν της ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Σίμ. Σίνας, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ Σίνας, καθὼς λέγει ὁ ἀρχιτέκτων Αὐσανδρος Καυταντζόγλου εἰς τὸ περίφημον φυλλάδιόν του «Καλλιτεχνικὴ ἐξέτασις τῶν κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἔργων τοῦ πρώην πρυτάνεως Κωνστ. Φρεαρίτου, Ἀθῆναι 1865», ἀνέλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ διακοσμητικὸν τοῦ Πανεπιστημίου σχέδιον τοῦ Χρ. Χάνσεν κατ' ἐπίμονον σύστασιν τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοφίλου, τοῦ ἀρχιτέκτονος ὁ ὁποῖος ἐσχεδίασε τὸ κτίριον τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Θεόφιλος Χάνσεν θέλων νὰ ἴδῃ ἐντελῶς τέλειον τὸ ἔργον τοῦ ἀδελφοῦ του κατέπεισε τὸν Σίναν, ὅταν συνεδέθη κάπως στενῶς μὲ αὐτόν, νὰ συμπληρώσῃ καὶ ἀποπερατώσῃ τὴν διακόσμησιν τοῦ Πανεπιστημίου. Κατά τινα δὲ ἄλλην πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν εὗρον γραμμένην εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τῆς 25ης Μαρτίου τοῦ 1889 — ἄγνωστον ὅμως πόθεν προερχομένην — ὁ Σ. Σίνας, ὅταν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1859 ἐτίθετο ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἀνεγερθείσης διὰ δαπάνης του Ἀκαδημίας, ἠθέλησε πρὸς ἀνάμνησιν τῆς θεμελιώσεως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἑνὸς ἄλλου καλλιτεχνικοῦ ἔργου καὶ τότε ὁ ἀρχιτέκτων Θεόφ. Χάνσεν ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν νὰ καταβάλῃ τὴν δαπάνην διὰ τὴν γραφὴν τῆς Ζωοφόρου τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλ' εἴτε αὐτοβούλως ὁ Σίνας, εἴτε κατ' ἐπίσημον σύστασιν τοῦ Θ. Χάνσεν ἀνέλαβε νὰ δαπανήσῃ διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς στοᾶς τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος, τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Σίνας ἀπεφάσισε κατὰ τὸ 1859 νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιον τοῦ Χρ. Χάνσεν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας τὸν τότε διάσημον Βιεννέζον ζωγράφον Karl Rahl «διὰ νὰ λάβῃ ἐπιτοπίως τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ τὰ προκαταρκτικὰ σχέδια τῶν ὑπὸ τὴν στοὰν γενησομένων μεγαλογραφιῶν» (Α. Καυταντζόγλου: Καλλιτεχνικὴ ἐξέτασις κτλ.)

Ὁ Ράλ οὗτος, κατὰ τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναγράφονται εἰς τὸ μέγα ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τοῦ Λαρούς, ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1812 καὶ ἀπέθανε τὸ 1865. Ὁ βίος του ἦτον ἀρκετὰ πολυκύμαντος. Νεώτατος, ἀφοῦ διεκρίθη εἰς τὴν προσωπογραφίαν κυρίως, μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου ἔδρεψε νέας δάφνας, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐγύρισε πάλιν εἰς Βιέννην διὰ νὰ συστήσῃ ἰδίαν σχολήν. Εἶχε παρὰ πολλοὺς μαθητάς, καὶ εἰς τὴν σχολήν του ἐγράφησεν πλέον τῶν 400 πορτραίτων. Εἰργάσθη καὶ μεγάλους πίνακας, οἱ ὁποῖοι ἐκόσμησαν δημόσια κτίρια. Ἡ πολιτικὴ τὸν κατέτρεξεν, ἀλλ' εὗρεν ἰσχυρὸν προστάτην τὸν Σ. Σίναν, ὁ ὁποῖος πλὴν τῶν ἄλλων ἐργασιῶν, ποὺ τοῦ ἔδιδε, τοῦ ἀνέθεσε καὶ τὴν κατασκευὴν τεσσάρων μεγάλων πινάκων μὲ θέματα παρμένα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν καὶ ἀναπαριστῶντα τὸν Περσέα, τὸν Ἰάσωνα, τὴν Ἑλένην, τὴν Ἰφιγένειαν διὰ νὰ κοσμήσῃ μὲ αὐτοὺς τὸ εἰς Βιέννην μέγαρόν του.

Ὁ Rahl, ὅταν ὁ Σίνας ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν τὰς σκέψεις του διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς στοᾶς τοῦ Πανεπιστημίου σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Χρ. Χάνσεν, ἐνεπνεύσθη μίαν σύνθεσιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ». Ἀφοῦ δὲ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Σίναν κατῆλθεν ἀμέσως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ προέβη εἰς τὴν καταμέτρησιν τῆς στοᾶς καὶ εἰς τὴν χάραξιν τῶν σχεδίων του εἰς μικρὸν μέγεθος, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλε πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸν βασιλέα Ὄθωνα, ὅστις καὶ τὰ ἐνέκρινεν. Ἐπέστρεψε τάχιστα εἰς Βιέννην ὅπου, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν σημειώσεων τῶν ἀναγραφομένων εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ Λαρούς «en traça les esquisses coloriées et la majeure partie des cartons». Ὅταν ὅμως ὁ Rahl εἶχε τελειώσει πλέον τὸ προκαταρκτικόν του ἔργον καὶ ἦτον ἕτοιμος μὲ τὸν Θεόφ. Χάνσεν καὶ ἄλλους εἰδικοὺς τεχνίτας νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐξερράγη ἡ Ὀκτωβριανὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος καὶ τὰς συνεπακολούθους ταραχάς, καὶ οὕτως ἐματαιώθη ἡ κάθοδος τῶν καλλιτεχνῶν. Μετὰ τὴν καθησύχασιν τῶν ταραχῶν καὶ τὴν εἴσοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς νέαν πολιτικὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία ἐβεβαίωνε τὴν πλήρη ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας, ἐσκόπευον οἱ καλλιτέχναι νὰ κατέλθουν εἰς Ἀθήνας, πλὴν ἐπέρχεται κατὰ τὸ 1865 ὁ θάνατος τοῦ Rahl καὶ οὕτως ἀναγκαστικῶς ἡ ἐκτέλεσις τῆς διακο-

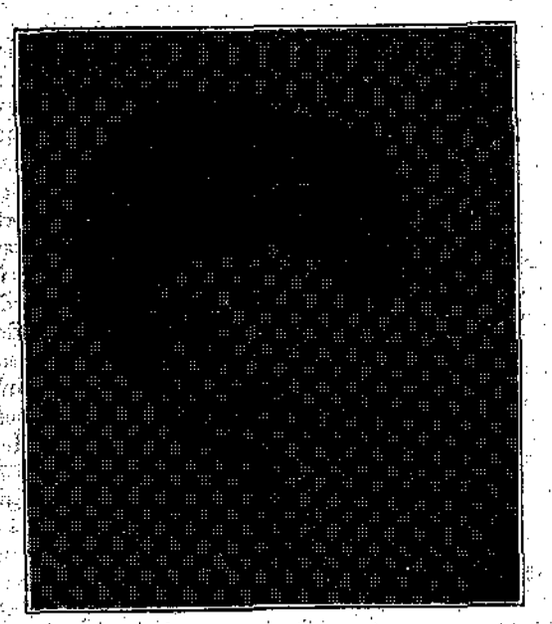

ΣΠΟΥΔΗ — ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

σμήσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἀναβάλλεται διὰ δευτέραν φοράν. Τοὺς χρωματιστοὺς εἰς μικρὸν πίνακας τῶν τοιχογραφιῶν καὶ τὰ ἄλλα σχέδια παρέλαβεν ὡς ἰδιοκτησίαν του ὁ Σίνας καὶ τὰ ἐφύλαττεν εἰς τὸ μέγαρόν του ἀναμένων τὴν κατάλληλον στιγμήν, ἴσως δὲ καὶ τὸν ἀντάξιον τοῦ Rahl ἐκτελεστὴν καλλιτέχνην διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποφασίσει. Ἀλλ' ὡς φαίνεται τὰ ἐμπόδια δὲν θὰ ἔλειψαν, καὶ ἕνεκα τούτου ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἐματαιοῦτο μέχρις ὅτου ἐπῆλθε καὶ τοῦ Σίνα ὁ θάνατος. Εὐτυχῶς ὅτι τὰ σχέδια τοῦ Rahl περιῆλθον εἰς χεῖρας τῆς κυρίας Ὑψηλάντη, συγγενοῦς τοῦ Σίνα, καὶ διεσώθησαν ἀναμένοντα τὸν χρόνον τῆς μεγεθύνσεως καὶ ἀποτυπώσεώς των ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ Πανεπιστημίου.

Παρήρχοντο τὰ ἔτη καὶ τὸ μόνον διακοσμητικὸν ἔργον ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ Πανεπιστημίου ἦτον ἓν παμμέγεθες καὶ ἀκαλαίσθητον ὡρολόγιον τοποθετημένον εἰς τὸ κέντρον τῆς στοᾶς καὶ ἄνωθεν τῆς μεγάλης θύρας. Ἀλλ' ὅπως κάθε πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ἔχει καὶ τὴν στιγμὴν τῆς καλῆς του τύχης, ἔτσι καὶ ἡ στοὰ τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἔμελλε νὰ μένῃ πάντοτε μὲ μόνην διακόσμησιν τὸ μεγάλο ὡρολόγιον καὶ δίχως τὰς τοιχογραφίας τοῦ Rahl. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1888 ἐγίνετο γνωστὸν ὅτι ὁ εἰς Βιέννην διαμένων ὁμογενὴς βαρῶνος Νικόλαος Δούμπας ἀνέλαβε νὰ καταβάλῃ τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην διὰ τὴν γραφὴν τῶν πινάκων τοῦ Rahl εἰς τὴν στοὰν κατόπιν ὑποδείξεως καὶ θερμῶν συστάσεων τοῦ ἀειμνήστου πρωθυπουργοῦ Χαριλ. Τρικούπη. Ἔγιναν ταχέως αἱ ἀπαιτούμεναι συνεννοήσεις μεταξὺ δωρητοῦ καὶ Πανεπιστημίου διὰ μέσου τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Τσίλλερ, καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1889 κατήρχετο εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Βιεννέζος καλλιτέχνης Lebiedzki μὲ τὰ σχέδια τοῦ Rahl, τὰ ὁποῖα παρέλαβεν ἀπὸ τὴν κυρίαν Ὑψηλάντη. Ὁ Lebiedzki προέβη εἰς τὴν μεγέθυνσιν καὶ τὸν χρωματισμὸν αὐτῶν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1889 ἤρχισε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πανεπιστημίου βοηθούμενος ὑπὸ εἰδικῶν τεχνιτῶν.

Κατὰ πρῶτον ἐζωγραφήθη ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐπερατώθη τὴν 26 Ἰουλίου ἰδίου ἔτους. Ἔπειτα τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς στοᾶς, καὶ εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ὅπου ἦτο τοποθετημένον τὸ ἱστορικὸν ὡρολόγιον ἄνωθεν τῆς μεγάλης θύρας ἀνεπαρεστήθη ὁ βασιλεὺς Ὄθων καθήμενος, ἔχων ἔμπροσθεν καὶ περὶξ αὐτοῦ τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Ἀρχαιολογίαν, τὴν Ἱστορίαν, τὴν Μαθηματικήν, τὴν Ρητορικήν, τὴν Ποιητικήν, τὴν Νομοθετικήν, τὴν Ἰατρικήν, τὴν

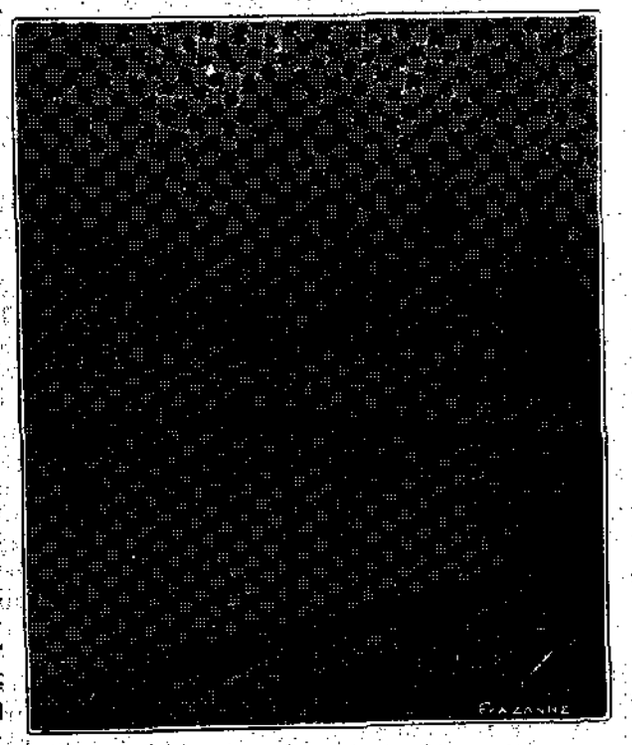

ΤΟΞΙΟΝ — ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

Θεολογίαν, τὴν Ἀστρονομίαν, τὴν Φυσικήν. Ἡ ζωγράφησις τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς στοᾶς ἐπερατώθη τὴν 9ην Αὐγούστου τοῦ 1889 καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου μηνὸς εἶχε τελειώσει ὅλον τὸ ἔργον. Τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν Ζωοφόρον τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπεκάλεσαν τότε μερικοὶ «Χρυσοῦν αἰῶνα τῆς ἑλληνικῆς Καλλιτεχνίας», κακῶς βεβαίως, διότι δὲν ἀναπαριστᾷ τὴν καλλιτεχνίαν μόνον, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὴν «Ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ», καθὼς ἄλλως τε τὴν ὠνόμασε καὶ ὁ σχεδιάσας αὐτὴν καλλιτέχνης Rahl.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν τοιχογραφιῶν ἐπεχρίσθη καὶ ὅλος ὁ ἄλλος τοῖχος τῆς στοᾶς μὲ ἐρυθρὸν ἀμμοκονίαμα καὶ οὕτω τὸ χρυσίζον φόντο τῶν πολυχρώμων εἰκόνων καὶ ὁ ἐρυθρὸς τοῖχος ἀπετέλεσαν ἓν ἀρκετὰ κτυπητὸν σύνολον. Ἡ ὅλη δαπάνη τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀνῆλθε κατά τινας μὲν πληροφορίας εἰς 60000 δρ. κατ' ἄλλας δὲ εἰς 70000 καὶ πλέον καὶ κατ' ἄλλας εἰς 100000 δρ. Μερικοὶ τεχνοκρῖται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπέκριναν τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἐργασίας καὶ ἄλλοι ἀνήρεσαν τὰς ἐπικρίσεις. Ἀποφεύγω νὰ κάμω οἱονδήποτε λόγον διὰ τὴν ἀξίαν τῆς συλλήψεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν τοιχογραφιῶν αὐτῶν τῆς νέας «Ποικίλης Στοᾶς» ἢ νὰ περιγράφω τὰς ἀπεικονιζομένας παραστάσεις, διότι μόνος σκοπὸς τοῦ ἄρθρου μου τούτου εἶναι ἡ ξηρὰ ἀφήγησις τῶν σπουδαιοτέρων σημείων τῆς ἱστορίας τῆς «Ζωοφόρου τοῦ Πανεπιστημίου».

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Τὸ ἄκουσα ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο σᾶς ἦρθε, ἄκουσα, ἐπίσκεψις μιὰ κυρία ποὺ σᾶς γνώριζε καὶ σᾶς ὠνόμασε Σίμονσεν πρὶν προφτάσετε νὰ τὸ ἐμποδίσετε. Θεέ μου, τί γελοῖο καὶ τί πρόστυχο ποὺ εἶναι κι' αὐτό! Λέγουν ἀκόμα στὴν πόλι πὼς διασκεδάζετε νὰ δίνετε σὲ μικρὰ παιδιὰ νὰ καπνίζουν τσιγάρα καὶ πὼς στὸν δρόμο κάνετε σκάνδαλα τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο πὼς ζητήσατε μιὰ μέρα ἀπὸ μιὰ ὑπηρέτρια ποὺ ἀπαντήσατε στὴν ἀγορὰ κάτι, καὶ μάλιστα μπροστὰ σ' ἕνα σωρὸ ἀνθρώπους. Καὶ μετὰ ὅλα αὐτὰ νομίζετε ἀκόμα πὼς ἔχετε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μὲ πλησιάζετε καὶ νὰ μοῦ λέτε τὰ αἰσθήματά σας καί... Αὐτὸ εἶναι ποὺ μὲ θυμώνει περισσότερο ἀπ' ὅλα, πῶς τολμᾶτε...

Ἐδῶ στάθηκε. Τὸ στόμα της ἔτρεμε κ' ἔδειχνε πόσο ἦτον ταραγμένη· κάθε λέξι ποὺ ἔλεγε τὴν αἰσθάνετο ἀληθινὰ καὶ δὲν βιαστοῦσε τὸν θυμό της.

Ἔπειτα ἀπ' ὀλίγο εἶπε ἐκεῖνος:

— Ναί, ἔχετε δίκαιο, σᾶς ἔκανα πολλὰ βάσανα... Εἶναι καὶ φυσικό, ὅταν προσέχῃ κανεὶς ἕναν ἄνθρωπο ἕναν ὁλόκληρο μῆνα κάθε μέρα κάθε μέρα, ὅταν παρατηρῇ ὅλα ποὺ λέγει καὶ ὅλα ποὺ κάμνει, τότε βέβαια θὰ βρῇ πάντα κάτι κακὸ γιὰ νὰ πιστῇ ἀπ' αὐτό. Μπορεῖ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ν' ἀδικιέται ὁ ἄλλος ἄνθρωπος, μὰ αὐτὸ δὲν πειράζει πολύ, δὲν σημαίνει τίποτα. Ἡ πόλις ἐδῶ δὲν εἶναι μεγάλη, ἀμέσως κάμνω ἐντύπωσι σ' ὅλους· μόλις βγῶ στὸν δρόμο, ὅλος ὁ κόσμος ἔχει κι' ἀπὸ ἕνα μάτι σὲ κάθε δάχτυλο· εἶναι φυσικό. Ἄλλως τε κ' ἐγὼ δὲν εἶμαι ὅπως ἔπρεπε νὰ ἦμουν.

— Θεέ μου, εἶπε ἡ Δάγνη ξηρὰ ξηρὰ καὶ σύντομα, βέβαια ἐπειδὴ ἡ πόλις εἶναι μικρή, γι' αὐτὸ σᾶς παρατηροῦν τόσο πολύ, αὐτὸ θὰ εἶναι θεοφάνερο. Σὲ μεγαλύτερη πόλι δὲν θὰ εἴστε ὁ μόνος ἄνθρωπος γιὰ νὰ τραβᾶτε ἀπάνω σας τὴν προσοχὴ ὅλου τοῦ κόσμου.

Αὐτὴ ἡ κρύα μὰ πολὺ σωστὴ ἀπάντησίς της τὸν ἔκανε ἀλήθεια στὴν ἀρχὴ καὶ τὴν ἐθαύμασε. Ἔχει σκοπὸ νὰ πῇ κάτι γιὰ νὰ τῆς δείξῃ πὼς ἀναγνώριζε πὼς εἶχε δίκαιο σ' αὐτὸ ποὺ λέγε, μὰ ἔμεινε σκεπτικὸς καὶ δὲν εἶπε τίποτα. Ἤτον τώρα πολὺ ταραγμένη ἐκείνη, εἶχε βέβαια κάλλους λόγους νὰ εἶναι θυμωμένη ἐναντίον του, μὰ τὸν ὑποτιμοῦσε κι' ὅλας λίγο πάρα πολύ. Αὐτὸ τὸν ἐπρόσβαλε κάπως. Βέβαια, τί ἦτον στὰ μάτια της; Ἕνας ἁπλούστατος ξένος ἄνθρωπος σὲ μιὰ μικρὴ πόλι, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἔκαμνε ἐντύπωσι ἐπειδὴ ἦτον ξένος μέσ' στὴν μικρὴ πόλι καὶ φοροῦσε μιὰ κίτρινη φορεσιά.

Εἶπε λίγο πικραμένος:

— Μήπως λὲν κι' ὅλας πὼς ἔγραψα μιὰ φορὰ ἕναν ἄπρεπῆ στίχο ἀπάνω σ' ἕνα μνῆμα, στὸ μνῆμα τῆς Μίνας Μέεκ; Δὲν ἦτον κανεὶς ποὺ νὰ τὸ εἶδε; Ἐπειδὴ εἶναι ἀλήθεια, σᾶς βεβαιῶ, εἶναι ἀλήθεια. Ἐπίσης εἶναι ἀλήθεια πὼς πῆγα στὸ φαρμακεῖο ἐδῶ καὶ πὼς ζήτησα γιατρικὰ γιὰ μιὰ ἀηδέστατη ἀρρώστεια, ποὺ τὴν εἶχα γράψει σ' ἕνα κομμάτι χαρτί, μὰ δὲν μοῦ τἄδωσαν αὐτὰ τὰ γιατρικά, ἐπειδὴ δὲν εἶχα συνταγή. Ἄ, καὶ τώρα ποὺ σκέπτομαι: μὴ τυχὸν δὲν σᾶς διηγήθηκε ὁ Μινούττας, πὼς ἤθελα μιὰ φορὰ νὰ τὸν δωροδοκήσω μὲ διακόσιες κορόνες γιὰ νὰ πῇ πὼς εἶναι ἐκεῖνος, ἀντὶ ἐγώ, πατέρας ἑνὸς παιδιοῦ; Κι' αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ὁ Μινούττας εἶναι μάρτυς. Ἄχ, θὰ μποροῦσα νἄλεγα κι' ἄλλα ἀκόμα...

— Ὄχι, δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἀρκεῖ, εἶπε ἡ Δάγνη μὲ πεῖσμα. Καὶ τοῦ θύμισε τὰ τηλεγραφήματα, τὰ πλούτη ποὺ εἶχε ὁ ἴδιος τηλεγραφήσει στὸν ἑαυτό του, τὸ κουτὶ τοῦ βιολιοῦ ποὺ τὸ ταξίδευε μαζί του χωρὶς νἄχῃ βιολὶ καὶ χωρὶς νὰ ξέρῃ οὔτε νὰ παίζῃ· ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο ὅλες του τὶς κατεργαριές, ἀκόμα καὶ τὸ μετάλλιο ἐκεῖνο ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε πῆ πὼς δὲν τοῦ ἄνῆκε κατὰ τίμιο τρόπο. Ὅλα τοῦ τὰ θύμισε, χωρὶς λυπημό· καὶ τοῦδωσε νὰ καταλάβῃ πὼς ὅσες κατεργαριὲς πρὶν νόμιζε πὼς τὶς ἔλεγε γιὰ ἀστεῖο, τώρα πίστευε πὼς ὅλες ἀλήθεια τὶς εἶχε κάνει. Ναί, εἶναι ὡρισμένως μιὰ φύσις κακὴ καὶ διεστραμμένη.

Καὶ τέτοιος ποὺ εἴστε, εἶπε, προσπαθεῖτε νὰ τὰ βάλετε μαζί μου καὶ νὰ μὲ κάνετε γελοία, μὲ κάνετε νὰ κάνω ἀνοησίες μαζί σας. Δὲν ντρέπεστε, δὲν ἔχετε καρδιὰ γιὰ τοὺς ἄλλους, μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό σας, κ' ἐξηγεῖτε, κι' ὅλο ἐξηγεῖτε...

Ἐκείνην τὴν στιγμὴ τὴν διέκοψε ὁ Στένερσεν ὁ ἰατρός, ποὺ ἤρχετο βιαστικὸς ἀπ' τὴν μεγάλη σάλα· ἦτον στὰ μέσα καὶ στὰ ἔξω, γιὰ ὅλα ἔτρεχε καὶ φρόντιζε.

— Καλησπέρα, κύριε Νάγκελ! φώναξε. Σᾶς εὐχαριστῶ πάλι πολὺ γιὰ τὴν τελευταία βραδυά! Τί διασκέδασις, ἔ;... Γιὰ νὰ σᾶς πῶ, κυρία Κίελλανδ, πρέπει νὰ προσέχετε, σὲ λίγο θὰ παραστήσωμε τὶς πλαστικὲς εἰκόνες.

Καὶ χάθηκε πάλι ὁ γιατρός.

Ἄρχισε πάλι νὰ παίζῃ μουσικὴ κ' ἔγινε ἡσυχία μέσ' στὴν σάλα. Ἡ Δάγνη ἔσκυψε λίγο καὶ κύταξε ἀπ' τὴν πόρτα· ἔπειτα γύρισε πάλι πρὸς τὸν Νάγκελ καὶ εἶπε:

— Ἔρχεται ἡ Μάρθα.

Σιγή.

— Δὲν ἀκοῦτε τί σᾶς λέγω;

— Πῶς, βέβαια, ἀπήντησε ἀφῃρημένος.

Δὲν σήκωσε τὰ μάτια του, μόνο ἐξακολουθοῦσε νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ γυρίζῃ τὸ ποτήρι του χωρὶς νὰ πίνῃ κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι του σχεδὸν ὁλότελα ἀπάνω στὸ τραπέζι.

— Στ! εἶπε ἡ Δάγνη περιγελαστικά, τώρα παίζουν πάλι. Κι' ὅταν ἀκούει κανεὶς τέτοια μουσική, εἶναι ὡραῖο νὰ κάθεται λίγο μακριὰ κάπου σὲ μιὰ πλαϊνὴ κάμαρα, καὶ νὰ κρατᾷ τὸ χέρι τῆς ἀγαπημένης — ἔτσι δὲν εἴπατε μιὰ φορά; Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι τὸ ἴδιο βάλς τοῦ Λάννερ, καὶ τώρα ποὺ ἔρχεται ἡ Μάρθα...

Μὰ διὰ μιᾶς φάνηκε νὰ μετανοῇ γιὰ τὴν κακία της, ἀμέσως σιώπησε, τὰ μάτια της βράχηκαν καὶ κάθισε πιὸ βαθειὰ μέσ' στὴν καρέκλα της. Ἐκεῖνος ἐκάθητο ἀκόμα μὲ σκυμμένο κεφάλι, καὶ ἡ Δάγνη ἔβλεπε μόνο τὸ στῆθος του ποὺ ἀνέπνεε γλήγορα καὶ ἄτακτα. Τότε σκέφθηκε νὰ πῇ μερικοὺς καλοὺς λόγους γιὰ νὰ τελειώσῃ, μερικοὺς λόγους ποὺ νὰ μὴν τὸν πονέσουν· σηκώθηκε, πῆρε καὶ τὸ ποτήρι της στὸ χέρι κι' ἄρχισε:

— Τώρα πρέπει νὰ πηγαίνω, εἶπε.

Ὁ Νάγκελ ἀμέσως σήκωσε τὰ μάτια του νὰ τὴν ἰδῇ, σηκώθηκε κ' ἐκεῖνος καὶ πῆρε τὸ ποτήρι του. Ἤπιαν κ' οἱ δύο σιωπηλοί. Ἐκεῖνος ἐβίαζε τὸν ἑαυτό του νὰ μὴ τρέμῃ τὸ χέρι του· ἡ Δάγνη τὸν ἔβλεπε πὼς ἐπάλαιβε γιὰ νὰ δεῖξῃ ἥσυχο πρόσωπο· κι' αὐτός, ποὺ τώρα πρὸ ὀλίγου μὲ τὴν εἰρωνεία της νόμιζε πὼς τὸν εἶχε κατασυντρίψει, λέγει ἔξαφνα μὲ ἀδιαφορία καὶ μὲ πολλὴ εὐγένεια:

— Πρὶν τὸ ξεχάσω, κυρία μου, θέλετε νὰ ἔχετε τὴν καλοσύνη... βέβαια δὲν θὰ σᾶς ξαναδῶ πιά... θέλετε νὰ ἔχετε τὴν καλοσύνη ὅταν ἔρθῃ περίστασις, ὅταν γράψετε στὸν ἀρραβωνιαστικό σας, νὰ τοῦ θυμίσετε τὰ δυὸ ποκάμισα ποὺ ὑποσχέθηκε μιὰ φορὰ τοῦ Μινούττα πρὸ δύο χρόνων. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρῆτε ποὺ ἀνακατώνομαι σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι, ποὺ δὲν μὲ μέλει ἐμένα· τὸ κάνω μόνο γιὰ τὸν Μινούττα. Ἐλπίζω πὼς μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὸ θάρρος μου. Πῆτε μόνο πὼς εἶναι δυὸ μάλλινα ποκάμισα· θὰ τὰ θυμηθῇ.

Ἔμεινε σὰν νὰ εἶχε πέσει κεραυνὸς ἀπάνω της· ἔμενε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ τὸν κύταζε, δὲν εὕρισκε λέξεις νὰ πῇ καὶ ξέχασε ν' ἀκουμπήσῃ καὶ τὸ ποτήρι της στὸ τραπέζι. Ἕνα λεπτὸ ἔμεινε ἔτσι. Ἔπειτα συνῆλθε πάλι, τοὔρριξε μιὰ ματιὰ γεμάτη θυμό, γεμάτη ὅλην τὴν ἀγανάκτησι ποὺ ἠσθάνετο μέσα της κ' ἔπειτα τοῦ γύρισε τὴν ράχη κ' ἔφυγε.

Δὲν ἐφαίνετο νὰ σκέπτεται οὔτε πὼς ὁ δικαστὴς κι' ὁ γραμματικὸς ἐκάθοντο ἀκόμα στὴν ἴδια θέσι καὶ τὴν περίμεναν.

Ὁ Νάγκελ κάθισε πάλι. Οἱ ὦμοι του ἔτρεμαν καὶ πολλὲς φορὲς ἔτσι μηχανικῶς ἔπιανε τὸ κεφάλι του. Ἐκάθετο ἐκεῖ σὰν πεσμένος ἀπάνω στὴν καρέκλα του. Ὅταν ἦρθε ἡ Μάρθα, σηκώθηκε ἀμέσως, μιὰ ἔκφρασις εὐγνωμοσύνης

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου 1911.

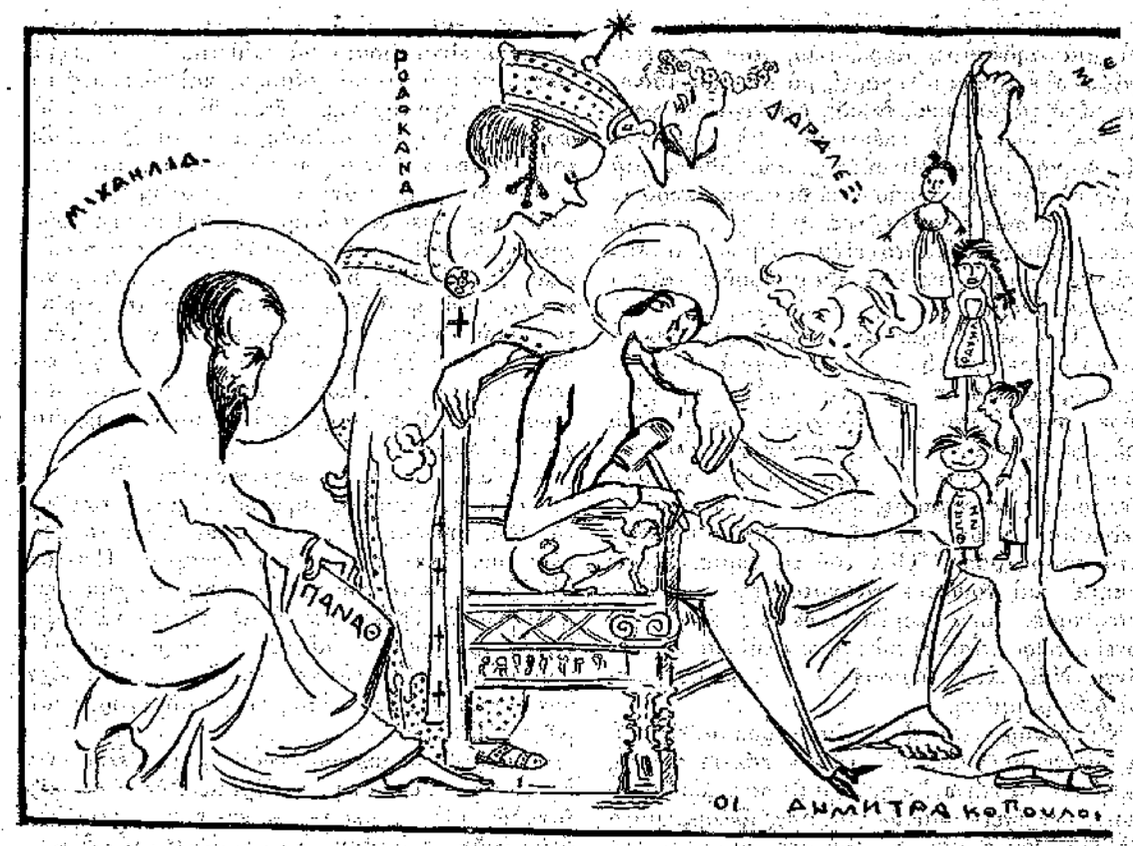

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΖΟΦΟΡΟΥ ΤΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ — ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΑΜ.

ἔλαμψε στὸ πρόσωπό του ἔπειτα τῆς ἐπλησίασε μιὰ καρέκλα νὰ καθίση καὶ εἶπε:

— Τί καλὴ ποὺ εἶστε, τί καλὴ ποὺ εἶστε! Καθίστε ἐδῶ, θὰ εἶμαι πολὺ περιποιητικός, θὰ σᾶς διηγηθῶ ἕνα σωρὸ ἱστορίες, ἂν θέλετε. Θὰ δῆτε πῶς θὰ σᾶς διασκεδάσω, ἂν θέλετε νὰ καθίσετε. Ἄχ, ἐλᾶτε! Ἂν θέλετε πάλι νὰ φύγετε, ὅπως θέλετε, μὰ τότε μπορῶ νὰ σᾶς συνοδεύσω, ἔ; Δὲν θὰ σᾶς δώσω ἀφορμὴ νὰ θυμώσετε, ποτέ. Πῆτε, δὲν θέλετε νὰ πιῆτε ἀκόμα ἕνα ποτηράκι κρασί; Θὰ σᾶς διηγηθῶ κάτι διασκεδαστικὸ γιὰ νὰ μὴ βαρεθῆτε. Χαίρομαι τόσο πολὺ ποὺ ἤρθατε πάλι. Θεέ μου, τί ὡραῖα ποὺ εἶναι ὅταν γελᾶτε, ἐσεῖς ποὺ πάντα εἶστε τόσο σοβαρή! Δὲν θὰ ἦτον καὶ πολὺ διασκεδαστικὸ στὴν μεγάλη σάλα, ἔ; Καλύτερα νὰ μείνωμε λίγο ἐδῶ· ἐκεῖ μέσα κάνει καὶ τόση ζέστη· ἐλᾶτε, καθίστε!

Καὶ ἡ Μάρθα ἐδίσταζε, μὰ ἔπειτα κάθισε.

Τότε ὁ Νάγκελ ἀρχίζει καὶ διηγῆται ἀδιάκοπα, λέει ἕνα σωρὸ μικρὲς ἱστορίες καὶ ἀνέκδοτα, μιλᾷ γιὰ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο σὰν πληρωμένος, φοβισμένος, μὴ τυχὸν καὶ φύγῃ ἡ Μάρθα μόλις σιωπήσῃ. Ἐρεθίζεται, ἱδρώνει, ζαλίζεται, πιάνει τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ θυμηθῆ τί ἔλεγε, ποῦ στάθηκε· ἡ Μάρθα νομίζει πῶς κι' αὐτὸ τὸ κάνει γιὰ ἀστεῖο καὶ γελᾷ ἀθῶα καθὼς εἶναι. Δὲν βαριέται· ἡ γηρασμένη της καρδιὰ ἀνοίγει πάλι, ἀρχίζει καὶ μιλᾷ κι' αὐτή. Τί ἀφελὴς καὶ τί γεμάτη ζωὴ ποὺ ἦτον! Ὅταν εἶπε ὁ Νάγκελ τί ἐλεεινὴ ποὺ εἶναι ἡ ζωὴ — ἔ; δὲν εἶναι ἐλεεινή; — τότε πῆρε ἐκείνη τὸ ποτήρι της καὶ εἶπε: ζήτω γιὰ τὴν ζωή, αὐτὴ ἡ κακομοίρα ἡ γυναῖκα ποὺ μέρα τὴν μέρα χρόνια τώρα ζοῦσε ἀπὸ τὰ λίγα αὐγὰ ποὺ πουλοῦσε στὴν ἀγορά... Ὄχι, δὲν εἶναι καὶ τόσο φόβερὴ ἡ ζωή, πολλὲς φορὲς μάλιστα εἶναι καὶ πολὺ ὡραία!

Πολλὲς φορὲς ἡ ζωὴ εἶναι καὶ ὡραία, εἶπε!

— Ναί, σ' αὐτὸ ἔχετε δίκαιο! τῆς λέγει ὁ Νάγκελ... Ἄ, τώρα πρέπει νὰ πᾶμε νὰ δοῦμε τὶς πλαστικὲς εἰκόνες! Μποροῦμε νὰ σταθοῦμε πρὸς στὴν πόρτα· ἔπειτα μποροῦμε νὰ καθίσωμε πάλι, ἂν θέλετε. Μπορεῖτε νὰ δῆτε ἀπ' τὴν θέσι σας; εἰδεμὴ νὰ σᾶς σηκώσω.

Ἐκείνη γέλασε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι σὰν νὰ λέγε ὄχι.

Μόλις ὁ Νάγκελ εἶδε τὴν Δάγνη ἀπάνω στὴν σκηνή, ἡ ζωηρότης του ἔπαυσε διὰ μιᾶς, τὰ μάτια του καρφώθηκαν ἀπάνω της καὶ μόνο αὐτὴν ἔβλεπε. Παρακολουθοῦσε τὰ μάτια της ποὺ κύταζαν, τὴν μετροῦσε ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς στὰ πόδια, παρατηροῦσε τὴν ἔκφρασί της, ἔβλεπε ἕνα τριαντάφυλλο ποὺ πήγαινε ἀπάνω κάτω, ἀπάνω κάτω, ἀπάνω στὸ στῆθος της. Ἐστέκετο πιὸ πίσω ἀπὸ ὅλους ἀπάνω στὴν σκηνὴ καὶ τὴν ἀναγνώριζε κανεὶς εὔκολα ἂν καὶ ἦτον καλὰ μετεμφιεσμένη. Ἡ Ἀνδρέζεν ἐκάθετο στὴν μέση καὶ ἦτον βασίλισσα. Ἦτον μία παράστασις μὲ πολὺ κόκκινο φῶς, μὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, πολλὰ ὅπλα.

— Εἶναι ὡραῖο! ψιθύρισε ἡ Μάρθα.

— Ναί... Τί εἶναι ὡραῖο; ρώτησε ὁ Νάγκελ.

— Ἐκεῖ ἀπάνω, δὲν βλέπετε; μὰ τί βλέπετε λοιπόν;

— Βέβαια, βέβαια — ναί, εἶναι πολὺ ὡραῖο.

Καὶ γιὰ νὰ μὴ τῆς βάλῃ ὑποψίες καὶ καταλάβῃ πῶς κύταζε μόνο ὅλο ἕνα σημεῖο, ἄρχισε νὰ τὴν ρωτᾷ ποιὸς ἦτον κάθε ἄνθρωπος ἀπάνω στὴν σκηνή, χωρὶς ὅμως νὰ ἀκούῃ καθόλου τί τοῦ ἔλεγε ἐκείνη. Ἐμειναν ἔτσι ὥς που ἔσβησε τὸ κόκκινο φῶς καὶ κατέβηκε ἡ αὐλαία.

Ἔπειτα παραστάθηκαν κι' ἄλλες πέντε εἰκόνες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλη. Ἦτον δώδεκα ἡ ὥρα. Ὁ Νάγκελ κ' ἡ Μάρθα ἐστέκοντο ἀκόμα μπρὸς στὴν πόρτα καὶ κύταζαν τὴν τελευταία εἰκόνα. Ὅταν τέλειωσε κι' αὐτὴ κι' ἄρχισε πάλι

ἡ μουσική, κάθισαν κ' ἐκεῖνοι πάλι στὸ τραπέζι καὶ κουβέντιαζαν. Ἡ καημένη ἡ Μάρθα! Μὲ τὴν καλοσύνη της ὅλο τοὔκανε τὸ κέφι του καὶ δὲν ἔλεγε πιὰ πὼς θέλει νὰ φύγῃ.

Μερικὲς κυρίες ἤρθαν μὲ καταλόγους στὰ χέρια καὶ πουλοῦσαν ἀριθμοὺς γιὰ τὰ λαχεῖα— κοῦκλες, κοπιστὲς καρέκλες, κεντήματα, ἕνα τραπεζάκι τοῦ τσαϊοῦ, ἕνα ρολόι τοῦ κομοῦ. Στὴν μεγάλη σάλα καὶ στὶς πλαϊνὲς κάμαρες ὁ κόσμος φώναζε, γελοῦσε ἔγίνετο θόρυβος σὰν νὰ ἦτον χρηματιστήριο. Μόλις στὶς δύο ἐπρόκειτο νὰ τελειώσῃ ἡ ἑορτή.

Ἡ Ἀνδρέζεν ἦρθε πάλι καὶ κάθισε στὸ τραπεζάκι τοῦ Νάγκελ. Ἤτον τόσο κουρασμένη, ἔλεγε, τόσο κουρασμένη! Ἤπιε μισὸ ποτηράκι κρασὶ καὶ εἶπε: Ἄχ, θὰ πάω νὰ φέρω τὴν Δάγνη! Καὶ πῆγε καὶ τὴν ἔφερε. Μαζί τους ἤρχετο ὁ Μινούττας. Τότε ἤρθαν ἔτσι τὰ πράγματα:

Στὸ πλάι ἀναποδογυρίστηκε ἕνα τραπεζάκι, κ' ἕνα σωρὸ φλυτζάνια καὶ ποτήρια ἔπεσαν κατὰ γῆς· ἡ Δάγνη ἀπ' τὸν τρόμο της ἔβγαλε μιὰ φωνὴ κ' ἔπιασε τὴν Μάρθα ἀπ' τὸ χέρι. Ἔπειτα γέλασε κι' ἡ ἴδια γιὰ τὸν ἑαυτό της καὶ ζήτησε συγγνώμη ποὺ φώναξε ἔτσι· μὰ τὸ πρόσωπό της ἦτον κατακόκκινο ἀπ' τὴν ταραχή, ἦταν καταζεσταμένη, γελοῦσε, — ἕνα μικρὸ νευρικὸ γέλιο — καὶ τὰ μάτια της ἔλαμπαν. Φοροῦσε κι' ὅλας τὸ πανωφόρι της κ' ἦτον ἕτοιμη νὰ φύγῃ, περίμενε μόνο τὸν γραμματικὸ γιὰ νὰ τὴν συνοδεύσῃ.

Μὰ ὁ γραμματικὸς ποὺ ἐκάθετο μὲ τὸν δικαστὴ καὶ μιὰ ὥρα τώρα δὲν τὸ εἶχε κουνήσει ἀπ' τὴν θέσι του, ἄρχιζε νὰ φαίνεται ἀρκετὰ μεθυσμένος.

— Ὁ κύριος Νάγκελ βέβαια θὰ εἶναι πολὺ πρόθυμος νὰ σὲ συνοδεύσῃ, Δάγνη, εἶπε ἡ Ἀνδρέζεν.

Τότε ἡ Δάγνη ξέσπασε στὰ γέλια. Ἡ Ἀνδρέζεν τὴν κύταζε καὶ δὲν ἤξερε τί συμβαίνει.

— Ὄχι, εἶπε ἡ Δάγνη, μὲ τὸν κύριο Νάγκελ δὲν τολμῶ πιὰ νὰ πάω! Ἔχει κάτι ἰδέες! Ξέρετε μάλιστα, — αὐτὸ τὸ λέω ἀναμεταξύ μας — μιὰ φορὰ μοῦ εἶπε ἂν θέλω νὰ πάω νὰ τὸν ἀνταμώσω. Ἀλήθεια σᾶς λέγω! Κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο, εἶπε, μιὰ μεγάλη λεύκα, ποὺ εἶναι στὸ τάδε καὶ στὸ τάδε μέρος τοῦ δάσους! Ἀ μπᾶ, μπᾶ, στὸν κύριο Νάγκελ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ βάλῃ βάσι. Ἀκόμα τώρα πρὸ ὀλίγου μοῦ ζήτησε μὲ ὅλο του τὸ σοβαρὸ κάτι ποκάμισα, ποὺ μιὰ φορά, λέει, ὁ ἀροαβωνιαστικός μου τὰ ὑποσχέθηκε στὸν Γκρέγκαρδ, κι' ὁ ἴδιος ὁ Γκρέγκαρδ δὲν ξέρει τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά! Ἐ, Γκρέγκαρδ; Χά, χά, χά! τί ἀστεῖο, τί ἀστεῖο!

Καὶ σηκώθηκε βιαστικὴ καὶ πῆγε γελῶντας ἀκόμα, στὸν γραμματικό καὶ κάτι τοῦ εἶπε· θὰ ἐπέμενε βέβαια γάρθη γιὰ νὰ τὴν συνοδεύσῃ.

Ὁ Μινούττας ἦτον πολὺ ταραγμένος. Προσπαθοῦσε κάτι νὰ πῇ, νὰ ἐξηγηθῇ, μὰ ἦταν σάστισμένος καὶ δὲν μποροῦσε νὰ πῇ τίποτα· μὲ φοβισμένα μάτια κύταζε ὅλους, πρὶν τὸν ἕναν κ' ἔπειτα τὸν ἄλλον. Καὶ ἡ Μάρθα φοβήθηκε καὶ σάστισε, μὰ ὁ Νάγκελ τῆς ψιθύριζε μερικὲς λέξεις γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσῃ κι' ἄρχισε νὰ γεμίζῃ τὰ ποτήρια. Ἡ Ἀνδρέζεν ἀμέσως ἄρχισε νὰ λέγῃ κάτι γιὰ τὴν ἀγορά· πόσος κόσμος μὲ ὅλην τὴν βροχή! Οὔ, θὰ κέρδιζαν πολλὰ χρήματα, τὰ ἔξοδά των δὲν ἦταν καὶ τόσο μεγάλα...

— Ποιὰ ἦταν ἐκείνη ἡ νόστιμη κυρία ποὺ ἔπεζε ἄρπα; ρώτησε ὁ Νάγκελ. Ἐκείνη μὲ τὸ ἀσημένιο τόξον στὰ μαλλιὰ καὶ ποὺ τὸ στόμά της ἔμοιαζε σὰν τὸ στόμα τοῦ Βύρωνος;

— Μιὰ ξένη κυρία ποὺ εἶναι περαστικὴ στὴν πόλι. Εἶναι, ἀλήθεια, τόσο νόστιμη;

Ναί, ὁ Νάγκελ τὴν εὕρισκε νόστιμη. Καὶ ἄρχισε νὰ ρωτᾷ ἕνα σωρὸ ἐρωτήσεις γι' αὐτὴν τὴν κυρία, ἐνῷ ἐφαίνετο καθαρὰ πὼς ὁ νοῦς του ἦτον ἀλλοῦ. Τί ἐσκέπτετο, γιατί διὰ μιᾶς τὸ μετώπό του συννέφιασε; Βαστοῦσε τὸ ποτήρι του καὶ τὸ γυρνοῦσε σιγὰ ἀπάνω στὸ τραπέζι.

Ἡ Δάγνη ἤρθε πάλι καὶ στάθηκε. Κ' ἐνῷ ἐστέκετο πίσω ἀπ' τὴν καρέκλα τῆς Ἀνδρέζεν καὶ κούμπωνε τὰ γάντια της, μίλησε πάλι κ' εἶπε μὲ τὴν ὡραία της τὴν καθαρὴ φωνή:

— Μά, ἀλήθεια, τί ἐννοούσατε ὅταν μοῦ εἴπατε νἄρθω νὰ σᾶς ἀνταμώσω, κύριε Νάγκελ; Τί σκόπους εἴχατε; Γιατί δὲν ἀπαντᾶτε;

— Μά, Δάγνη! λέγει σιγὰ ἡ Ἀνδρέζεν καὶ σηκώνεται. Κι' ὁ Μινούττας σηκώθηκε. Ὅλοι αἰσθάνονται στενοχωρημένοι ὁ Νάγκελ σηκώνει τὰ μάτια του· τὸ πρόσωπό του δὲν δείχνει πολλὴ ταραχή· μὰ ὅλοι παρατήρησαν πὼς ἄφησε τὸ ποτήρι του κ' ἔσφιξε δυνατὰ τὰ χέρια του καὶ ἀνέπνευσε μερικὲς φορὲς βιαστικά. Τί θάκανε; Τί σήμαινε ποὺ χαμογέλασε λίγο κ' ἔπειτα ἔγινε πάλι σοβαρός; Ὅλοι ἀπόρησαν ὅταν τὸν ἄκουσαν νὰ λέγῃ μὲ ἥσυχη φωνή:

— Γιατί σᾶς εἶπα νἄρθετε νὰ μὲ ἀνταμώσετε; Κυρία Κέλλαρδ, δὲν προτιμᾶτε νὰ μὴ σᾶς δώσω αὐτὴν τὴν ἐξήγησι; Σᾶς ἔκανα κι' ὅπως τόσες δυσαρέσκειες. Μετανοῶ πολύ, κι' ὁ Θεὸς ξέρει τί δὲν θὰ ἔκανα τώρα γιὰ νὰ μὴ εἶχα κάνει ὅσα ἔκανα. Πιὰ σᾶς παρακάλεσα τότε νἄρθετε, αὐτὸ τὸ καταλαβαίνετε· δὲν τὸ κάνω μυστικό· ἂν καὶ ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἔκανα. Πρέπει νἄχετε ἔλεος μαζί μου. Ἄλλο τίποτα δὲν μπορῶ νὰ πῶ...

(Ἀκολουθεῖ)

[Μεταφρ. Τ.] ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ—ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ κῦμα τὸν ἐπέταξε στὸ ἀκρογιάλι τῆς Ἐλευσῖνος, ἀνέγγιχτον, βαλσαμωμένον καὶ μὲ τὰ μῦρα τῶν βυθῶν, σὰν νὰ τὸν μετέφερε στὰ πέπλα τῶν Σειρήνων. Οἱ λευκομαντηλοῦσσες κοπέλλες τοῦ ἤμερου χωριοῦ, μὲ τὰ ψημένα μάγουλα ἀπ' τὸν ἁλμυρισμένον ἀέρα τῆς θάλασσας μαζεύθηκαν γύρω του, σαστισμένες ἀπὸ τὰ κάλλη νεκροῦ ποὺ ἐταξίδεψε μὲ τὸ κῦμα μερόνυχτα. Ἔβγαλαν ἀπ' τὶς εὐῶδιαστὲς κασέλες μεταξοσέντονα καὶ τὸν δίπλωσαν. Ἔκοψαν καὶ βασιλικοὺς καὶ βιολέτες ἀπὸ τὴν γλάστρα τοῦ παρθενικοῦ τους παραθυριοῦ, καὶ τὸν στόλισαν.

Κι' ὅλες μαζί — μυροφόρες ἀληθινὲς σὰν ἐκεῖνες τοῦ Χριστοῦ, τὸν πῆγαν στὸ κοιμητῆρι ἀγκαλιαστά, καὶ τὸν ἀπόθεσαν στὴν ὑψηλότερη γωνιά του, καὶ τὸν ἐτέντωσαν σὲ τάφον πλατύμακρον, ποὺ τέτοια δὲν ἦταν ἡ ἐπιθυμία του ἡ μυστική.

Κ' ἔφυγαν ὕστερα ὅλες μαζί, ὅπως ἐπῆγαν, σκουπίζοντας μὲ κίνησι ψυχόπονη τὰ μάτια, μὲ τὰ χιονάτα τους κεφαλομάντηλα. Ὁ ἥλιος καθὼς ἔγερνε, τὶς ἀγκάλιασε στὴν πλατειά του σαϊτιά, καὶ ἔφεξαν οἱ κοπέλλες σὰν εὐγενικὲς ἀμίλητες μυρολογήτρες.

Δεύτερος χρόνος ἐπέρασε, καὶ σήμερα ζῇ ὁ Ποιητὴς σὲ λίγες τολμηρὰ ὁρμητικὲς γραμμὲς ποὺ ἄφησε πίσω του. Μὰ πειὸ πολὺ ζῇ στὰ ἴδια του τὰ λόγια, τὰ φυσιολατρικὰ καὶ τὰ βαρυϊσκιωτα καὶ τὰ παράξενα, ποὺ βουΐζουν ἀκόμα μέσα στὴν ψυχὴ ὅσων τὸν ἀποζητοῦν. Μπρὸς στὰ λευκοβαμένα κάγκελα τοῦ τάφου του μιὰ φορὰ τόσο στέκει κανένας ἄνθρωπος, ποὺ δὲν ἀνάβει κερί, ποὺ δὲν κάνει σταυρό, ποὺ δὲν ἀκουμπᾷ στεφάνια, — στὸν ἄγαμο, στὸν ζευγαρωμένο μὲ τὴν φύσι. Μὰ ὁ Γιαννόπουλος οὔτε ζωντανὸς οὔτε πεθαμένος εἶχε ἀνάγκην ἀπὸ τὸ πλῆθος. Ψυχὴ ταξιδεύτρα μὲ τὰ σύννεφα καὶ μὲ τὶς πνοὲς τῶν λουλουδιῶν, ψυχὴ κυνηγήτρα μιᾶς ἄγνωστης μορφῆς ποὺ ξεπετᾷ χαμογελῶντας ἀπάνω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, εἴτε ποὺ δακρύζει ἀστείρευτα στὸ δίσκο ἑνὸς ἀστεριοῦ. Μὲ τὴν περιφάνεια ἑνὸς ἰδανικοῦ κύκνου στὰ συστατικὰ τοῦ εἶναι του, ἦταν ὁ ἀχόρταστος, ποὺ ὀνειρεύθηκε στὴν ἀγκαλιά του νὰ σφίξῃ καὶ νὰ πῇ ὅλα τοῦ κόσμου τὰ λουλούδια,—μὰ δὲν μπόρεσε.

ΜΑΡΚΟΣ ΓΑΛΗΝΙΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Τὸ δειλινὸ τῆς Ἀγάπης, — ἡ ἰδιαίτερη ἀνάστασις τῶν παιδιῶν. Τὰ βλέπω τὰ παιδάκια, καθαρὰ καὶ στολισμένα νὰ πορεύωνται κατὰ τὴν ἐκκλησία, τραβῶντας ἀπὸ τὸ χέρι τὴν ὀκνὴ γυναῖκα ποὺ τὰ συνοδεύει. Γιατί νὰ βιασθῇ ἡ γυναῖκα, — τί νέο στὴ ζωή της ἔχει νὰ ἰδῇ. Ἡ κάμπανα χτυπᾷ βιαστικὰ - βιαστικά, — κράχτης τῶν παιδῶν. Ἀπ' ὅλες τὶς γωνίες μαζεύονται τὰ μυρμιγκάκια, καὶ ποδαράκια μικρὰ ζυμώνουν τὸ χῶμα· τρέχουν κατὰ τὸ μεγάλο παλάτι τῶν καλῶν πνευμάτων, μὲ τὸν σταυρὸ στὴν κορυφή, μὲ τὴν πλατειὰ πόρτα τὴν χιλιολιβανισμένη, τὰ ἄσπρα κεριὰ στὰ χέρια τους ἐπίσημα κρατημένα ἀπὸ τὰ μικρὰ δάκτυλα, μὲ τσαλακωμένες τὶς χρωματιστὲς κορδελίτσες. Ποιὸς μπορεῖ νὰ εἰπῇ ὅτι τὸ δειλινὸ τῆς ἀγάπης δὲν ἔγινε γι' αὐτά, πὼς δὲν γιορτάζεται μόνο ἀπ' αὐτά. Σπόροι ἀφανέρωτοι εἶνε ἀκόμα στὶς ψυχές τους οἱ δίψες, τὰ πάθη κι' ὅ,τι ἀνθρώπινο. Ἴσιο κι' ἐλεύθερο βρίσκει τὸν δρόμο τὸ λαμπύρισμα τῶν κανδηλιῶν, καὶ ἡ ματιὰ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὶς μαυροπράσινες εἰκόνες, καὶ τὸ λιβάνι κι' ὁ ὕμνος. Καὶ φθάνουν ὡς τὶς ρίζες τοῦ ἠθικοῦ τους «εἶνε» — ποὺ εἶνε ὑπέροχο, γιατὶ δὲν ἔγινε ἀκόμα ἀντιληπτό. Καὶ τὶς βαλσαμώνουν, καὶ τὶς πλένουν στὰ σπανιώτερα μῦρα — γαλήνης τῶν οὐρανῶν.

Τὰ μάτια τους τὰ ὡραῖα ἀνοίγονται μπροστὰ στὴν ἀποκάλυψι τῶν θρησκευτικῶν σκηνῶν, — ὅπως λουλούδια μπροστὰ στὸ φῶς τῆς πρώτης αὐγῆς· φαίνονται ἴδια ἀγγελούδια ποὺ ἐσταμάτησαν γιὰ μιὰ στιγμὴ σ' ἐκείνη τὴν εὔμορφη, τὴν ἀπόκοσμη σκιά. Λευκοντυμένα, ξανθομάλλικα κι' ἀθῶα, πρόλογοι τῶν μυστηρίων ποὺ ἀῦρριο θὰ εἰπωθοῦν «ἄνθρωποι». Χριστὸς Ἀνέστη, λέγει ὁ ἥμερος γέροντας ποὺ στέκει στὰ σκαλιὰ τῆς ἁγίας πύλης, ὑψώνοντας τὰ χέρια καὶ τοξεύοντας βλέμμα ἀρνιοῦ πρὸς τὴν ἀγέλην τῶν ἀγγέλων, — καὶ τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ ψηλὰ ἀκούγεται σὲ χίλιες γλῶσσες. Τί θὰ εἰποῦν αὐτά, ἐρωτοῦν τὰ βλέμματα τῶν παιδιῶν. Ὅμως χαίρονται γιατὶ πρέπει νὰ χαροῦν, χωρὶς νὰ ζητήσουν τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν ψυχή τους. Δὲν ἔχει αὐτὴ νυχτοξημερώματα, ἔχει μιὰν πλατειὰν συγκατάβασι γιὰ ὅλα τὰ πράγματα. Τὸ θυμιατὸ ὅλο γυρίζει, τρίζοντας τὶς ἀσημένιες ἀλυσίδες του. Τώρα πνίγονται στὸ λιβάνι, κι' ἔτσι φαίνονται ἀκόμα πειὸ ἄυλα.

Παιδάκια — σπαρταριστὰ γεννήματα δυὸ ἀνθρώπων ποὺ κυττάχθηκαν κατάβαθα κι' ἀπορροφήθηκαν σὲ μιὰν κίνησι. Παιδάκια, — ἀχνάρια θαυμαστὰ ποὺ ἀφῆκεν γοργοπερνώντας τιναχτὰ ἕνας ἔρωτας, αἰώνια ταξιδευτὴς στὴν ἀπέραντη λίμνη τοῦ ὑπαρκτοῦ. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κίτρινα φύλλα ποὺ τὰ κατέλειπαν στὰ γερά της δένδρα ξεραμένων ὑπάρξεων, εἶσθε οἱ μόνες ὀμορφιὲς γιὰ τὸ βλέμμα τοῦ περαστικοῦ.

Ἡ ἐκκλησιὰ τελειώνει, τὰ παιδάκια ὁρμοῦν ἔξω. Τὰ στόματά τους διαλαλοῦν μὲ πίστιν ὅτι, ἀλήθεια, ἐκύλισεν ὁ βαρὺς λίθος, κι' ἔβγῆκεν ὁ Χριστός, πυκνόφωτος σὰν ἥλιος. Ἔτσι, χαίρονται τὴν Ἀνάστασι, ποὺ ἔγινε μόνον γι' αὐτά. Οἱ ἄνθρωποι εἶνε δύσπιστοι ἀπὸ τὰ τρομερὰ ἀπρόοπτα τῆς ζωῆς. Πιστεύουν στοὺς θανάτους μὰ ὄχι στὶς ἀναβιώσεις τῶν ψυχῶν. Τὸ Πάσχα ἔρχεται καὶ φεύγει, σὰν παράξενο ἐπεισόδιο. Γιὰ τὰ παιδιὰ δὲν ἔφυγε ποτὲ τὸ Δειλινὸ τῆς Ἀγάπης. Κι' ἀργότερα, σὰν μεγαλώσουν, πάντα σ' ἐκεῖνο τὸ γλυκὸ δειλινό, μὲ τὶς λευκὲς προετοιμασίες, ἀκουμβοῦν τὴν μαυροφορεμένην σκέψιν, γιὰ νὰ ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὶς ὀδύνες τῶν ἀντιλήψεων.

Ἕνας ἄνθρωπος ἔκλεψε — ὄχι χρήματα ποὺ δὲν εἶχε, οὔτε πολύτιμα πετράδια, ποὺ τὸν ἐθάμπωσαν περαστικὸν ἔξω ἀπὸ μιὰν προθήκην γεμάτην φῶς, μὰ οὔτε ροῦχα γιὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰ κουρέλια του. Ἔκλεψε ἔργα τέχνης. Ἂν ἤμουν στὴ θέσι τοῦ ζωγράφου δὲν θὰ τὸν μηνοῦσα στὴν Ἀστυνομίαν. Θὰ παραμόνευα, γιὰ νὰ γνωρίσω τὸν μεγάλον αὐτὸν ἄνθρωπον. Καὶ θὰ ἔγραφα τὸ γεγονὸς στὶς κάρτες μου, σὰν τίτλον τιμῆς: «Μάρκος Γαλήνιος, π. χ., ὁ πρῶτος Ἕλλην ζωγράφος ποὺ ἄρχισαν νὰ τὸν κλέβουν».

Γιὰ νὰ κλέψῃ κανεὶς ἕνα πρᾶγμα, φαντάζομαι ὅτι πρέπει νὰ τὸ θαυμάσῃ, νὰ τὸ ζηλέψῃ τρομερὰ μιὰ στιγμή, νὰ τὸ θεωρήσῃ σπουδαῖο. Ὡς τώρα ἡ φήμη μοῦ εἶχεν ὁμιλήσῃ γιὰ ζηλοτυπίες πειὸ ὕλικές, πειὸ πρακτικὲς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τώρα ποὺ μοῦ ὡμίλησε καὶ γιὰ μιὰν τέτοιαν ὑπεροχὴν ζηλοτυπίαν πρὸς μίαν ἐμπνευσιν, πρὸς ἕνα ὅραμα καθηλωμένο στὸν μουσαμᾶ — ἀρχίζω νὰ θαυμάζω τὴν φυλὴ τῶν κλεπτῶν. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, πολλὲς φορὲς ὁ σκοπὸς εἶνε ὅλο-ὅλο στὰ ἐπιχειρήματα τῆς ζωῆς. Καὶ προτιμῶ τὸν φτωχόν, τὸν γυμνὸν ἀπὸ χρήματα, μὰ τὸν πλούσιον σὲ ἐπιθυμίες εὐγενικὲς καὶ σὲ ὁρμές. Ἐκεῖνον ποὺ λέγει φλόγερὰ καὶ δυνατὰ «θέλω». Καὶ τὸ θέλω του σημειώνεται ἔστω καὶ μὲ μιὰν πρᾶξιν, ποὺ τοῦ κολλᾷ στὴν πλάτη τὸν ταπεινὸ τίτλο: Κλέφτης.

Ἄλλα ἔθνη ὁδηγοῦνται στὴν ἐξημέρωσι ἀπὸ τοὺς ἄρχοντάς τους, κι' ἄλλα ἀπὸ τὰ δυστυχισμένα ἔντομα, ποὺ ζοῦν βαθειὰ στοὺς λαβυρίνθους.

Ἡ καθαρὰ φιλολογία ἔμεινεν ἔξω ἀπὸ τὶς ἑορτὲς τοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ ἄνθρωποι τῆς σκέψεως, ποὺ δὲν εἶνε δημοσιογράφοι γιὰ νὰ γράψουν αὔριον μιὰν ρεκλάμαν, οἱ συγγραφεῖς, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ποιηταί, οἱ λόγιοι τοῦ γραφείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης, — αὐτὸς ὁ μικρὸς μὰ δυνατὸς ἀριθμὸς τῶν Πνευματικῶν, ἐλησμονήθηκεν ὁλότελα ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὰς τῶν ἑορτῶν. Καὶ παρουσιάσθηκε τὸ τραγελαφικὸν θέαμα — νὰ ἰδῇ ὁ φτωχὸς ἱερὸς βράχος τῆς Ἀκροπόλεως ἀξιωματικούς, ἰατρούς, γραφεῖς ὑπουργείων, δικηγόρους, ἀεροκοπανιστάς, μὲ ἐπίσημες στολές, σύμφωνα πρὸς τὴν αὐστηρὰν διαταγὴν γιὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα. Καὶ τοὺς φίλους του ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν θυμοῦνται καὶ στὴν βαθύτερην ἐρημιάν του, τοὺς σκεπτικοὺς τραγουδιστάς του, ποὺ σνέκνουν τὴν φωνήν τους στὸν κόσμον πάντα ἀπὸ μιὰ σκιὰ μετριοφροσύνης, δὲν τοὺς εἶδε πουθενά. Κι' ὅμως ἔμεινε στὴν θέσι του ὁ βράχος, χωρὶς νὰ σαλευθῇ, γιὰ νὰ γκρεμίσῃ ἀπὸ τὴν ράχην του τὰ σαλιγκάρια ἐκεῖνα, — τὸ πλῆθος τὸ ἄσχετο μὲ τὴν σημασίαν τῆς ἑορτῆς.

Δὲν ξεύρω ἂν αὐτὸ τιμᾷ τὸ Πανεπιστήμιον· τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι σήμερα οἱ Φιλόλογοι δὲν ἔχουν καμίαν πολιτειακὴν καὶ κοινωνικὴν θέσιν στὴν Ἑλλάδα. Καὶ γιὰ νὰ ἀνέχωνται μιὰν τέτοιαν ἀνυπαρξίαν, θὰ τοὺς ἀξίζῃ.

— Ἔ, κύριοι φιλόλογοι Ἕλληνες! Ὅσο δὲν ἔχετε τὴν δύναμιν νὰ πάρετε τὴν θέσιν ποὺ σᾶς στερεῖ ἀπὸ ἀδιαφορίαν εἴτε ἀπὸ ἀσυνειδησίαν ἕνας ἄλλος, τί μαλώνετε μεταξύ σας γιὰ προτεραιότητες ποὺ δὲν ἐνδιαφέρουν τὸν κόσμον, — ποὺ πραγματικὰ δὲν ἀναγνωρίζονται, ποὺ εἶνε σὰν νὰ μὴ ὑπάρχουν γιὰ σᾶς. Δὲν σπάζετε καλύτερα τὴν πένα σας.

Ἡ ἀληθινὴ ἑορτὴ μέσα στὴν σειρὰν τῶν ἐπισήμων αὐτῶν ἡμερῶν θὰ μείνῃ ἡ 25η Μαρτίου. Τὸ πρωῒ ἡ τελετὴ δὲν ἔγινε ὅπως κάθε χρόνον. Ἄλλοτε ἡ αὐστηρὴ καὶ ἐνεργητικὴ φυσιογνωμία τοῦ στρατηγοῦ Ἐντοῦ δὲν ἐφαίνετο πουθενὰ γιὰ νὰ καθηλώσῃ τοὺς στρατιώτας σὲ σχῆμα αὐστηρᾶς προσοχῆς, καὶ γιὰ νὰ ρυθμίσῃ τὸ βῆμα των μὲ μιὰν ἀκρίβειαν χρονομέτρου. Ἡ παρέλασις τῶν πεζοναυτῶν καὶ τῶν εὐελπίδων ἦταν τόσο κανονικὴ καὶ τυπικὴ — ὥστε κανεὶς ἐπίστευε σὲ φαντασμαγορίαν προώρου πολιτισμοῦ. Οἱ μικροὶ πρόσκοποι μὲ τὸ χακί, τὰ καλὰ παιδιὰ τῆς εὐγενικῆς ἀγωγῆς ἐπέρασαν κι' αὐτά, μὲ σώματα ὡραῖα, ἀρχὴ καλὴ ἑνὸς ὑψηλοῦ ἔργου. Ὕστερα κάτι ἄλλα ἀνθρωπάκια φουστανελλοφορεμένα, καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὴν τὴν πανεύμορφην εἰκόνα τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν σωμάτων, ἕνα λαμπρὸν πλαίσιον, οἱ βασιλεῖς, οἱ ἐπίσημοι, οἱ ξένοι σοφοὶ καὶ ὁ λαός. Δυὸ γιορτὲς ἀγκαλιασμένες, ἑνωμένες, συναπαντημένες σ' ἕνα βαθὺ φίλημα στὸ λευκὸ μέτωπο τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ὅ,τι ἀναδεύεται. Γιὰ τοὺς ποιητάς, ποὺ περιμένουν μιὰ τέτοιαν στιγμὴν γιὰ νὰ παραδεχθοῦν ὡρισμένην πατρίδα, δὲν ὑπάρχει, ἀλήθεια, πειὸ παράξενη συγκίνησις. Καὶ σὲ τέτοιες στιγμές, ὡραῖες καὶ κρίσιμες μαζί, βλέπει ὁ κόσμος νὰ φανερώνονται φύσεις ἀλλοιώτικα δυνατὲς καὶ πρωτότυπες, σὰν νὰ ἐπῆραν ὅλην τὴν οὐσίαν ἐκείνης τῆς ἐξαιρετικῆς περιστάσεως. Εὐτυχισμένα τὰ ἔθνη ποὺ μποροῦν νὰ δίδουν στὸν λαὸ τὴν γεῦσιν τέτοιων πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ἡδονῶν.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν τελετὴν τοῦ πρωϊνοῦ, ποὺ ἐτελείωσε μετὰ τὸ μεσημέρι, ὁ κόσμος ἐμαζεύθηκε στὰ σπίτια καὶ ἡσύχασε, ὀνειρευόμενος ὡς τὸ βράδυ τὸ παιγνίδισμα τῶν χρυσῶν καὶ τῶν χρωμάτων ποὺ εἶδε τὸ πρωΐ.

Καὶ στὰς ἐννηά, ἀκριβῶς στὴν ὥραν, μιὰ Ἀκρόπολις πυρακτωμένη μέσα στὴν μαύρην νύκτα, τὸν ἐράβηξεν ὅλον στὰ πόδια της. Τὸ παλάτι τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας ἔκαιγετο ἀπὸ φλόγες ὀνείρων. Κόκκινες, κίτρινες, πράσινες. Ἕνα παραμῦθι ὑψωμένο σ' ἕναν βράχον ποὺ δὲν ἐφαίνετο, — ἴδιο παραμῦθι στὸν ἀέρα. Οἱ πνευματικὲς λαῦρες ποὺ ἐκοιμοῦντο στὰ χώματα, στοὺς γκρεμισμένους θεούς, στὶς σπασμένες κολῶνες, στὰ μύρια κιτρινιασμένα μαρμαράκια, νά τες, ἐξύπνησαν, ἐνώθηκαν, πυροποιοῦν τοὺς οὐρανούς.

Καὶ χαμηλὰ στοὺς δρόμους λαμπαδηφορία περγᾶ, ἀτέλειωτη γραμμὴ ἀπὸ νέους μὲ ἐλεύθερο φρόνημα. Τὸ γιγάντιο φίδι μὲ τὶς ἀναμμένες φολίδες, ποὺ ἀφίνουν πυκνόν, μαῦρον καπνόν, μπαίνει στοὺς μεγάλους δρόμους μὲ ὀκνὸ μεγαλεῖον. Χιλιάδες σκύβουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ ψηλώματα τῶν μπαλκονιῶν, κι' ἄλλοι τόσοι τρέχουν ξοπίσω του. Εἶνε χαρὰ καὶ φῶς παντοῦ καὶ οἱ ἄνθρωποι δίνουν τὰ χέρια σήμερα χωρὶς ὀπισθοβουλία.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΛΗΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Ἐπίκαιρα μὲ τὸ Πάσχα καὶ μὲ τὴν ἀνοιξιν ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀπρίλιον, δημοσιεύομεν τοὺς ἀκολουθοῦς στίχους.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ [1]

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
Τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
Σύγγεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
Τ' οὐρανοῦ 'σὲ κάνένα ἀπὸ τὰ μέρη·
Καὶ ἀπὸ 'κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
Τόσο γλυκὸ 'ς τὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
Ποῦ λὲς καὶ λέει μες τῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα·
Γλυκειὰ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι, καὶ κόραις,
Ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἑτοιμαστῆτε
Μέσα 'ς ταῖς ἐκκλησιαῖς ταῖς δαφνοφόραις
Μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
Ἀνοίξετε ἀγκαλιαῖς εἰρηνοφόραις
Ὀμπροστὰ 'ς τοὺς Ἁγίους, καὶ φιληθῆτε·
Φιληθῆτε γλυκὰ χείλη μὲ χείλη,
Πέστε Χριστὸς Ἀνέστη, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφναις εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
Καὶ βρέφη ὡραῖα 'ς πὴν ἀγκαλιὰ ἡ μανάδες·
Γλυκόφωνα, κυττῶντας ταῖς ζωγραφισμέναις εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
Λάμπει τὸ ἀσῆμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
Ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουνε ἡ λαμπάδες·
Κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
Ὁποῦ κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ 'ς τὸ χέρι.

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ [2]

Ἔστησ' ὁ Ἔρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη
Κ' ἡ φύσις ἤθρε' τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκειὰ τῆς ὥρα,
Καὶ μέσ' 'ς τὴ σκιά, πὸ φούντωσε καὶ κλεῖ δρόσαις καὶ μόσχους,
Ἀνάκουστος κελαϊδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
Νερὰ καθάρια καὶ γλυκά, νερὰ χαριτωμένα,
Χύνονται μέσ' 'ς τὴν ἄβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη
Καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο τῆς, κι' ἀφίνουν τὴ δροσιάδους,
Κι' ὀλίγα 'ς τὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους.
Τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ κάνουν σὰν ἀηδόνια.
Ἐξ' ἀναβρύζει κ' ἡ ζωὴ 'ς γῆ, 'ς οὐρανό, σὲ κῦμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

1 Ἀπὸ τὸν «Λάμπρον».
2 Ἀπὸ τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους».

ΕΑΡΙΝΗ ΠΡΩΙΑ

Ἐπὶ τῶν χλωρῶν βουνῶν
τὰς θυμέλας τὰς μεγάλας
κοσμεῖ θεῖ' ἀρώματα
ἡ ὡραία Αὐγή.
Νέον Ἔαρ πόθεινὸν
τῇ προτείνει τὰς ἀγκάλας
καὶ μὲ ζῶντα χρώματα
ἐστολίσθ' ἡ Γῆ.

Εἰς τὰς φλέβας τοῦ Παντὸς
σφύζει τῆς ζωῆς τὸ κῦμα,
καὶ αὐτοὺς τοὺς χάλικας
γονιμοποιοῦν
κ' εἰς τὰ στήθη του ἐντὸς
μύρι' ἄνθη ἐν τῷ ἅμα
μὲ ποικίλους κάλυκας
τώρ' ἀναβιοῦν.

Τώρα εἶναι ὁ καιρός,
ποῦ λαλεῖ παρὰ τὰς βρύσεις
μύθους εἰς τ' ἀνθύλλιον
Ἔρως πτερωτός.
Ποῦ τελεῖ περιχαρῶς
νέα καὶ σφριγῶσα Φύσις
ἑορτὴν γαμήλιον
μετὰ τοῦ φωτός.

Ναϊάδες τοὺς χοροὺς
καὶ τοὺς κώμους παρατείνουν
παρὰ τὰ ποτάμια
ἐν λευκῇ στολῇ.
Καὶ μὲ φθόγγους λιγυροὺς
αἰθεροπλανεῖς ἐντείνουν
τὰ ἐπιθαλάμια
οἱ κορυδαλοί.

Ἀπὸ κοίτης γαλανῆς
μὲ μορφὴν ἀκτινοβόλον
ὁ γυμφίος Ἥλιος
αἴρετ' ἐν σιγῇ.
Ἐξαισίας ἡδονῆς
τ' οὐρανοῦ πληροῖ τὸν θόλον
καὶ ἡ δι' ὑφήλιος
τὸν ὑμνολογεῖ.

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ἀγαπητέ μου, 25 Μαρτίου 1912

ΧΡΙΣΤΟΣ Ἀνέστη! Σοῦ γράφω ἀνήμερα τὴ Λάμπρη καὶ σοῦ στέλνω τὸν ἀδελφικόν ἀσπασμό, σὰν τέλειος Χριστιανός. Ἐδῶ πέρα, στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ, ὅπου κατοικεῖ ἀπὸ χρόνια ἕνας συμπαθητικώτατος Προφήτης Ἠλίας, μέσα σ' ἕνα ἱερό, τριγυρισμένο ἀπὸ ἤσκιους καὶ δροσιές, δὲν μπορεῖ νὰ ναι κάνεις ἄθεος, σκεπτικιστής, θετικιστής, μονιστής, ἀγνωστικιστής, φιλόσοφος ὁποιας λογῆς, ἀρνητὴς κι' ἀπαισιόδοξος! Βρισκόμαστε πολὺ κοντὰ στὸ Θεό, ἐδῶ ἀπάνω, τὸν νοιώθουμε τόσο πολὺ γύρω καὶ μέσα μας, καὶ—πῶς νὰ τὸν ἀρνηθοῦμε; Ἕνας ἀρνητὴς τοῦ Θεοῦ ἐδῶ δὲν θάτανε μισητὸς ἢ ἐπίφοβος, σὰν αἱρετικὸς ἢ σὰν ὄργανο τοῦ Σατανᾶ. Κοντὸς μονάχα ἢ τρελλὸς θὰ περνοῦσε. Ἴσως, καὶ σταυαβός, γιατί — πιστεψέ με—ἐδῶ ἀπάνω τὸν Θεὸ τὸν βλέπουμε μὲ τὰ μάτιά μας, ὅπως τὸν εἶδε ὁ Μωϋσῆς στὴν κορφὴ τοῦ Σιγᾶ.

Μιὰ ἑβδομάδα τώρα, νηστεύοντας κι' ἀχρηστεύοντας τὸν κλάψαμε, τὸν μυρολογήσαμε, λατρέψαμε τὰ πάθη του, τὸν κατεβάσαμε μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια ἀπὸ τὸ Σταυρό, τὸν τυλίξαμε σὲ καθαρὰ σεντόνια, μὲ ψυχὲς μυροφόρων, καὶ χθὲς τὰ μεσάνυχτα τὸν ἀναστήσαμε! Ν' ἄκουγες τί χαρούμενα καὶ τί γλυκὰ ποὺ χτυποῦσε ἡ καμπάνα τοῦ Ἅη Λιᾶ ἀνάμεσα στὰ κλαριὰ τῆς ψηλῆς λεύκας, τοῦ θεόχτιστου καμπαναριοῦ, ποὺ κάνενας τεχνίτης τῆς Ἀναγεννήσεως δὲν τ' ὀνειρεύτηκε τόσο ψηλὸ καὶ θεόπρεπο! Σὰν νὰ κατοικοῦσε ἀνθρώπινη ψυχούλα, μέσα στὸ γερικο χαλκὸ τῆς καμπάλαις καμπάνας, μιὰ ἑβδομάδα τώρα ἔκλαιγε παραπονετικὰ καὶ μυρολογοῦσε μέσ' στὰ κλαριά, τὰ πάθη τοῦ Νυμφίου. Καὶ σὰν γ' ἀναγάλλιασε ἀπὸ χθὲς κι' αὐτή, καὶ σὰν νὰ πλημμυρήσανε τὰ στήθια της ἀπ' τὴ χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως, ἔστησ' ἔτσι τρελλὸ χορὸ ψηλὰ μέσα στὴν πρασινάδα καὶ γέμισε τὸν ἀέρα μ' ἕνα χαρούμενο, ἀγγελικὸ τριγούδι.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἔχθες τὴ νύχτα, ξημερώματα, σὰν ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησιὰ καὶ σὰ φιληθήκαμε ὅλοι τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ ξεκινήσαμε μὲ τὶς ἀναμμένες λαμπάδες, νὰ γυρίσουμε στὸ καλύβι μας, εἶχε ἀρχίσει νὰ ροδίζῃ ἡ αὐγὴ κι' ὁ οὐρανός, μὲ διαμαντένιο κορώνα του τὸν αὐγερινό, μᾶς χαμογελοῦσε ἀπὸ ψηλά, μ' ἕνα ξεχωριστὸ χαμόγελο, ποὺ δὲν τὸ ξαναεῖδα στὴ ζωή μου. Κάτι μᾶς ἔλεγε πὼς μεγάλη γιορτὴ ἤτανε κ' ἐκεῖ ἀπάνω κι' οἱ ἄγγελοι, ἀσπροφορεμένοι μπρστὰ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ, τιναζοντας θριαμβευτικὰ τὰ φτερά τους, τραγουδοῦσανε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

— Τί νὰ γίνεται τώρα ἐκεῖ ἀπάνω! μοῦ εἶπε ὁ μπάρμπα-Γιώργης κάνοντας τὸν σταυρό του.

Καὶ μέσα στὰ θαμπὰ του μάτια ἀντιφέγγιζεν ἕνα οὐράνιο φῶς.

Μισὴ ὥρα περπατοῦσαμε μέσα στὸ λόγγο, κάτω ἀπ' τὰ πυκνὰ δέντρα, γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ καλύβι μας. Μέσα στοὺς πυκνοὺς θάμνους καὶ στὰ χαμόκλαδα, τὸ μάτι μου μοῦ φάνηκε, πὼς πῆρε κάποιο Σάτυρο νὰ ξεγλυστράῃ στοὺς ἤσκιους καὶ κάποια Νύμφη, νὰ φεύγῃ κυνηγημένη μπροστά του, μὲ γέλια καὶ κομώματα.

— Τί βλέπεις; μὲ ρώτησε ὁ μπάρμπα-Γιώργης, πιάνοντάς με περίεργα ἀπ' τὸ χέρι.

— Τίποτα! τοῦ εἶπα.

Ὅμως ἔβλεπα κάτι. Τὸ πέπλο τὸ ἀγέρο τῆς Νύμφης μπλέχτηκε ἄξαφνα σ' ἕνα γλάδι, παραπάτησε καὶ ξαπλώθηκε ἄθελα ἀπάνω στὰ χαμόκλαδα. Ὁ Σάτυρος τὴν πρόφτασε, τὴν ἀγκάλιασε σφιχτὰ καὶ σύρθηκε μαζί της πίσω ἀπὸ ἕναν θάμνο.

— Χριστὸς Ἀνέστη! μοῦ φάνηκε τότε πὼς ἄκουσα τὴ βαρειὰ του βραχνιασμένη φωνή.

— Χριστὸς Ἀνέστη! ἀποκρίθηκε μιὰ φωνή, σὰν κρουστάλο.

Κι' ἄκουσα τὸ φιλί τους, ἕνα φιλὶ μακρύ, κελαϊδιστό, γεμάτο ἀγάπη.

Δὲ χαθήκανε — ποιός τὸ εἶπε; — δὲν χαθήκανε οἱ Σάτυροι κι' οἱ Νύμφες μέσα στοὺς ἑλληνικοὺς λόγγους. Χριστιανέψανε κι' αὐτοὶ καὶ κάνουνε λαμπρὴ μαζί μας. Πίστεψέ με!

Χριστὸς Ἀνέστη! λοιπόν. Δέξου ἀπὸ μακρυὰ τὸ γλυκὸ φιλὶ τῆς ἀγάπης, τὸ φωτεινὸ φιλὶ τῆς Ἀναστάσεως.

Ὁ δικός σου,
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ. ΑΣΟΦΟΣ.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Κωστῆ Παλαμᾶ: «Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας καὶ τὰ Σατυρικὰ Γυμνάσματα». Λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη. Ἀθῆναι 1912.

ΣΤΟ πείσμα μερικῶν ντιλεταντήδων τῆς φιλολογίας καὶ μερικῶν θρασέων παιδιῶν ὁ κ. Παλαμᾶς εἶναι καὶ θὰ μένῃ ὁ ἀληθινώτερος ποιητὴς τῆς περασμένης καὶ τῆς αὐγχρονης γενεᾶς. Καὶ γι' αὐτὸ κάθε νέον βιβλίον του θ', ὁποτελῇ, τὸ σημαντικώτερον φιλολογικὸν γεγονὸς καὶ θὰ δίνῃ πάντα ἀφορμὴν σ' ὁποιονδήποτε μερολήπτικὸν, ἢ ἀμερολήπτον — στὰ ποιητικὰ ζητήματα — ἀναγνώστην του νὰ βλέπῃ, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς» τοῦ «Ταφουῆ» καὶ τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ» εἶναι ὁ πλατύτερος στὴν ἔμπνευσι καὶ ὁ βαθύτερος στὸ αἴσθημα ποιητὴς ὁ πρωσωπικώτερος καὶ γενικώτερος μαζί. Τὸ νέον βιβλίον του «Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας καὶ τὰ Σατυρικὰ γυμνάσματα» εἶναι γέννημα τῶν πιὸ προσωπικῶν καὶ τῶν πιὸ γενικῶν ἐμπνεύσεων κ' αἰσθημάτων. Μιλεῖ σ' αὐτὸ ὁ ποιητὴς ποὺ ξαναθυμᾶται τὴν κόρη τῶν δεκοχτὼ χρονῶν τοῦ κι' ὁ ποιητὴς ὁ φυσιολάτρης καὶ παγθεϊστής.

Ὁ κ. Παλαμᾶς εἶναι βέβαια ποιητὴς τῆς σκέψεως. Ὅλον τὸ ἔργον τοῦ αὐτὸ μαρτυρεῖ. Ἡ ποίησίς του μᾶς παρουσιάζεται πάντα σὰν δημιούργημα περισσότερον διανοητικὸν παρὰ αἰσθηματικόν. Γιὰ τοῦτο καὶ βλέπουμε νὰ κυριαρχῇ στὸ ἔργον του πιὸ πολὺ τὸ ἄδρὸν νόημα καὶ ἡ ψυχικώτερη εἰκόνα παρὰ τὸ πάθος. Καὶ ὅμως στὸ «Ἀφιέρωμα» τῶν «Καημῶν τῆς Λιμνοθάλασσας» βρισκοῦμε τὴν ἀπορία τοῦτη τοῦ ποιητοῦ:

(Μὰ ποιὸς τὸ ξέρει πὸ πολύ, κι' ἀπάνου κι' ἀπὸ τἆστρα
κι ἀπὸ τῆς Τέχνης τὴν κορφὴ κι ἀπ' τῆς Ἰδέας τὸ βάθος,
μὴν εἶνε ἡ θεαινὰ ἡ φωτιὰ καὶ ἡ πλάστρα καὶ ἡ χαλάστρα,
πιὸ ἀπάνου κι ἀπ' τὴν Ἀρετή, τέλος καὶ ἀρχὴ τὸ πάθος).

Τὸ πάθος ἦταν ὁ μεγαλύτερος συντελεστὴς τῆς ποιήσεως τῶν ρωμαντικῶν. Ἀπὸ τὸν Σατωβριὰν καὶ τὸν

Οὐγκὼ ἴσαμε τὸν τελευταῖον μαθητή τους, ὅλοι ἐπίστευαν στὸ πάθος καὶ σ' αὐτὸ ἐβάσιζαν τὴν τέχνη τους. Ὁ κ. Παλαμᾶς ὅμως δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἔννοιαν τοῦ πάθους σὰν τοὺς ρωμαντικούς. Τὸ φαντάζεται σὰν περήφανη δύναμι, ποὺ ὅλα τὰ σκλαβώνει, ἀλλὰ μὲ κάποιαν ἄλλη διαίσθησι· ἴσως ὅπως ὁ Βεράρεν. Λέει βέβαια σ' ἕνα ποίημά του (ἡ Μοῦσα) ἀπὸ τὴ σειρὰ τῶν «Καημῶν τῆς Λιμνοθάλασσας»:

Μοῦσα, κι ἀπάνου ἀπ' ὅλα, ἀγνὰ δυὸ δῶρα σου, δυὸ [ἀητοί,
χαρές μου, ἐσύ, προφήτη Οὐγκώ, κ' ἐσύ, Βαλαωρίτη!

μὰ δὲν ἀποδείχνεται καὶ ρωμαντικός. Ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς ἀητοὺς κάποια ρητορικότητα τοῦ στίχου ὄχι ὅμως καὶ τὸν ρωμαντισμόν τους. Τὸ *πάθος* του ἴσως νὰ εἶναι σὰν τοῦ Βεράρεν, ἀλλὰ δὲν τὸν κάνει καὶ συμβολιστήν. Ὁ κ. Παλαμᾶς εἶναι πάντα ποιητὴς ἰδιότυπος, αὐτεξούσιος· ἔχει τὴ δική του τὴν ποιητικὴ διάθεσι. Μπορεῖ νὰ θυμίζῃ ἀρκετοὺς δασκάλους του, διάφορες σχολές· ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δάσκαλος· εἶναι ὁ ποιητής, ποὺ δημιουργεῖ τὸν καθαυτὸ δικόν του κόσμον, ὅπου πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀναζῇ ἡ ψυχὴ τῆς φυλῆς του. Εἴτε ἀγκαλιάζει μὲ τὴ φαντασία του γενικὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπον μὲ τοὺς πόνους του καὶ τὰ ὄνειρά του, εἴτε στενεύει τὰ σύνορά τῆς ἐμπνεύσεώς του καὶ ζητεῖ τὸ λάϊτ-μοτὶβ τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας στὴ Λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγιοῦ του, πάντα εἶναι περισσότερον ὁ ποιητὴς τῆς φυλῆς του.

«Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας» εἶναι μιὰ σειρὰ ποιημάτων, ὅπου ξαναζοῦν ὄνειρα καὶ πόθοι, ἰδέες καὶ πράγματα ποὺ τοῦ ἔξεσταναν τὴ νειότη καὶ ποὺ τώρα ὁ ποιητὴς τ' ἀναθυμᾶται μὲ κάποια λύπη, ἐπειδὴ πάντα τοῦ εἶναι συμπαθητικά. Οἱ πιὸ ἀγαπημένες του γνωριμίες καὶ οἱ βαθύτερες ἀγάπες τοῦ κινοῦν τὴ λύρα του. Τοῦ μιλοῦν ἡ ἁπλῆ καὶ ταπεινὴ ζωὴ τοῦ βλάχου, τοῦ ψαρᾶ, τοῦ πραματευτῆ, πολλὰ συνειθισμένα καὶ καινότατα πράγματα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, τὸν ἐμπνέουν ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ Δάσος, ἡ Ἀνατολή, ὁ Πλάτανος, ἡ Βαλανιδιά:

Φτάνει ἕνα δέντρο στὸ ναὸ τῆς Φύσης νὰ σὲ μπάσῃ,
καὶ φτάνει, γιὰ νὰ τὴ χαρῇς τὴν ἀνοιξη, μιὰ γάστρα...

τὸ βιολὶ τοῦ Μπαταριᾶ, μιὰ Παράδοσις, ὁ Πήγασος, ποὺ ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ τὸν συναπάντησε:

Πέρα σὲ μιὰ κακοτοπιὰ τῆς Ρούμελης
ἐκεῖ κατὰ τὸ φουμιστὸ τῆς κυρὰ Ρήνης κάστρο...

καὶ τοῦ μίλησε γιὰ τὸν Μπάϋρον, ποὺ:

Ἑλληνολάτρης βάρβαρος, ροβόλησε
μακρυάδε καὶ γονάτισε στὸ δοξασμένο χῶμα·
τῆς Ἀττικῆς οἱ μέλισσες δὲν τὸ καταφρονέσανε
τὸ σκυθικό του στόμα.
Τῆς θείας τῆς γῆς διαλαλητὴς
μὰ καὶ κριτής,
τῆς ἔφερε τὴ λύρα του καὶ τὸ σπαθί του ἀντάμα,
κ' ἤρθε, καὶ σβεῖ στὴ ματωμένη λιμνοθάλασσα
τὴ φλόγα τῆς ζωῆς του καὶ τὸ δράμα.

Ὁ Πήγασος πεντάρφανος παραδέρνει μονάχος καὶ παραστρατισμένος, καὶ ὁ ποιητὴς σπρώχνεται ἀπὸ τὴν περήφανη ὁρμή του, ἀπὸ τὴ δύναμι τοῦ πάθους νὰ τοῦ εἰπῇ:

«— Κ' ἐγὼ εἶμαι καβαλλάρης, ἔλα,
στὴ διαμαντένια σου τὴ σέλλα
γνωρίζω πᾶς νὰ κρατηθῶ.
Μόνο μ' ἐσένα τὸ ταξίδι τάγαπῶ.

Ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὸ γένος τὸ μεγάλο
ποὺ πρωτανάθρεψε κ' ἐσέ.
Γιὰ πάρε με' καὶ φέρε με, ὑποταχτικέ,
ψηλότερα κι ἀπὸ τὸν ἄλλο! —»

Δίπλα στὰ τραγούδια, ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐνεύπωσι τῆς μικρόχαρης ποιητικῆς δημιουργίας, ποὺ φαίνονται γεννημένα μὲ κάποιον κόπο καὶ ἀνορεξιά, στὴν ἀκολασία τῆς δοξολογίας τοῦ φεγγαριοῦ, τόσο ποὺ μιὰ ψαροπούλα χαρακτηρίζεται μὲ τὸ ἐπίθετο στρογγυλόφεγγαρη, εἶναι καὶ τὰ ποιήματα τὰ πλατύτερα μὲ τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς φράσεως καὶ τὸ βάθος τοῦ νοήματος, ἐκεῖνα ποὺ δικαιώνουν τὸν ποιητὴ νὰ λέῃ: «Ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὸ γένος τὸ μεγάλο». Καὶ ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸ στενὸ σύνορο τῆς Λιμνοθάλασσας ὁ συνομιλητὴς καὶ καβαλλάρης τοῦ Πηγάσου ἀκολουθεῖ ἕνα ἄλλο γένημα τοῦ γένους τοῦ μεγάλου, τὸν Ἀρχίλοχο, καὶ μᾶς δίνει τὰ «Σατυρικὰ Γυμνάσματα».

Τὰ μικρὰ αὐτὰ ποιήματα, μὲ τὸ σφιχτοδεμένο στίχο καὶ τὴ λυρικὴ ὁρμή, ποὺ ὅμοια τους δὲν ὑπάρχουν καθόλου στὴ νεοελληνικὴ φιλολογία, δὲν εἶναι βέβαια σάτυρες σὰν ἐκεῖνες ποὺ γράφουν οἱ πιὸ κοινοὶ στιχοπλόκοι καὶ ποὺ κάνουν τὸ πλῆθος νὰ γελᾷ. Εἶναι ἀάτραπτες ποιητικοῦ θυμοῦ ξέσπασμα πόνου γιὰ τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα. Ἔχουνε μέσα τους περισσότερο δάκρυα παρὰ σατυρικὸ πνεῦμα. Βλέπει ὁ ποιητὴς τὸν σημερινὸ ταπεινόγνωμον ἄνθρωπο καὶ τὰ ἀξιοθρήνητα ἔργα του, κι' αὐτὸ δὲν τοῦ γεννᾶει τὴν ὄρεξι νὰ κοροϊδέψῃ καὶ νὰ γελάσῃ κάνοντας καὶ τοὺς ἄλλους νὰ γελάσουν, ἀλλὰ τοῦ φέρνει στὸ στόμα λόγια πικρά, τὴν ὄρεξι νὰ καταρασθῇ βαρειά. Τὰ «Σατυρικὰ Γυμνάσματα» τὰ χαρακτηρίζει περισσότερο κάποιος Δαντικὸς θυμός, κάτι ἀπὸ τὶς ἀστραπὲς τοῦ Οὐγκὼ παρὰ ἡ λύσσα κι' ὁ ὀνειδισμὸς τοῦ Ἀρχιλόχου ἢ ὁ μετρημένος κ' ἐπικούρειος θυμὸς τοῦ Ὁράτιου. Κηρύσσει τὸν πόλεμο καὶ φανερώνει τὴν ἔχθρα του ἐναντίον αὐτῶν ποὺ γίνονται στὸν τόπο του, καὶ ὁ θυμός του τὸν συνεπαίρνει τόσο, ὥστε θέλει ὅλα ν' ἀφανισθοῦν, τίποτε νὰ μὴ μείνῃ. Γενικὸς χαλασμὸς ἡ τελειωτικὴ θεραπεία:

Κ' ἐγώ, προφήτη Σκάλδε, ἐπαναστάτης
Σὰν ἐσὲ μιὰ ἐπανάσταση γνωρίζω,
Κατακλυσμὸς τὸ φοβερὸ ὄνομά της.

Κατακλυσμὸς· μόνο σ' αὐτὸν ἐλπίζω,
νερό, νερό, νερὸ γιὰ νὰ τὸν κάμῃ.
Κ' ὕστερα τί θὰ γίνῃ; Δὲ φροντίζω.

Ὁ κόσμος τὸ ψωμὶ τὸ τρώει χαράμι.
Καλοί, κακοί, Νῶε, κ' ἄνθρωποι καὶ χτήνη
κι' ὅλα νὰ τὰ σαρώσῃ τὸ ποτάμι,

σπόρος ἀπ' τὴ σπορά μας νὰ μὴ μείνῃ.
— Τὰ λόγια σου καὶ λόγια μου, ὦ προφήτη! —
Μὰ ἡ κιβωτό; Νὰ τιναχτῇ κι' αὐτή.

Τὸ νερὸ φέρτε. Κ' ἐγὼ τὸ δυναμίτη.

Τέτοια ἡ σάτυρα τοῦ Παλαμᾶ. Δὲν ὀνειδίζει, δὲ λυσσᾷ σὰν τὸν Ἀρχίλοχο· μήτε βρίζει κ' αἰσχρολογεῖ σὰν τὸν Γιουβενάλη. Ἡ σάτυρά του εἶναι Δαντική· ἔχει θυμὸ πολύ. Μὰ ὁ θυμός της αὐτὸς δὲ θὰ συγκινήσῃ παρὰ μόνο τὰ εὐγενικὰ πνεύματα. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς διανοητικοὺς οἱ κατάρες του κ' ἡ ἀπελπισία του ἔχουν κάτι τὸ πολὺ συγκινητικὸ γιὰ τὸ πλῆθος τὰ λόγια του εἶναι πράματα ἀκατανόητα, ὄχι καὶ πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ αἴνιγμα. Τὰ χτυπήματα τῆς σάτυράς του μ' ὅσο κι' ἂν εἶναι τσουχτερὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ νοιώσῃ ὁ λαός, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴ σκληράδα τῆς κακίας, ἀλλὰ τὴ σκληράδα ποὺ τὴ γεννᾶ ἡ εὐγένεια καὶ ἡ γενναιότης τῆς ἰδέας:

Οἱ βωμοὶ συντριμμένοι, καὶ σβυσμένα
τὰ πολυκάντηλα ὅλα τῆς λατρείας.
Οὔτ' ἡ Ἀθηνᾶ, πολεμικὴ παρθένα,

καὶ μήτ' ἡ εὐλογία τῆς Παναγίας,
Σ' ἀρχαῖο καὶ νέα, παλάτια καὶ ρημάδια,
τάδειο παντοῦ τὸ κρύο τῆς ἀθείας.

Σὰν ἀγριμιῶν καὶ σὰν ἀρνιῶν κοπάδια,
ζοῦν οἱ ζωές, τρῶν, τρώγονται καὶ πάνε.
Κι' ἀπάνου ἀπ' ὅλα τῶν θεῶν τὰ βράδια

ὑπερθεα ξωτικὰ φεγγοβολάνε
μακριὰ ἀπὸ μᾶς Θέα κ' Ἐπιστήμη.
Βάρβαροι σὲ ναοὺς τὶς προσκυνᾶνε.

Γ' ἄτι σου ἀκόμα μᾶς πατᾶ, Μπραΐμη!

Τέτοια εὐγενικὰ σάτυρα δὲν τσοῦζει παρὰ μόνο τοὺς ἱκανοὺς νὰ τὴ νοιώσουν, ἐκείνους ποὺ θὰ τοὺς μιλήσῃ στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιὰ καὶ ἡ τέχνη του.

Ἡ τέχνη αὐτὴ φανερώνεται μὲ τὴν ἐξωτερικὴ μορφὴ τῶν ποιημάτων του καὶ τὴν ἐσωτερικώτερη διάπλασί του. Ἡ σύντομη φράσις τους, τὸ κάπως ἀσύνθετο σχῆμα τοῦ λόγου, ποὺ δίνει περισσότερη ἐνέργεια στὸ νόημα ἢ σὴν εἰκόνα, ἀντιποκρίνονται στὴν βαθύτερη ὑποκειμενικότητα ποὺ κλεῖ κάθε στίχος. Κι' αὐτό, κατὰ τὴν γνώμη μου, δίνει τὴν ξεχωριστὴ ἀξία σ' ὅλη τὴν ποίησι τοῦ κ. Παλαμᾶ.

Ἀρχόμη Ἐφταλιώτη. «Νησιώτικες Ἱστορίες». Λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φέξη. Ἀθῆναι 1912.

ΤΗΝ ἐποχήν, ὅπου καὶ στὸν τόπο μας ἄρχισε τὸ δυήγημα νὰ μὴν εἶναι πλέον κάτι λιγώτερο καὶ ἀπὸ θεματογραφία καὶ νὰ μπαίνῃ σὲ δρόμο, ποὺ θὰ τὸ ἔφερνε μιὰ μέρα στὸν περίβολο τῆς τέχνης, τὰ διηγήματα τοῦ κ. Ἐφταλιώτη ἔπρεπε βέβαια νὰ λογαριάζουνται καὶ νὰ θεωροῦνται σὰν κάτι ξεχωριστὸ μέσα στὴν ἄτεχνη γενικὰ πεζογραφία μας. Ἄφιναν τὴν ἐντύπωσι μιᾶς ὡραίας προσπάθειας — ὄχι ὅμως καὶ μοναδικῆς καὶ ἀποτελεσματικῆς — νὰ πάρῃ τὸ διήγημα κάποια νέα μορφή, ποὺ νὰ θυμίζῃ τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὰ εἰπῇ καὶ ἀριστοτεχνήματα δίχως τὸν φόβο νὰ θεωρηθῇ ὑπερβολικός, ἐπειδὴ μὲ τὴν παραβολή τους πρὸς ὅλα τὰ προτητερινὰ δημιουργήματα τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ εἴδους, κέρδιζαν παραπολύ. Ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσας καὶ τῆς συνθέσεώς τους βοηθοῦσε στὸ ν' ἀποκτοῦν δικαιώματα στὴ φιλολογικὴ τοῦ ἔθνους ζωή. Τὰ βάφτισαν τότε καὶ ἠθογραφίες, ἐπειδὴ ἦταν τῆς μόδας τὰ ἠθογραφικὰ διηγήματα. Ἀκόμη ἐνόμιζαν τότες, ὅτι μὲ τέτοια ἔργα θὰ ἐδημιουργεῖτο φιλολογία, ποὺ θὰ τῆς ταίριαξε νὰ ὀνομάζεται ἑλληνική. Ἔφθανε μιὰ ἱστορία νὰ ξετυλίγεται σ' ἕνα χωριό, σ' ἕνα νησάκι, νὰ ἔχῃ λίγη περιγραφὴ ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοπικῶν, καὶ ὁ ἔπαινος ἦταν πρόχειρος καὶ ὁ τίτλος τῆς ἠθογραφίας προχειρότερος, ἀδιάφορον ἂν μὲ τὴν τέτοια ἀντίληψι γιὰ τὴ δημιουργία τῆς φιλολογίας ἡ τέχνη ὑποχωροῦσε στὸν σχολαστικισμό.

Εὐτυχῶς ὅμως ὅτι ἀπὸ τότε τὰ πράγματα ἄλλαξαν πολύ. Σήμερα τὸ διήγημα, ποὺ λογαριάζεται, — δὲν ἔχει κἀμιὰ σχέσι μὲ τὶς «Νησιώτικες Ἱστορίες». Ἀφοῦ καλλιεργήθηκεν ἀπὸ δυνατοὺς καὶ ἄξιους τεχνῖτες, πῆρε τὸν δρόμο τῆς ἀληθινῆς τέχνης, ποὺ δὲν ἀναγνωρίζει περιορισμοὺς ἀτενῆς ἠθογραφίας καὶ ἄλλες τέτοιες σχολαστικότητες. Σήμερα τὰ διηγήματα τοῦ κ. Ἐφταλιώτη, ὄχι μόνο δὲν ἐνθουσιάζουν, ἀλλὰ καὶ θεωροῦνται πράγματα κοινότατα, ἑνὰ βαθμὸ παραπάνω ἀπὸ προσπάθειες κουραστικὲς μαθητευομένου.

Οἱ «Νησιώτικες Ἱστορίες», τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ κ. Ἐφταλιώτη, τὸ ἀποδείχνουν καθαρώτατα. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἱστορίες αὐτὲς ἐγράφηκαν τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶπα παραπάνω. Καὶ εἶναι ὅλες δίχως ἐνδιαφέρον, χωρὶς ψυχολογία, εἰκόνες δῆθεν ἁπλῆς νησιώτικης ἢ ἄλλης ζωῆς χωρὶς χρῶμα δυνατό, μὲ ἕνα ψευτολυρισμὸ ποὺ στὰ περισσότερα μέρη καταντᾶ ἀνυπόφορος, μὲ μιὰ δῆθεν ἁπλότητα ὕφους, ποὺ κάνει πιὸ φανερὴ τὴν ἀτονία τῆς φράσεως, πιὸ σίδηρη τὴ λεπτομέρεια, ὅτι λείπει παντελῶς ἡ βαθειὰ παρατήρησις, ἡ ψυχολογημένη μελέτη τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτὲς τὶς ἱστορίες εἶναι ἐξιστορημένες μὲ μιὰ τρομερὴ στείρωσι φαντασίας, μὲ μιὰ καθολικὴ ἔλλειψι σκέψεως. Πορμένες τόχα ἀπὸ τὴ ζωή, δὲν τὴν ἀναπαριστοῦν καθόλου, μήτε σὰν χαλκομανίες.

Κ' ἔτσι οἱ «Νησιώτικες Ἱστορίες» καταντοῦν βιβλίο κουραστικό, χωρὶς κανένα δικαίωμα καὶ κανένα στήριγμα νὰ λογαριασθῇ ἀπὸ τὴν τέχνη.

Λῖνος Ἄττις. Ἀθῆναι 1912

ΕΝΑ βιβλίο μεγάλου σχήματος, μὲ λίγους στίχους, γραμμένους ἀπὸ ἕνα νέον μικρῆς ἡλικίας. Τὸ βιβλίο δὲν ἔχει ἄλλον τίτλον ἀπὸ τὸ ἑλληνοφρυγικὸν ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ. Οἱ στίχοι μέσα εἶναι χωρισμένοι σὲ «Συμφωνίες». Μοῦ λέγουν ὅτι ὁ κ. Λῖνος Ἄττις εἶναι μόλις 16 χρονῶν. Οἱ Συμφωνίες του τὸν δείχνουν μελετημένον καὶ γνώστην τῆς στιχουργικῆς καὶ πρὸ πάντων τοῦ λεκτικοῦ τοῦ Κάλβου ἀκόμη καὶ τοῦ κ. Σικελιανοῦ. Ὁ κ. Λῖνος Ἄττις εἶναι πολὺ νέος ἀκόμη. Ἂς τὸν περιμένουμε λοιπόν, ἕως ὅτου θὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ὁδηγῇ ἐντελῶς μόνος του τὸν λυρισμό του, ποὺ μὲ τὸ πρῶτο βιβλίο τὸν φανερώνεται ἀρκετὰ ἀξιοπαρατήρητος.

Α. Ἀσπροθαλασσίτη: «Βραδινὰ Τραγούδια». Πόλη 1912.

ΠΟΤΕ παραπάνω ἀπὸ τὴν πιὸ συνηθισμένη στερεότυπη φρασεολογία καὶ στὰ τραγούδια αὐτά, ποὺ θέλουν ν' ἀναπαραστήσουν, κάπως ποιητικά, μερικὲς εἰκόνες παρμένες ἀπὸ τὴ φύσι. Μιὰ προσπάθεια μ' ὁλοφάνερη τὴ στενοχώρια γιὰ νὰ γραφῇ κάτι μὲ τὸν τρόπο τοῦ Μωρεάς, ποὺ ἀριθμεῖ τοὺς περισσοτέρους ταπεινοὺς καὶ ἀξιοθάκρυτους σκλάβους μέσα στὴ νέα ποιητικὴ γενεὰ τῆς Ἑλλάδος. Λόγια ἄψυχα βαλμένα στὴ σειρά, σὲ στίχους ἀμυδρῶς τεχνικούς, χωρὶς νὰ καθρεφτίζεται μέσα τους καὶ λίγο ἀληθινὸ αἴσθημα, κάποια βαθύτερη παρατήρησις. Κι' ὅπου παρουσιάζεται τὸ «ἐγὼ» πάντα ἄσυφο κι' ἀκαλαίσθητο. Τὰ «Βραδινὰ Τραγούδια» μπορεῖ νὰ τὰ διεκδικήσῃ γιὰ δικά του καθένας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς νέους στιχοπλόκους, ποὺ γράφουν ἀπάνω στὸ ἴδιο μονότονο μοτίβο τῆς ἁπλῆς περιγραφῆς καὶ μὲ τὸν ἀπόλυτο τῆς ψυχῆς περιορισμὸ ν' ἀντικρύζῃ μόνο τὴν ἐπιφάνεια τῶν πιὸ κοινῶν πραγμάτων.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

Περικλέους Χ. Ἀποστολίδου. «Αἱ Πᾶγασαι ἐξετάζομέναι διὰ τῶν αἰώνων». Ἐν Ἀθήναις. Τυπογραφεῖον «Ἑστίας» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη 1912 σελ. 1-78.

ΤΟΥ βιβλίου τούτου καλλίστη μὲν εἶναι ἡ ἐκτύπωσις καὶ αἱ πολυπληθεῖς εἰκόνες, ὄριστος δὲ ὁ πρόλογος, ἔνθα ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς ἀγάστης αὐτοῦ μετριοφροσύνης ἀφοπλίζει πᾶσαν αὐστηρὰν κρίσιν διότι λέγει: «τὴν παροῦσαν διατριβὴν ἡ πραγματείαν μου (διατί καὶ τὰ δύο ἀρά γε;) περὶ Πηγασῶν, παρακαλῶ,

ὅπως κρίνητε οὐχὶ ὡς μελέτην ἢ συγγραφὴν εἰδικοῦ τινος ἐπιστήμονος, ἀλλ' ὡς *ἔργον φίλου τῶν γραμμάτων* καὶ λάτρου τῆς κλεινῆς ἡμῶν ἀρχαιότητος, μόνην δ' ἐπιθυμίαν ἔχοντος ὅπως διαφωτίσῃ, *ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κτλ.*»

Ὁ συγγραφεὺς συμφώνως πρὸς τὸν πρόλογον αὐτοῦ, ὅστις παραδόξως ἢ ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους φέρει χρονολογίαν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1909, ἐπέτυχε τοῦ ἑαυτοῦ σκοποῦ· διότι πράγματι προσφέρει ἀμυδρὰν διαφώτισιν περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συλλογῆς ἐν Βόλῳ, ἣν καὶ ἡμεῖς ποτε εἴδομεν, ἐνέχουσαν λόγου τινὸς ἄξια ἀρχαῖα μετὰ πολλῶν κιβδήλων, ἅτινα ἐν ἀγνοίᾳ φαίνεται ἀγοράσας.

Τὰ λοιπὰ τῆς πραγματείας ταύτης τοῦ κ. Περ. Χ. Ἀποστολίδου ἐχουσι ληφθῆ ἐκ τῶν «Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1907-1908-1909» καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ συγγράμματος «Περιγραφὴ τῶν γραπτῶν στηλῶν Παγασῶν 1909», ὧν τὸν συγγραφέα ὁ κ. Ἀποστολίδης δὲν ὀνομάζει, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὸ νὰ προσφέρῃ αὐτῷ τὸν τίτλον (σελ. 56 καὶ 57) *ὁ ἐπιστατήσας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ὡς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.*

Ἐκ τῶν ἰδίων γνωμῶν τοῦ κ. Ἀποστολίδου αἱ πλεῖσται εἶναι εἰκασίαι φιλαρχαίου ἐκφερόμεναι μετὰ τῆς γνωστῆς εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας εὐκολίας· τινὲς ὅμως εἶναι προσοχῆς καὶ λόγου ἄξιαι.

Εἴς τινα σημεῖα καταιρίνει τὸν ἀνασκάψαντα ἔφορον π. χ. ἐν σελ. 45 λέγει ὅτι πολλὰ ζητήματα τῆς τοπογραφίας τῆς πόλεως θὰ ἔλυεν ἡ σκαπάνη δι' ἐκτελέσεως ἀνασκαφῶν «σκοπίμως ἐκτελουμένων καὶ οὐχὶ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν, ὡς αἱ τελευταίως ἐκτελεσθεῖσαι καὶ ἄνευ ἐπιδιώξεως ὡρισμένων ἀρχαιολογικῶν σκοπῶν». Εἶναι φανερὸν ὅμως ὅτι τοῦτο ἀδικεῖ τὸν κ. Ἀποστολίδην· διότι οὐδεμία ἀνασκαφὴ γίνεται ἄνευ ἐπιδιώξεως ὡρισμένου σκοποῦ· ὅτι δ' αἱ ἀνασκαφαὶ ἡμῶν ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ, ἀποδεικνύει τὸ ὅτι δι' αὐτῶν προσδιώρισα τὴν ἀγοράν, ναούς, στοάς, νεκροταφεῖα, ἀκρόπολιν, θέατρον κτλ.

Καὶ ἐν σελ. 57 ἀδικεῖ ἑαυτὸν ἐπίσης ὁ κ. Ἀποστολίδης· διότι λέγει «τὰ ὀλίγα δὲ χάλκινα νομίσματα τ' ἀνευρεθέντα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τούτῳ πύργῳ καὶ *περὶ ὧν δὲν ὡμίλησεν ὁ ἐπιστατήσας*» ἀλλ' ὁ ἐπιστατήσας γράφει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Περιγραφὴ τῶν στηλῶν Παγασῶν σελ. 76-77 τάδε: «ταύτας (τὰς πλίνθους τῶν πύργων) κατεσκεύασαν ἐπίσης μετὰ πολλῆς σπουδῆς· διότι ἐν αὐταῖς εὕρομεν καὶ στάθμας καὶ *νομίσματα* καὶ πολλὰ τμήματα ἀγγείων κτλ.»

Γενικῶς ὅμως εἰπεῖν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Περ. Χ. Ἀποστολίδου διακρίνει εἰλικρινὴς ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων καὶ οὐχὶ ἡ τυχοῦσα καλλιέπεια.

Ἐν Βόλῳ Μάρτιος 1912 Ὁ ἐπιστατήσας

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΝ Πειραιεῖ γινομένων ἐργασιῶν ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς Σχολῆς τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων εὑρέθη ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ θέσει ἀρχαῖος ὅρος, δηλαδὴ λιθίνη στήλη ὕψ. 1.50 περίπου καὶ πλάτους περίπου 0.40, ἥτις ἐχρησίμευεν, τοποθετουμένη ἐπὶ τοῦ ἄκρου γηπέδου τινὸς ὡς ἔνδειξις τῶν ὁρίων τούτου. Ἐπὶ τοῦ εὑρεθέντος ὅρου εἶνε κεχαραγμένη διὰ γραμμάτων τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰῶνος ἡ ἐπιγραφὴ

Δεσχέον δεμοσίον ὅρος

δηλαδὴ ὅρος δημοσίων λεσχῶν, ἢ ὅρος λεσχῶν προωρισμένων διὰ τοὺς *δημοσίους*.

Πρὸς Β τῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀσωμάτων ἐπὶ τῆς γωνίας εἰς ἣν καταλήγουσιν αἱ ὁδοὶ Σαρρῆ καὶ Λασκαρεώτου, πρὸς τὴν ὁδὸν Σαρρῆ ἐν τῷ ὑπογείῳ τοῦ παντοπωλείου Ῥσφτοδήμου ἀνεκαλύφθη τοῖχος ἀρχαῖος ἐκ δύο σειρῶν μεγάλων Πωρολίθων διευθυνόμενος πρὸς ΒΑ. Παρὰ τὸν τοῖχον τοῦτον, ἀνατολικῶς, ἐφάνη μέρος ἀρχαίου ὑδραγωγείου ἀποτελούμενον ἐκ μεγάλων κεραμίδων τεθειμένων-οὕτως ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν εἶδος μεγάλου τριγωνικοῦ ὀχετοῦ. Ἡ ὄψις τοῦ τοίχου, ὅστις δυνατὸν εἶνε νὰ προέρχεται ἐκ τῶν θεμελίων κτιρίου τινὸς δὲν προδίδει μεγάλην ἀρχαιότητα, οὐδ' ἦτο οὗτος μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐκτισμένος.

Ἀγορασθὲν κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἓν περίεργον μικρὸν ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον. Εἶνε μικρὰ στήλη μετ' ἀετωματίου ὑπὸ τὸ ὁποῖον διὰ γραμμάτων ρωμαϊκῶν χρόνων τὸ ὄνομα

Παράμονος Ἑρμολάου.

Ἐπὶ τῆς στήλης εἰκονίζεται ἀνὴρ μετὰ κακοτέχνων χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου φέρων χιτῶνα φθάνοντα μέχρι τῶν κνημῶν καὶ μακρὰν χλαμύδα, ὅστις σπένδει διὰ φιάλης ἐπὶ ὑψηλοῦ τετραγωνικοῦ βωμοῦ περιῖ τοῦ ὁποίου εἶνε τυλιγμένος ὄφις.

Κατασχεθὲν ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἀτμοπλοίου ἐν Τεργέστῃ, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ ἐξαχθῇ, εὑρίσκεται ἤδη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ὡραῖον ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον 4ου αἰῶνος παριστῶν νεανίσκον φέροντα μακρὸν ἱμάτιον καὶ κρατοῦντα ἐν τῇ ἀριστερᾷ καρπούς· ἐν τῇ δεξιᾷ, ἥτις εἶνε ἀπεσπασμένη εἶχεν ἄλλο τι πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον προσέφερεν εἰς κυνάριον πηδοῦν πρὸς αὐτόν. Ἄνωθεν τοῦ ἀναγλύφου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ

Χαρίλεως Ἀλαιεύς. Κ.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τὸ Ἑλληνικὸν Κουϊντέτο

ΗΤΑΝ ἡ τελευταία συναυλία αὐτοῦ τοῦ χειμῶνος, μὲ ἔργα Ρώσσων συνθετῶν. Μὲ τὴν συνειθισμένην τους εὐσυνειδησίαν, ποὺ φανερώνει ἕνα μέγα μέρος τῆς καλλιτεχνικότητος τῶν πέντε συμπαθητικῶν μας Ἑλλήνων, ἐδίδαξαν ὅλο τὸ πρόγραμμα. Δὲν ἠμπορεῖ, παρὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀναλυτικὲς σημειώσεις τοῦ προγράμματος, νὰ εἶνε καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἀκροατοῦ. Ὅτι στὸ πρῶτον σεξτέτο τοῦ Γκλίνκα βλέπει κανεὶς μιὰν μεγάλην μίμησιν ἰταλικῆς σχολῆς. Τὸ andante του εἶνε γλυκύτατο, μελῳδικό, μὰ ἔχει πάρῃ τὸ βάπτισμα στὰ παθητικὰ νερὰ τῶν ἰταλικῶν μουσικῶν ἐμπνεύσεων. Ὕστερα ἀπὸ τὴν καλὴν αὐτὴν σύνθεσιν, ποὺ περισσότερο παρουσίασε τὸν ρωσσικὸν χαρακτῆρα μὲ τὸ τελευταῖον της μέρος, τέσσαρα ἔγχορδα ὄργανα ἔπαιξαν τὴν σύντομην μελῳδίαν, «Chant sans paroles». Ἐκεῖ ἀκούσθηκε ἕνα χαριτωμένο μοτιβάκι, περίεργο κάπως, μὲ τὴν διπλὴν ἔκφρασιν τοῦ πόνου καὶ τῆς χαρᾶς. Ἀλλὰ πειὸ ρωσσικὸν ἔργον, καὶ ὡς φόρμα, καὶ ὡς ἦχος, καὶ ὡς ρυθμός, καὶ ὡς ἐπίδειξις ἀκόμα, — ἦτιαν «une faite slave». Ἀληθινὰ ἔβλεπε κανεὶς τοὺς Σλαύους νὰ γλεντοῦν, νὰ κάτουν θόρυβον, — τοὺς Σλαύους ποὺ τὸ χιόνι τοῦ τόπου των καὶ ἡ συνήθεια τοῦ ἀλκὸλ γιὰ τὴν ζεστασιὰ τοῦ κορμιοῦ, τοὺς ἔχει δώσῃ τὴν ἔξι μιᾶς κρύας πολυθόρυβης χαρᾶς.

Ἐξαιρετικὰ εὔμορφη καὶ πρωτότυπη ἦταν ἡ τελευταία σύνθεσις τοῦ Ρόυμπινστάϊν εἰς ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο μέρος. Ὕστερα ἀπὸ τὶς ἄλλες, ποὺ ἐφάνηκαν καὶ ποὺ ἦσαν οἱ ἀρχὲς μιᾶς κατεργασίας τοῦ μουσικοῦ ρωσσικοῦ πνεύματος, ἐσημειώθηκε στὴν ἀντίληψι ὡσὰν

ὁ πρῶτος βλαστὸς τῆς ἐξευγενήσεως. Ἡ φόρμα πειὸ εὐγενικὰ χαρακτηρισμένη, πειὸ τοπικὰ διαγραμμένη, ὅμως ἀπὸ νοῦν ποὺ αἰσθάνθηκε μιὰν ἀνάγκην ἐξελίξεως, καὶ ποὺ ἐπροχώρησε. Δὲν ἐπρόσεξα, οὔτε μ' ἐνδιαφέρει ἂν ὁ Ρουμπενστάϊν ἐργάσθηκε προιήτερα εἴτε ἀργότερα ἀπὸ τὸν Γκλίγκα κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸς ἔδωκε τὸν πρωτοτυπότερον τόνον κι' αὐτὸς ἔρχεται πρῶτος στὴν σειρὰν τῶν Ρώσσων μουσικοθεμελιωτῶν. Πότε ὁ κόσμος ἐνδιαφέρθηκεν γιὰ τὶς χρονολογίες—τὰ ἀσήμαντα αὐτὰ νούμερα μέσα στὸ γιγάντιο πιθάρι ποὺ εἶνε στιβασμένοι οἱ αἰῶνες τῆς ὑπάρξεως. Ἐνδιαφέρθηκεν ὅμως πάντα ὁ κόσμος τοῦ μέλλοντος γιὰ τὶς διάνοιες, ποὺ ἔστησαν στὸ χάος κι' ἕνα φανό, καὶ κατανάλωσαν τὴν ζωήν τους στὸ πῶς νὰ φωλιάσουν ὁλόκληροι μέσα σ' αὐτὴν τὴν σπίθα, γιὰ νὰ φέγγουν «ἐσαεὶ» τὸν ἕναν δρόμον ποὺ ἀξίζει μέσα στοὺς πολλούς, — τῆς ἐρεύνης.

Γιὰ τὸ Ἑλληνικὸν Κουϊντέτο ποὺ ἐτέλειωσε τὴν σημαντικήν του δουλειὰν αὐτοῦ τοῦ χειμῶνος, ἕνας θαυμασμὸς αὐθόρμητος ἔρχεται στὰ χείλη μου, — ὅτι πέντε ἄνθρωποι τῆς ἰδίας τέχνης, ἀγαπήθηκαν, ἐσεβάσθηκαν ἀλλήλους εὐαγγελικά, κι' ἕνωσαν τὶς δυνάμεις τους ὅλες γιὰ ἐξανθρωπιστικὴν διδασκαλίαν, — μέσα στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ περιοδεία τῆς Ἐλπίδος Καλογεροπούλου μὲ τὸν Κορτό.

ΤΑ φύλλα τοῦ παρισινοῦ «Monde Musical» ἔρχονται ὅλα μὲ πληροφορίες γιὰ τὸ ταξεῖδι τῆς Ἑλληνίδος Καλιτέχνιδος, σκορπίζοντας τιμημένο καὶ θεμελιωμένο πειὰ στερεὰ τὸ ὄνομά της στὰ τέσσερα μέρη τοῦ κόσμου.

Ὁ μεγάλος πιανίστας Ἐρνέστος Κορτό, καθηγητὴς τοῦ Ὠδείου Παρισίων καὶ ἡ Ἐλπὶς Καλογεροπούλου κάνουν μαζὶ τὸν κύκλον τῆς Εὐρώπης. Φίλος της καὶ θαυμαστής της ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς λαμπρᾶς της ἐμφανίσεως ὁ Κορτό,—ἐζήτησε τὴν συνεργασίαν της πρὶν ἀκόμα φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ταξιδιοῦ της. Ὅμως ἡ Καλογεροπούλου, καλεσμένη ἀπὸ πρὶν γιὰ ὅλον τὸν χειμῶνα, νὰ τραγουδήσῃ στὰ διάφορα μουσικὰ κέντρα, δὲν εἶχε πειὰ καιρὸν νὰ διαθέσῃ, κι' ἔτσι ἐκινδύνευε νὰ ναυαγήσῃ ἡ περιοδεία τοῦ καλλιτέχνου — ποὺ δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ μὲ καμίαν ἄλλην ἀρτίστα τὴν περιοδείαν του. Ἐμπρὸς στὴν ματαίωσι τοῦ ταξιδιοῦ ἑνὸς ἀληθινοῦ φίλου της, ἡ Σπεράντσα Καλὸ ἀποφασίζει νὰ ἐργασθῇ διπλᾶ, νὰ ἐντείνῃ περισσότερο τὰ νεῦρα, καὶ νὰ οἰκονομήσῃ ἡμέρες, πυκνώνοντας τὶς συναυλίες της.

Τὴν στιγμὴν ποὺ σημειώνω μὲ χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν αὐτὲς τὶς γραμμές, κρατῶ στὰ χέρια μου τὸ πρόγραμμά τῶν δύο Καλλιτεχνῶν, — μιᾶς συναυλίας ποὺ ἔδωκαν στὸ Τούρ, γιὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ Λίστ. Ὅ,τι ἔγεινε ἐκείνην τὴν βραδυὰν καταντᾷ νὰ φαίνεται παραμύθι ἐπιτυχίας. Ὁ κόσμος ποὺ εἶχε στιβαχθῆ στὴν σάλαν Brunet, μεθυσμένος ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀπόλαυσιν, πετοῦσε πρὸς τοὺς καλλιτέχνας μαγδήλια, καπέλα, ἀνθοδέσμες, — ὅ,τι κρατοῦσε ὁ καθένας. Ἔτσι ἐξηκολούθησεν ὅλο τὸ ταξίδι τῶν Καλλιτεχνῶν, ποὺ ὡς σήμερα ἔχουν διδάξῃ στὸ Ἀβινιόν, στὸ Ρουέν, στὰς Βρυξέλλας, στὴν Λίλλην, τὴν Μασσαλίαν, τὸ Ἀμστερδαμ. Στὴν τελευταίαν πόλιν, τὴν φωτισμένην πρωτεύουσαν τῆς Ὀλλανδίας, ἡ Ἐλπὶς Καλογεροπούλου εἶχε ἕναν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους θριάμβους τῆς καλλιτεχνικῆς της ζωῆς, ποὺ τὴν ἀποτελοῦν λίγα χρόνια γιατὶ εἶνε πολὺ νέα, μὰ ἄφθονες ἀτιγμὲς μεσουρανημάτων. Ἡ πλουσία ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ καὶ ἀνθρωπίνη ἀκόμα ἀτμοσφαῖρα τῆς Ἑλληνίδος Καλλιτέχνιδος εἶνε αἰσθητὴ παντοῦ, καὶ ξεύρει νὰ ἁρμονίζεται μὲ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀνθρώπων, κάθε ἔθνους καὶ κάθε πνευματικότητος.

Ἀνταποκριτὴς ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν γράφει στὸν «Μουσικὸν Κόσμον» τῆς 30ῆς Μαρτίου γιὰ τὴν Καλογεροπούλου:

«... Ἔπειτα ἡ Δὶς Σπεράντσα Καλό, μιὰ ἀοιδὸς μὲ τὴν φωνὴν ἀπείρως ὡραίαν, ἡ ὁποία ἔκαμε μεγάλην καὶ βαθειὰν ἐντύπωσιν».

Καὶ ἄλλος ἀνταποκριτὴς ἀπὸ τὸ Ρουὲν γράφει στὸ ἴδιο φύλλον:

«... Ἡ δεσποινὶς Σπεράντσα Καλὸ ἔλαβε τὴν μεγαλυτέραν μερίδα ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα, ποὺ δὲν ἔπαυσαν στὸ διάστημα τῆς ἑσπερίδος αὐτῆς. Ἐθαυμάσαμεν καὶ πάλιν τὴν μουσικὴν ἰδιοσυγκρασίαν της, τὴν στερεὰν φωνήν της, καὶ τὴν φλόγα μὲ τὴν ὁποίαν ἡρμήνευσε τὰς δέκας μελῳδίας τοῦ Λίστ».

Ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀνεπιφύλακτον ἐγκώμιον τῆς αὐστηροτέρας μουσικῆς κριτικῆς τῶν Παρισίων, γιὰ τὴν ἀξίαν τῆς Καλογεροπούλου, δὲν μένει στὴν Ἑλλάδα παρὰ νὰ στείλῃ στὸ ξενητεμένο παιδί της ποὺ ἀνεγναρίσθη στὸν ἀγῶνα τῆς καλλιτεχνικῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπικρατήσεως, εὐχές, εὐχὲς ἀτελείωτες. Ἀπὸ κάθε τέτοιο δυνατὸ παιδί της ἐξαρτᾶται τὸ ὄνομά της ἔξω, στὸ πλατὺ πέλαγος τῆς μεγάλης καὶ βαθειᾶς ζωῆς.

Ἐρνέστος Φανέλλι

ΗΜΕΡΑ μὲ τὴν ἡμέραν ἡ ζωὴ τοῦ συνθέτου ἀνασκαλεύεται μὲ πειὸ περιέργειαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμπατριώτας του, ποὺ στὸ ἄτομόν του ἐγνώρισαν μίαν μεγαλοφυΐαν. Καὶ οἱ λεπτομέρειες ποὺ φανερώνονται σ' αὐτὸ τὸ ἀνασκάλευμα εἶνε θλιβερές, τόσο θλιβερές, ὥστε κανεὶς ἀπορεῖ πῶς κατώρθωσε νὰ ζήσῃ αὐτὸς

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΦΑΝΕΛΛΙ

ὁ ἄνθρωπος ὡς σήμερα. Φύσις δημιουργική, εἶχε στερηθῆ καὶ αὐτῆς τῆς εὐτυχίας, νὰ συνθέτῃ ἐδῶ καὶ δέκα ὀκτὼ χρόνια. Τόση ἦτο ἡ ἀκαταστασία καὶ ἡ ἀθλιότης τῆς ζωῆς του. Καὶ ἀπὸ Ποιητής, εἶχε καταντήσῃ ἕνας ἐξευτελισμένος ἐργατικός, ποὺ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ἐφοροῦσε τὸ κόκκινο φράκο τοῦ café de Paris καὶ ἐδούλευε ὡς τὴν αὐγήν, μέσα στὸν θόρυβον αὐτοῦ τοῦ κονσέρτου.

Πολλὲς φορὲς ἐστερήθη τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ δυό

τοῦ παιδιά ἐξ αἰτίας τέτοιων ταπεινῶν ἐργασιῶν. Καὶ ἡ ἱστορία τοῦ παρελθόντος του, βεβαιώνει ὅτι τὴν δευτέραν φορὰν ποὺ ἐκῆγεν εἰς τὸ Ὠδεῖον τῶν Παρισίων νὰ σπουδάσῃ ἁρμονίαν, — ἐπέρασε ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὅμως γρήγορα εἶδεν ὅτι δὲν εἶχε νὰ μάθῃ τίποτε περισσότερον ἐκεῖ, καὶ ἀπεφοίτησε μόνος του, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐξακολουθήσῃ σπουδὰς στὰ μεγάλα ἔργα τῶν κλασικῶν συνθετῶν. Ὡς ποὺ ἔφθασε τὸ χειρόγραφο τῶν Συμφωνικῶν Πινάκων του ὡς τὴν ἀντίληψιν τοῦ καλοῦ Πιερνέ.

Ὁ Ἐρνέστος Φανέλλι ἔχει πολλὰ ἔργα, καὶ μεγάλης συνθετικῆς ἀξίας τὰ περισσότερα. Ἐκ τῶν τώρα ἔχουν διαβασθῆ ἡ Σουΐτα «Rabelaisienne», ὁ ἐφιάλτης, ὁ τρόμος τοῦ ἡλίου, 4 φαιδρὲς συνθέσεις δι' ὀρχήστραν καὶ μερικὰ ἄλλα, λιγώτερο σημαντικά.

Ἡ φυσιογνωμία του χωρὶς τὴν ὑψηλὴν ἔκφρασιν, μὰ μὲ τὸ τραγικὸν αὐλάκωμα ἀνθρώπου ποὺ ἐσύρθη ἀνάξια στὰ ὑπόγεια τῆς ζωῆς.

ΕΙ. Π. Δ.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ὁ Γκρέκο καὶ ὁ Μωρὶς Μπαρρὲς

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ περιπαθὴς ὁ κ. Μωρὶς Μπαρρὲς ὕστερ' ἀπὸ τὸ Voyage de Sparte καὶ τὸν μεγαλειώδη ἐπιτάφιον τῆς Βενετίας δημοσιεύει τώρα τόμον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεοτοκόπουλον, τὸν γίγαντα ζωγράφον γνωστὸν μὲ τ' ὄνομα Γκρέκο. Τὸ νέον ἔργον τοῦ Γάλλου Ἀκαδημαϊκοῦ δὲν εἶνε ἁπλῆ βιογραφία καὶ τεχνοκριτικὴ μελέτη. Ὁ Μωρὶς Μπαρρὲς ἐδέσμευσε εἰς ὕφος ἁρμονικὰ ὑποβλητικὸν τὰς διανοητικὰς καὶ αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις ποὺ τοῦ ἐχάρισε ἡ παλέτα τοῦ Γκρέκο. Οἱ βιογράφοι τοῦ Θεοτοκοπούλου βεβαιώνουν ὅτι ἐγεννήθη μεταξὺ τοῦ 1545 καὶ τοῦ 1550 εἰς τὴν Κρήτην. Νεώτατος εἰσδύει εἰς τὰ μυστικὰ τῆς ζωγραφικῆς ὡδηγημένος ἀπὸ τὸν Τιτσιάνον. «Τὸ πρῶτο δοκουμέντο, γράφει ὁ κ. Μπαρρές, ποὺ ἔχομε διὰ τὸν μυστηριώδη αὐτὸν καλλιτέχνην εἶνε ἕνα γράμμα, ὅπου ὁ γέρων enlumineur Τζούλιο Κλόβιο, ξένος καὶ αὐτὸς (Δαλματικῆς καταγωγῆς) ζητεῖ ἀπὸ τὸν Καρδινάλιον Ἀλέξανδρον Φαρνέζε νὰ παραχωρήσῃ διαμέρισμα τοῦ εἰς Ρώμην μεγάρου του, «εἰς ἕνα νέον Κρητικόν, μαθητὴν τοῦ Τιτσιάνου καὶ καλὸν ζωγράφον». Εἰς τὸ παλάτι τοῦ Φαρνέζε ὁ Θεοτοκόπουλος ἐζωγράφισε μερικὰ ἔργα ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ Τιτσιάνου, τοῦ Τιντορέτου, τοῦ Πάλμα. Ἀλλὰ ἡ Ρώμη ὑπέφερε ἀπὸ ὑπερποσφονίαν ζωγράφων. Ὁ Γκρέκο ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ ἐργασίαν ἀλλοῦ· καὶ κατὰ τὸ 1575 ἐπῆγε εἰς τὸ Τολέδον.

Δὲν πιστεύω ἀληθινὰ νὰ μᾶς ἐδόθη ἕως τώρα ποιητικωτέρα περιγραφὴ τοῦ Τολέδου ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ἐχάραξε ὁ Μωρὶς Μπαρρές. Ἡ παλαιὰ ἱσπανικὴ πόλις, ἡ ὑψώνουσα τὰς ἐκκλησίας της καὶ τὰ μισοερειπωμένα παλάτια της ἐπάνω εἰς τοὺς λευκοὺς βράχους, ἡ μυστικοπαθὴς καὶ αὐστηρὰ καθολική, φαίνεται μακρυνὴ καὶ γραφικὴ ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς μαγευτικὲς γραμμὲς τοῦ Γάλλου προσκυνητοῦ. Τὸν παρακολουθοῦμε εὐλαβεῖς, ὅσον καὶ ἐκεῖνος, εἰς τὰς ἐκδρομὰς ποὺ ἐπιχειρεῖ προσπαθῶν ν' ἀνακαλύψῃ τὰ ἔργα τοῦ Γκρέκο. Διότι ἀλλοίρονο, εἰς τὴν Ἱσπανίαν αἱ εἰκόνες τοῦ μεγάλου ζωγράφου τοῦ μεσαιωνικοῦ Τολέδου δὲν εὑρίσκονται τόσον εὔκολα, ὅσον θὰ ἐδικαιοῦτο κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ.

«Ἐπάνω ἀπὸ τὴν βαθειὰ χαράδρα ὅπου ὁ Τάγγος κυλᾷ τὸ κατρακυπό του κῦμα, ἡ ἐκκλησία τοῦ Σάντο Τόμε ὑψώνει ἕνα πύργον ἀπὸ φλογισμένα κεραμίδια, διακοσμημένον μὲ ἀραβικὰ τοξωτὰ σχήματα καὶ μὲ βερνικωμένους στύλους. Εἶνε ἓν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ τζαμιά, τὰ μεταμορφωμένα εἰς ἐκκλησίες, τὰ ὁποῖα μᾶς κάμουν νὰ θυμούμεθα ὅτι μιὰ μουσουλμανικὴ ψυχὴ εἶνε αἰχμαλωτισμένη εἰς τὰ θεμέλια τοῦ Τολέδου». Μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σάντο Τομὲ εἶνε στεγασμένη μία ἀπὸ τὰς ἐκπληκτικωτέρας συνθέσεις τοῦ Γκρέκό, ἡ περίφημη «Κηδεία τοῦ κόμητος ντ' Ὀργκάζ». Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς εἰκόνος ρεαλιστικὴ ἀναπαράστασις τῆς κηδείας. Εἰς τὸ ἐπάνω, ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ γίνεται δεκτὴ εἰς τοὺς οὐρανούς . . .

Σύλληψις χαρακτηριστικὴ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ὁ πραγματικὸς κόσμος — εὐγενεῖς Ἱσπανοί, ἀρχιερεῖς μὲ τὰ πλούσια ψιλοκεντημένα ῥάσα των, καλόγεροι μαυροφοροῦντες καὶ εἰς τὸ κέντρον ὁ ντ' Ὀργκάζ νεκρὸς — καὶ τὸ ὑπερπέραν μὲ στρατιὰς ἀγγέλων καὶ ἁγίων ἀπασχολοῦν ἐξ ἴσου τὴν διάνοιαν τοῦ Γκρέκο. Αὐτὴ ἡ δαιμονία δύναμις τοῦ δραματισμοῦ ἐγέννησε τὴν φήμην ὅτι ὁ ζωγράφος εἶνε τρελλός. «Demente!» τὸν ἀποκαλοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα οἱ φύλακες οἱ ἐπιστατοῦντες τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σὰν Τομέ. Καὶ ἄλλοι μὲ νοῦν περισσότερον ἀσκημένον, μὲ λόγια ὀλιγώτερον ἀνευλαβῆ ἐξέφρασαν τὴν αὐτὴν περίπου γνώμην. «Δι' ἐμένα, γράφει ὁ κ. Μπαρρές, εὐθὺς ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐπικοινωνίαν, ἠσθάνθην ὅτι εὑρίσκομαι ἐμπρὸς εἰς μίαν ψυχὴν δυνατὴν καὶ μοναδικήν, τὴν ὁποίαν εἶνε λογικὸν ν' ἀντικρύζῃ κανεὶς μὲ βλέμμα ἀμφίβολον, ἀλλ' ἀκόμη λογικώτερον ν' ἀκούῃ προσεκτικά. Ὁμολογῶ ὅτι ἄκουσα προσεκτικὰ τοὺς μυστικοπαθεῖς ὕμνους ποὺ ὑψώνει μὲ κατάνυξιν ἡ ψυχὴ τοῦ Γκρέκο. Ὁ ἰσχυὸς καὶ προμήκης Καρδινάλιος Γκασπὰρ ντὲ Γκονζόγκα, ὁ αὐστηρὰ ζωγραφισμένος ἀπὸ τὸν Θεοτοκόπουλον ἔγεινε κτῆμα τῆς μνήμης μου ὁριστικόν, εὐθὺς ὡς εἶδον τὸ ἔργον εἰς τὴν National Gallery τοῦ Λονδίνου. Εἰς δὲ τὸ Λοῦβρον μοῦ ἔτυχε νὰ εὑρεθῶ σχεδὸν ἀσυνειδήτως ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον τοῦ ἰδίου ζωγράφου. Δὲν ἠξεύρω ἂν ὑπῆρξε χριστιανὸς ἀρκετὰ ὑπομονητικὸς διὰ νὰ μετρήσῃ τοὺς ἐσταυρωμένους ποὺ παρήγαγε ἡ ζωγραφική. Εἶνε ἀσφαλῶς μυριάδες, ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ πλῆθος αὐτὸ ὁ Ἐσταυρωμένος τοῦ Γκρέκο ξεχωρίζει. Λεπτός, ἐλαφρὸς ὡσὰν μίσχος λουλουδιοῦ ἀναπαύεται ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν Σταυρόν. Ἀπηλλαγμένος σχεδὸν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς σαρκὸς δὲν ἐκφράζει εἰς τὸ πρόσωπόν του καμίαν φυσικὴν ὀδύνην. Ἄυλος, μὲ τὸ πνεῦμα θλιμμένον μὲ τὰ χέρια τεινόμενα πρὸς τοὺς οὐρανούς, νομίζει κανεὶς ὅτι εἶνε ἕτοιμος νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὸ συννεφῶδες βάθος ἀπὸ τὶς σχισμάδες τοῦ ὁποίου γλυστρᾷ ἐντὸν φῶς. Ὁ Γκρέκο ποὺ ἀνέβασε τὴν ψυχὴν τοῦ κόμητος ντ' Ὀργκὰζ εἰς τοὺς οὐρανούς, ἠμποροῦσε νὰ συλλάβῃ κατ' ἄλλον τρόπον τὴν σταύρωσιν τοῦ Θεανθρώπου; Κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς κηδείας τοῦ ντ' Ὀργκὰζ μία μαύρη πλάκα φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

«Καὶ ἂν εἶσαι βιαστικός, ὦ ταξειδιώτη, σταμάτησε μιὰ στιγμὴ καὶ ἄκουσε μιὰ παληὰ ἱστορία τῆς πόλεώς μας, διηγημένη μὲ λίγα λόγια. Ὁ Δὸν Γκονζάλο Ρουΐζ ἀπὸ τὸ Τολέδο, ἄρχων τῆς κώμης τοῦ Ὀργκάζ, ἀνώτερος συμβολαιογράφος τῆς Καστίλλης . . .» Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶνε τόσον ὀλιγόλογη ὅσον ὑπόσχεται. Μὲ ὕφος ἀφελὲς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ κόμης ἦτον πρότυπον χριστιανοῦ καὶ ὅτι ἀπέθανε τὸ 1312, ἀφοῦ ἐφρόντισε νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς κληρονόμους του, κατοίκους τοῦ Ὀργκάζ, νὰ προσφέρουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σὰν Τομὲ ἐτησίαν συνδρομὴν ἀποτελομένην «ἀπὸ δύο πρόβατα, δεκαεξ κοτόπουλα, δύο ἀσκιὰ κρασί, δύο φορτώματα ξύλα καὶ ὀκτακόσια νομίσματα ἀπὸ τὰ ὀνομαζόμενα μουραβεντί». Ἐπὶ διακόσια πενῆντα σχεδὸν χρόνια οἱ κάτοικοι τοῦ Ὀργκὰζ ὑπήκουσαν εἰς τὸν ὅρον τῆς διαθήκης. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἄρχισαν νὰ λησμονοῦν κάπως τὴν πατριαρχικὴν αὐτὴν συνδρομήν. Ἀλλὰ ὁ τότε ἐφημέριος δὲν ἐχάριζε κάστανα. Ἐκίνησε δίκην, τὴν ἐκέρδισε καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ παρηγγέλθη ἡ εἰκὼν τῆς κηδείας τοῦ κόμητος ντ' Ὀργκὰζ εἰς τὸν Θεοτοκόπουλον.

«Ἀπὸ μίαν χρηματικὴν διαφορὰν, ἀπὸ μίαν ἱστορίαν πενταρῶν ἔβγῆκε ἡ ἐμπνευσμένη αὐτὴ σελίς, σημειώνει ὁ Μπαρρές. Ὦ δύναμις τῆς ψυχῆς ἑνὸς καλλιτέχνου ποὺ ξαναστοχάζεται καὶ μεταμορφώνει ἕνα θέμα! . . . Ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῶν πεζῶν αὐτῶν δικολάβων ἡ καρδιά του ὑψώνεται διὰ νὰ διαιωνίσῃ ἕνα ἰσχυὸν ἀνέκδοτον».

Δημοσιογραφικὴ ἀνάγκη μὲ ἔφερε τελευταῖα εἰς τὸ γραφεῖον ὅπου ὁ κ. Μωρὶς Μπαρρὲς δέχεται τοὺς ἐκλογεῖς του. Στὴν καρδιὰ τοῦ Παρισιοῦ, σ' ἕνα στενὸ καὶ κακοστρωμένον δρόμο γειτονεύονται μὲ τὴν Μεγάλην Ἀγορὰ ἔχει ἐγκατασταθῆ τὶς βιωτικὲς ἀσχολίες του. Εἰς τὸν προθάλαμον ὅπου περιμένω ὀλίγες στιγμές, ἕνας ψηφοφόρος μὲ φρυγανοειδῆ ψαρὰ γένεια καὶ πλατὺ ἐπαναστατημένον κολάρο, μὲ τὸ καπέλο στὸ κεφάλι καὶ τὸ πανταλόνι ἀγνώριστον ἀπὸ τὴ λάσπη διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς καταστάσεως. Ἄλλος ὁμοίας φύσεως ἄνθρωπος τὸν ἀντικρούει. Τρίτος μὲ ὕφος νοικοκύρη ἀναγγέλλει εἰς τὸν γραμματέα ὅτι θέλει νὰ ἰδῇ τὸν «κύριο βουλευτὴ» διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἄρθρου . . . καὶ ξεφουρνίζει ἕναν ἀριθμὸν ποὺ ἐφρόντισα νὰ λησμονήσω.

Ὁ κ. Μπαρρὲς ἀκούει μὲ θαυμαστὴν ὑπομονὴν τὰ πεζολογήματα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ψηλός, ἀδύνατος, μὲ τὴν φυσιογνωμία κουρασμένη καὶ τὸ βλέμμα βαθὺ ἐκφράζει τὴν γνώμη του γιὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ ζητήματα μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχολοῦν οἱ ἐκλογεῖς του. Καὶ ἐνῷ τὸν ἔβλεπα ψυχρὸν καὶ προσηνῆ συγχρόνως ἐσυλλογιζόμουν τὴν φράσιν ποὺ ὁ ἴδιος ἐχάριξε γιὰ τὸν Γκρέκο: Ὦ δύναμις τῆς ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνου!... Ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῶν πεζῶν αὐτῶν δικολάβων ἡ καρδιά του ὑψώνεται διὰ νὰ διαιωνίσῃ ἕνα ἰσχυὸν ἀνέκδοτον».

Καὶ ἀλήθεια, πῶς μεταμορφώνει τὰ θέματα ὁ Μπαρρὲς καὶ πῶς τὰ ἐξαγνίζει ἡ τέχνη του. Ἡ μικροπολιτικὴ ποὺ θὰ ἰσοπέδωνε ἕνα κοινὸν ἄνθρωπον, ἐμπνέει ὕμνους ἐθνικῆς ἐνεργείας εἰς τὸν Μπαρρές, σελίδες λυρικῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Τίποτε τὸ πεζόν, τίποτε τὸ ἐνθυμίζον τὸν ὄχλον εἰς τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ ποὺ θεωρεῖται πάντως ὡς ὁ πλέον ἀριστοκρατικὸς καὶ πιθανὸν ὡς ὁ μεγαλύτερος τῆς σημερινῆς Γαλλίας.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΞΕΝΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

James Carleton Young

ΣΑΣ παρουσιάζω τὸν ξένον μας αὐτῶν τῶν ἡμερῶν. Τζαίημς Κάρλτον Γιούγκ, βασιλεὺς τοῦ βιβλίου. Ἔτσι τὸν ὠνόμασαν. Βασιλέα. Στὴν Ἀμερικὴ ὁ τίτλος αὐτὸς ἀνήκει σὲ κάθε πολίτην, ποὺ θὰ φθάσῃ σὲ μιὰ πολὺ ψηλὴ κορυφή. Τὰ σκαλοπάτια ποὺ θὰ πατήσῃ γιὰ ν' ἀνέβῃ, εἶναι στερεωμένα μὲ δολλάρια. Στερεὰ δηλαδὴ ἀρκετά, ὅσο τοὐλάχιστον θὰ ὑπάρχῃ νόμος ποὺ τὰ προστατεύει. Ὁ κ. Γιούγκ θεμελιώνει ἀσάλευτα τὴ σκάλα τοῦ βασιλείου του καὶ μὲ μιὰν ὥραία κ' εὐγενικὴ ἐργασία. Σπαταλᾷ χωρὶς φειδὼ νὰ κάμῃ μιὰ βιβλιοθήκη διεθνῆ, ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ νὰ τὴν δωρήσῃ ἔπειτα στὴν πατρίδα του.

Ὁ βασιλικὸς τίτλος δὲν τοῦ ἐνέπνευσε καμιὰν ὑπερηφάνεια. Τοῦ ἀρέσει, ἀλήθεια, καὶ τὸν δέχεται μ' εὐχαρίστησι γιατὶ ἔχει τὴ συναίσθησι τῆς ἐμορφιᾶς τοῦ

JAMES CARLETON YOUNG

ἔργου του. Ὅμως σὲ καθετί, στοὺς τρόπους, στὴν ὁμιλία του, στὴ σκέψι ἀπομένει ὁ ἐκλεκτὸς συλλέκτης ποὺ θέλει, ὄχι νὰ ἐπιδείξῃ μὲ τὸ μέσον αὐτὸ τὰ ἑκατομμύριά του, ἀλλὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ μιὰν ὡραίαν ἐμπνευσι.

Στὸς Ἀθήνας, πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἕνα ἀπόγεμα τοῦ Ἰουνίου, μέσα σ' ἕνα ὀνειροπόλημα πάνω στὴν Ἀκρόπολι, συνέλαβε πρῶτα πρῶτα τὴν ἰδέα νὰ ἱδρύσῃ μιὰ τέτοια βιβλιοθήκη. Ἀπὸ τότε στὴ σκέψι αὐτὴ ἀφιέρωσε τὴν ζωήν του. Ἐβάδισε μεθοδικά. Παντοῦ ἔχει φίλους προσωπικοὺς ποὺ ἐγνώρισε στὰ συχνά του ταξίδια: ποιητάς, συγγραφεῖς, καλλιτέχνας, πολιτευτάς, κυρίας. Τὸ ἐπιτελεῖον αὐτὸ τῶν φίλων διευθύνει τὸ δύσκολο ἔργον ποὺ ἀνέλαβε. Ἀπὸ καθέναν ζητεῖ κατάλογον τῶν καλυτέρων συγγραφέων τοῦ τόπου. Τὰ δελτία αὐτὰ τὰ παραβάλλει, τὰ ξεκαθαρίζει καὶ ἀποφασίζει ἀναλόγως τῶν ψήφων ποὺ θὰ πάρῃ κάθε συγγραφεύς. Αὐτὰ τὰ βιβλία προτιμᾷ νὰ χαρίσῃ στὴν βιβλιοθήκη ποὺ θὰ δωρήσῃ στοὺς συμπολίτας του.

Κ. Μ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΚΑΤΑ παλαιὰν ἀπαράβατον συνήθειαν, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπαύριον τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τίθενται εἰς κυκλοφορίαν καὶ ἐξακολουθητικῶς διάφορου σοβαροφανεῖς ἢ ἀφελεῖς διαδόσεις — ὅσον ἀφορᾷ τὰ πολιτικὰ ἡμῶν πράγματα — αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην *πολιτικὴν κατάστασιν*. Εἶναι ἡ πολιτικὴ αὐτὴ κατάστασις ἡ ἀπαραίτητος τροφή, ποὺ θὰ προσφέρουν καθημερινῶς αἱ ἐφημερίδες εἰς τὸ ἄπληστον κοινόν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξευρεθῇ ὅπως-ὅπως.

Ἐπὶ ἑρκετὰς τώρα ἡμέρας, ἓν μέρος τῶν διαδόσεων αὐτῶν διὰ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν, στρέφεται εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Ὑπουργείου καὶ ὅλοι γνωρίζουν καὶ λέγουν κάτι δι' αὐτήν, ἐκτὸς τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, σοφῶς πράττουσα, δὲν λέγει τίποτε. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ὑπάρχει κάποια βάσις, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν στηρίζονται αἱ διαδόσεις αὐταί: Ἡ πιθανὴ δηλαδὴ μετάβασις ἐντὸς ὀλίγου τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσιν του

ὡς πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ συνεπῶς ἡ κένωσις μιᾶς ὑπουργικῆς ἕδρας, διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας ὑπάρχουν ἀρκετοὶ μνηστῆρες. Ἡ ἀποχώρησις τοῦ κ. Γουπάρη θὰ ἐπιφέρῃ μετακίνησιν τῶν ἄλλων Ὑπουργῶν καὶ ἀναγκαστικὴν συμπλήρωσιν τοῦ Ὑπουργείου. Ἐκτὸς ὅμως τούτου διαδίδεται ἀκόμη, ὅτι θὰ παραιτηθῇ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Ἐμμ. Μπενάκης. Ἡ διάδοσις οὐδαμοῦθεν βεβαιώνεται, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον. Ἀλλ' ἂν πραγματοποιηθῇ, τὸ πρᾶγμα θὰ εἶναι πολὺ λυπηρόν, διότι ὁ κ. Μπενάκης εἶναι ὁ ὑπουργὸς τῶν ἔργων, ὅστις εἶχε τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν νὰ ἐργασθῇ τόσον ἀθορύβως καὶ τόσον ὀρθῶς διὰ τὴν ἐνίσχυσιν μερικῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Μὲ τὴν πραγματοποίησιν τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Μπενάκη — ποὺ τίποτε δὲν τὴν ἐπιβεβαιώνει ἕως τώρα — ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιδόξων μνηστήρων τοῦ ὑπουργικοῦ χαρτοφυλακίου θ' αὐξηθῇ, καὶ φυσικὰ ἡ προτίμησις τῶν μὲν θὰ ἐπιφέρῃ τὴν μῆνιν τῶν δέ. Ἀλλὰ πλέον τούτου, οὐδὲν ἄλλο θὰ γίνῃ. Ἡ τάξις τῶν κυβερνητικῶν πραγμάτων δὲν θὰ διαταραχθῇ. Ὁ κ. Βενιζέλος, ποὺ γνωρίζει νὰ διευθύνῃ τόσον ἐπιδέξια τοὺς συνεργάτας του, θὰ ὑποδηλώσῃ ἁπλῶς, ὅτι αἱ φιλοδοξίαι πρέπει νὰ ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ἰδέας τῆς συνεργασίας μὲ ρυθμὸν καὶ σύμπνοιαν ὅλων τῶν φίλων τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὰ πράγματα θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸν κανονικὸν δρόμον των. Ἔχομεν ἤδη πολλαπλᾶς ἀποδείξεις τῆς θελήσεως καὶ τέχνης τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ νὰ διευθύνῃ τὸ ὑπ' αὐτὸν κόμμα, καὶ συνεπῶς ὅλαι αἱ διαδόσεις περὶ δυσχεροῦς θέσεως τῆς Κυβερνήσεως μὲ τὴν ὑπουργικὴν μεταρρύθμισιν, δὲν ἐγκλείουν καμίαν σοβαρότητα.

Σοβαρὰ κάπως εἶναι ἡ διάδοσις διὰ τὴν ἀναβολὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς ἕνεκα τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ δώσῃ κανεὶς προσοχήν, ὄχι διότι εἶναι ἀληθής, ἀλλὰ διότι παρουσιάζει κάποιον σημεῖον, δυνάμενον νὰ τὴν ἐπαληθεύσῃ. Οἱ Κρῆτες βουλευταί, καθ' ὅλα τὰ ἕως τώρα φαινόμενα, ἔχουν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἔλθουν εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ παρακαθήσουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον. Ἡ πραγματοποίησις ὅμως τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἀντιβαίνει εἰς τὴν θέλησιν τῶν Δυνάμεων καὶ θὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ προκλήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ποὺ δὲν θὰ περιορισθοῦν μόνον εἰς λόγους. Ἕνεκα τούτου λοιπὸν φαίνεται ἐπιβεβλημένη ἡ ἀναβολὴ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς μέχρις ὅτου ἐξομαλυνθῇ κάπως ἡ Κρητικὴ ὑπόθεσις. Ἀλλὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐξομαλύνσεως δὲν διαφαίνεται πουθενά, ἐφ' ὅσον αἱ προστάτιδες Δυνάμεις δὲν δεικνύουν τοιαύτην πρόθεσιν. Οὐδὲ εἶναι ἀμφισβητήσιμον τὸ γεγονός, ὅτι τὴν Κυβέρνησιν ἀπασχολεῖ σήμερον σοβαρώτατα τὸ ζήτημα τῆς καθόδου τῶν Κρητῶν βουλευτῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ ἀναγκαστικῶς πρέπει νὰ συνέλθῃ κατὰ τὴν ταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ νόμου ἡμέραν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πιθανὴ ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν της. Οὕτω δὲ τὰ πράγματα περιπλέκονται μέχρι σημείου ἱκανοῦ νὰ ἐμβάλῃ ἀνησυχίας. Καὶ γεννᾶται ἐντεῦθεν τὸ ἐρώτημα: Ἂν τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους καὶ τὸ συμφέρον τῆς Κρητικῆς ὑποθέσεως ἐπιβάλλουν τὴν ἀναβολήν, ἡ Κυβέρνησις θὰ παρίδῃ τὸν νόμον;

Μετ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ Κυβέρνησις δὲν φαίνεται ἀνησυχοῦσα τόσον διὰ τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς Κρητικῆς ὑποθέσεως, ὅσον θέλουν νὰ εἴπουν οἱ κατασκευασταὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως. Ἔχομεν ἄλλως τε τὸ ἐνθαρρυντικόν, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ποὺ ἠμπόρεσεν ἕως τώρα νὰ διαχειρισθῇ τόσον ἐπιδεξίως τὸ Κρητικὸν ζήτημα καὶ νὰ παρακάμψῃ ὅλους τοὺς σκοπέλους του, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ εὕρῃ — ἂν δὲν τὴν ἔχῃ εὕρει καὶ ἀπὸ τώρα — κάποιαν διέξοδον καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, διέξοδον ποὺ δὲν θὰ ζημιώνῃ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡσύχως τὸ ἀνορθωτικόν της ἔργον.

ΤΡΙΦΙΛΟΣ

Η ΜΟΔΑ

Τὰ τελευταῖα πρωϊνὰ ὑφάσματα εἶνε ψαθωτὰ μὲ ἀνωμαλίες καὶ ἐλαφροὺς κόμπους. Καταλληλότατα γιὰ ταγιέρ, μαλακὰ καὶ χωρὶς γόμαν διὰ νὰ μὴ ζαρώνουν. Βέβαια δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φορεθοῦν ἀπὸ τὸν πολὺν κόσμον, ποὺ κυνηγᾷ τὰ ἐπιδεικτικὰ ὑφάσματα. Αὐτὰ εἶνε τόσο σεμνά, τόσο θαμπά, κι' ἔχουν μιὰν ἀθόρυβην ἁπλότητα, ὥστε νὰ στέκῃ ἐπάνω των ἕνα πολὺ ἀριστοκρατικὸ βλέμμα. Ἔχουν τὴν τιμὴ τῶν καλῶν ὑφασμάτων 4-5 δραχ. τὸν πῆχυν καὶ τὰ ἔχουν φέρει πολὺ ὀλίγα καταστήματα.

Γιὰ τὸ δειλινὸ καὶ γιὰ τὸ βράδυ συνειθίζονται πολύ, μεταξωτὲς ἐταμίνες καὶ γάζες πυκνὲς μὲ ἐλαφρότατα στίγματα μέσα καὶ πλατειὲς βαθύχρωμες γιρλάντες κάτω καὶ στὸ ἄνοιγμα τοῦ λαιμοῦ, — γιρλάντες ἀπὸ ζωγραφικήν, εἴτε ἀπὸ κέντημα τοῦ χεριοῦ.

Οἱ καλὲς σεμιζέτες ἐξακολουθοῦν λεπτότατες καὶ ὅμοιες στὸ χρῶμα τῆς φούστας, μὲ κεντήματα ἑλληνικά, βυζαντινὰ καὶ ἀραβικὰ ἀπὸ ἀστριφτο μετάξι.

Πολὺ εὐγενικὰ μὲ κάπως κρυφὴν τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἐπίδειξιν εἶνε καὶ τὰ ταγιὲρ ἀπὸ μαῦρο εἴτε ἀπὸ changeant taffetas.

Θὰ φορεθοῦν ἀπὸ τὶς καλλιτεχνικώτερες γυναῖκες ποὺ ἀγαποῦν τὸν συνδυασμὸν τοῦ λούσου μετὰ τῆς ἁπλότητος. Ὅμως πρέπει νὰ γίνωνται χωρὶς μέσην γιὰ νὰ πέφτῃ χυτὸ τὸ μεταξωτὸ χωρὶς νὰ δείχνῃ ὁλότελα τὶς γραμμὲς τοῦ σώματος. Καὶ οἱ σεμιζέτες μέσα ἀπὸ τὰ μαῦρα ταγιὲρ πρέπει νὰ εἶνε κατάλευκες ἀπὸ μουσελίναν. Γιὰ τὰ ἄλλα μὲ τὴν διπλὴν σκιὰν νὰ συμφωνοῦν μὲ τὴν ἀπόχρωσιν ποὺ κυριαρχεῖ στὸ φόρεμα.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΣΥΖΗΤΕΙΤΑΙ πολὺ καὶ σκανδαλίζει ἐξίσου τοὺς Γερμανικοὺς φιλολογικοὺς κύκλους ἕνα μυθιστόρημα τοῦ Otto Flake, κεζογράφου ἀπὸ τοὺς καλυτέρους τῆς Γερμανίας. Εἶναι τὸ πρῶτον μυθιστόρημα, ποὺ δημοσιεύει ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς μὲ τὸ πλαστικὸν ὕφος καὶ τὸν πλοῦτον τῆς φρασεολογίας. Φέρει τὸν τίτλον «Βῆμα πρὸς βῆμα» καὶ θίγει ἕνα μεγάλο ψυχοφυσιολογικὸ πρόβλημα: τὴν ἀσυμφωνίαν καὶ τὴν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν δύο φύλων. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ μυθιστορήματος, ἡ ὁποία καθορίζει καλύτερον καὶ τὴν κυρίαν ἰδέαν του, εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ ἑξῆς: Ὁ Ράλφ, ἕνας ἄνθρωπος πείρας, ποὺ ἔζησεν εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν καὶ ποὺ ἀπὸ τὸν γάμον του μὲ μίαν Γαλλίδα διετήρησε τὰς ἕξεις ἐξευγενισμένου καὶ τὴν ἀνάγκην κάποιας λεπτότητος εἰς τὸν ἔρωτα, κάμνει ἐρωμένην μίαν Γερμανίδα κάρην, ποὺ ἡ φιληδονία της, ἂν καὶ ἀρκετὰ ζωηρά, μόλις ἐξεγείρεται ἡ ἁρμονία τῆς σαρκὸς εἶναι δύσκολος. Ὅταν ἡ κόρη φθάσῃ εἰς πλήρη ὡριμότητα τότε μόνον θὰ ἐννοήσῃ τὸν ἐραστήν της. Ἡ συμφωνία δὲν ἐπέλθῃ παρὰ πολὺ βραδέως, διὰ μέσου σκοτεινῶν παρεξηγήσεων, ἐρίδων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὁ ἄνηρ τρέχει εἰς ἄλλας περιπετείας, μέχρις ὅτου τὰ δύο αὐτὰ «ὄντα» γίνουν ἱκανὰ ν' ἀποτελέσουν τὸ τέλειον ζευγάρι.

ΚΙΝΕΙ πολὺ τὸ ἐνδιάφερον τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου τῆς Ρωσσίας ὁ πρῶτος τόμος τῆς «Ἀλληλογραφίας» τοῦ Ἀ. Τσέχωφ, ποὺ ἐδημοσιεύθη κατ' αὐτάς· εἰς τὸν τόμον αὐτὸν περιλαμβάνονται αἱ ἐπιστολαὶ ποὺ ὁ Τσέχωφ ἔστελλε πρὸς διάφορα πρόσωπα κατὰ τὸ διάστημα 1876-1887, ὅταν ἤρχισε τὸ φιλολογικόν του στάδιον πρὸς ζημίαν τοῦ ἰατρικοῦ του. Αἱ πλέον ἐνδιαφέρουσαι ἐπιστολαὶ εἶναι αἱ ἀπευθυνόμεναι πρὸς τοὺς συγγραφεῖς Κορολένκο, Γρηγόροβιτς καὶ ἄλλους καὶ ὅπου βλέπει κανεὶς ἕνα Τσέχωφ πνευματώδη, μετριόφρονα καὶ ἐκπληττόμενον ἀπὸ τὴν φιλολογικὴν καὶ χρηματικὴν ἐπιτυχίαν τῶν διηγημάτων του. Βλέπει κανεὶς ἀκόμη τὴν γενναίαν καρδίαν καὶ τὴν βαθεῖαν σκέψιν ἐκείνου, ποὺ νέος ἀπέθνησκεν εἰς τὰ ξένα σκεπτόμενος τὴν πατρίδα του καὶ τὸν λαόν της.

ΕΙΣ τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ «Mercure de France» ὁ ποιητὴς κ. Henri Thuile δημοσιεύει μίαν σειρὰν ποιημάτων μὲ τὸν τίτλον «Στροφές», ποὺ τὰ διακρίνει κάποια μοναδικὴ χάρις, μία εὐγένεια αἰσθήματος καὶ σκέψεως καὶ κάποια συγκινητικὴ μελαγχολία. Δημοσιεύομεν σὲ πρόχειρη μετάφρασι μίαν ἀπὸ τὶς στροφὲς αὐτές:

Ὅταν τἀγλύκαντά μου χρόνια θὰ περάσουν δίχως πόνο
κι' ὅταν θὲ νἄμαι γέρος στοῦ δρόμου μου τὴν ἄκρη,
δὲ θὲ νὰ ὑποφέρω πιά, ὅμως θὲ νἄμαι ὁ ἴδιος
πιότερο σκυμμένος πρὸς τὴ γῆν, ὁποῦ θὰ κοιμηθῶ γιὰ πάντα.

Δὲ θὲ νὰ ὑποφέρω πιά. Θἄναι γλυκὸ νὰ λέω:
«Χαίρετε ἐσεῖς ποὺ μ' ἀγαπᾶτε, μὴ μὲ λυπᾶστε.
Ἔχω τὸ δρύϊνο ραβδί μου καὶ τὴν κερένια μου λαμπάδα,
ἡ Εἰκόνα της μὲ καλεῖ καὶ τώρα τὴ βλέπω».

ΑΜΦΙΣΒΗΤΕΙΤΑΙ πολὺ εἰς τὴν Ρωσσίαν ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου μεγάλου μυθιστορήματος, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ὁ πασίγνωστος διηγηματογράφος Λεωνίδας Ἀνδρέγιεφ. Τὸ μυθιστόρημα φέρει τὸν τίτλον *Ἀλέξανδρος* (Sachka) Γκεγκούλεφ καὶ ἡ ὑπόθεσις εἶναι παρμένη ἀπὸ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ 1905-1908, ὅταν διάφορες ληστρικὲς συμμορίες ἐλυμαίνοντο τὴν Ρωσσίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα «τῶν ἐκδικητῶν τοῦ λαοῦ».

ΕΙΣ τὰς Βρυξέλλας ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια μιᾶς ἐκθέσεως ποὺ παρέχει τὸ πλέον ζωηρὸν καλλιτεχνικὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ ἔκθεσις αὐτὴ περιλαμβάνει περὶ τὰς δύο χιλιάδας μικρογραφίας, ἀνηκούσας εἰς τὸ παρελθόν, λίαν πολυτίμους καὶ ποὺ ἐξήχθησαν ἀπὸ τὰς Βασιλικὰς συλλογάς, ἀπὸ τὰ Μουσεῖα καὶ ἀπὸ τὰς πινακοθήκας τῶν ἐρασιτεχνῶν. Αἱ ἐκτιθέμεναι μικρογραφίαι, ποὺ ἀποτυπώνουν τὴν ἱστορίαν τῆς χαριτωμένης αὐτῆς τέχνης, εἶναι διηρημέναι εἰς ἐποχὰς καὶ ἔτσι δίδουν ἀκριβεστέραν ἰδέαν τῆς ἐξελίξεως τῆς μικρογραφίας.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἁπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις.

Τὴν 29 Μαρτίου ἡ πρυτανεία τοῦ Πανεπιστημίου ἀνηγόρευσε 71 ἐπιτίμους καθηγητάς. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν παρόντες καὶ ἐχειροκροτοῦντο ζωηρῶς.

Ἔγειναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἀης Πανελληνίου Καλλιτεχνικῆς Ἐκθέσεως τοῦ «Συνδέσμου Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν» εἰς τὸ Ζάππειον. Ἡ ἔκθεσις θὰ διαρκέσῃ ἕως τὰς 5 Μαΐου.

Ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σπυρ. Λάμπρος ἑόρτασε τὶς 18 Μαρτίου τὴν 25ετηρίδα τῆς καθηγεσίας του.

Ἡ Ἐθνικὴ ἑορτὴ προσδίδει ἰδιαιτέραν αἴγλην. Ἡ παρέλασις τοῦ στρατοῦ ἐνθουσιάζει, μεγαλώνει τὰς ἐλπίδας. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφημεῖται εἰς κάθε βῆμα μὲ ἀκράτητον ἐνθουσιασμόν.

Διετάχθη στατιστικὴ τῆς μεταναστεύσεως. Ἡ Κυβέρνησις θέλει νὰ λάβῃ πρόνοιαν διὰ τοὺς Ἕλληνας ποὺ ἔχουν μεταναστεύσει καὶ ἐκείνους ποὺ θὰ μεταναστεύσουν εἰς τὸ μέλλον.

Τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων θὰ καλέσῃ Πανελλήνιον Συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος 1913 κατὰ τὸ Πάσχα.

Ὁ ποιητὴς κ. Ε. Χρ. Ἀθανασιάδης γράφει νέον δρᾶμα γαλλικὰ ὁ «Περίανδρος», τὸ ὁποῖον θὰ παιχθῇ εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν.

Ὁ ἴδιος ἐκδίδει πολὺ προσεχῶς τόμον ποιημάτων.

Τὰς 25 Μαρτίου ἤρχισαν αἱ ἑορταὶ τῆς 75ετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν. Ὅλη ἡ πόλις πανηγυρίζει.

Φιλοξενοῦν αἱ Ἀθῆναι τὸν γραμματέα τοῦ Πατριαρχείου τοῦ Καΐρου κ. Δ. Καλλίμαχον, ἕναν ἀπὸ τοὺς λιγοστοὺς κληρικοὺς ποὺ τιμοῦν τὴν ἐκκλησίαν μας. Μελετητής, ἐργάτης τῆς πένας ἀκούραστος, μὲ πλατὺ πνεῦμα, μὲ ἀντίληψιν καὶ βάθος σκέψεως, παντοῦ εἶνε γνωστὸς εἰς τὸν κόσμον τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἦλθε ὡς μέλος τοῦ Συνεδρίου.

Ἀπέθανε ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς Πάσκολι, ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς τῆς σημερινῆς Ἰταλίας.

Ἡ Στήλη τῶν Νέων εἰς τὸ ἐρχόμενον φυλλάδιον, ἐπειδὴ λείπει ὁ χῶρος.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἄσματα καὶ Χοροὶ Κυπριακοὶ δι' ᾄσμα καὶ κλειδοκύμβαλον, ὑπὸ Χρίστου Ἀποστολίδου. Λεμεσὸς Κύπρου, φρ. 7.

Ἀστραπὲς κι' Αἵματα δρᾶμα Στεφάνου Στύγα. Σάμος, τυπογρ. Ἑλένης Σβορώνου.

Τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Κ. Π. Καβάφη ὑπὸ Ροβέρτου Κάμπου. Κάϊρο.

Ὑγίεια Δελτίον τοῦ Τμήματος Νοσηλείας καὶ Ὑγιεινῆς τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἑλληνίδων, φυλλάδιον Α', ἐγγραφὴ ἐτησία δρ. 5. φρ. 6.

Δραχνοκεντημένα διηγήματα Πέτρου Νεβάδα. Πόλη. ἐκδ. «Χρονικῶν», φρ. 2.

Ἀντιγόνη Σοφοκλέους, ἔμμ. μετάφρ. Ἀθ. Ι. Παρχαρίδου. Τραπεζοῦς, τυπογρ. Σεράφη.

Οἱ Σκιὲς δρᾶμα Γ. Βογιατζάκη. Ἀθῆναι.

Ὁ «Ἐπιτάφιος» ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, Σπυρίδωνος Παγανέλη. Ἀθῆναι.

Spleen ποιήματα Κώστα Οὐράνη. Ἀθήνα δρ. 3.

Λαογραφία δελτίον τῆς ἑλλ. λαογρ. ἑταιρίας, τόμος γ', τεῦχος γ', Ἀθῆναι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 23ου ΤΟΜΟΥ

Α.

Κριτικὰ σημειώματα :
«Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ζυμώσεων» ὑπὸ Α. Φωκᾶ σελ. 184.

Α. Β. Γ.

Θερινὸν θέατρον σ. 58.

ΑΓΡΙΠΠΑ

Πολιτικὴ Σελὶς σ. 253.

ΑΘΗΝΑΙΑΣ

Γυναικεία ζωή, σ. 28.
Ἡ Μόδα, σ. 60, 92, 126, 158, 190, 223, 254, 286, 319, 348.
«Λύκειον Ἑλληνίδων», σ. 158
Τὸ ἔργον τῆς Σωτηρίας, σ. 188.
Ἡ Γυναῖκα εἰς τὴν Νορβηγίαν, σ. 189.
Κοσμικαὶ συναθροίσεις, σ. 223.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Λαϊκαὶ παραδόσεις, σ. 29.
Κριτικὰ σημειώματα :
«Αἱ Παγασαὶ ἐξεταζόμεναι διὰ τῶν αἰώνων», Π. Χ. Ἀποστολίδου, σ. 343.

ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΥ

Διαλέξεις, σ. 312.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ

Κρήτη καὶ Ἑλλας τρεῖς χιλιετηρίδας πρὸ Χριστοῦ, σ. 268.

ΝΙΚ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

Ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν :
Ἡ φιλολογικὴ κίνησις, σ. 155.

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Παληὲς Σελίδες : Ἐαρινὴ πρωΐα, σ. 340.

Θ. ΒΛΕΚΑ

Ἀποστολὴ καὶ μέθοδος τῆς κοινωνιολογίας, σ. 27.
Ζωγραφικὴ κίνησις, σ. 60.
Ἄϋριχ φὸν Κλάϊστ, σ. 124.
Ἕνα νέον ἔργον τοῦ Γκαῖτε, σ. 124.
Δραματικὴ φιλολογία, σ. 157.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ

Ἡ μόρφωσις τοῦ αἰσθήματος, σ. 45.
Παληὲς Σελίδες : Ὁ Ἄθεος, σ. 13. — Ἡ γλῶσσα, σ. 76.
Τὸ Ἀρκάδι, σ. 77.
Στοχασμοί, σ. 268.
Ἡ 75ετηρὶς τοῦ Πανεπιστημίου, 1837 - 1912, σ. 291.
Ἡ ζωφόρος τοῦ Πανεπιστημίου, σ. 329.
Κριτικὰ σημειώματα :
Κωστῆ Παλαμᾶ. «Ὁ Τάφος». — «Ὁ πρῶτος λόγος τῶν Παραδείσων», σ. 25.
Ἴδας «Ὅσοι ζωντανοί», σ. 26.
Πλ. Ροδοκανάκη. «Τὸ φλογισμένο ράσο», σ. 56.
Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, σ. 57.
Γ. Ν. Χατζιδάκι. «Νεοελληνικαὶ μελέται», σ. 57.
«Ἐμμ. Ροΐδης», Βιογραφικὸν σημείωμα ὑπὸ Β. Μ. Ἀνδρεάδου, σ. 87.
«Σὰν παραμύθι», σ. 88.
Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς, Ζ' 1910 - 1911, σ. 88.
«Τραγούδια» Τόνη Χριστίδη, σ. 88.
«Προλεγόμενα εἰς τὸ Νεοελληνικὸν Λεξικὸν» ὑπὸ Α. Μπούτουρα σ. 124.
«Τραγούδια» Ἀγγέλου Σίβυλλα, σ. 124.
«Ἀγράμπελη» Στεφάνου Βερνουδάκη, σ. 153.
«Ὠδὲς» Γερασ. Σπαταλᾶ, σ. 154.
«Τραγούδια τοῦ Βερανζέρου» μεταφ. Λεωνίδα Ραζέλου σελὶς 154.
Πλ. Ροδοκανάκη. «Ὁ θρίαμβος», σ. 183.
Ἀριστοφάνους «Ἱππεῖς» μεταφρ. Μ. Αὐγέρη, σ. 184.
«Σὰ φῶ ἡ ποιήτρια» ὑπὸ Γ. Μιχαηλίδου, σ. 184.
Κ. Χρηστομάνου. «Ἡ κερένια κοῦκλα», σ. 249.
Εὐριπίδου. «Ἑκάβη», μεταφρ. Ν. Πορφύρη, σ. 250.
Γιάννη Βλαχογιάννη. «Τὸ Σοῦλι», σ. 282.
Σωτήρη Σκίπη. «Ὁ Γῦρος τῶν Ὡρῶν», σ. 283.
Γρ. Ξενοπούλου. «Ὁ Κακὸς δρόμος» σ. 283.
«Οἱ Καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας καὶ τὰ Σατυρικὰ Γυμνάσματα», Κωστῆ Παλαμᾶ, σ. 341.
«Νησιώτικες Ἱστορίες», Ἀργύρη Ἐφταλιώτη, σ. 343.
Λίνος Ἄττις, σ. 343.
«Βραδυνὰ Τραγούδια», Α. Ἀσπροθαλασσίτα, σ. 343.

ΔΗΜ. Σ. ΒΟΥΤΥΡΑ

Οἱ διηγήσεις τοῦ Ἀτσίγγανου, σ. 38.
Τὸ ὄνειρο ποὺ δὲν τελειώνει, σ. 261.

ΜΑΡΚΟΥ ΓΑΛΗΝΙΟΥ

Φιλολογικὰ Μνημόσυνα : Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, σ. 168. Περικλῆς Γιαννόπουλος, σ. 334. Πρόσκοποι, σ. 195.

ΓΕΛΩΤΟΠΟΙΟΥ

Ὁ κ. Θεοτόκης. Τὸ Τριῴδιον, σ. 190. Ἡ φαιδρὴ ἱστορία, σ. 222. Πολιτικὴ Ἀπόκρεω, σ. 256. Ρὰ - Βέ. σ. 286.

ΡΕΜΥ ΝΤΕ ΓΚΟΥΡΜΟΝ

Μωρὶς Μάτερλιγκ, σ. 42.
Ἀνρὺ ντὲ Ρενιέ, σ. 243.

Χ. Θ. ΔΑΡΑΛΕΞΗ

Θέατρον : Ἡ λίμνη ποὺ φουσκώνει, σ. 26.
Ἰόλη, σ. 26.
Ὁ λοχαγός, σ. 27.
Οἱ νικημένοι, σ. 184.
Νικηφόρος Φωκᾶς, σ. 185.
Φιλία μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, σ. 140.

ΔΗΜ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ρυθμοί, σ. 136.

ΕΙΡΗΝΗΣ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Νηπιακὸς κῆπος, σ. 35.
Ἑλληνικὸν Κουϊντέτο, σ. 89.
Ἡ καστανοῦ, σ. 106.
Διαλέξεις, σ. 154.
Ἑλληνικὸν Κουϊντέτο, σ. 155.
Ἐλπὶς Καλογεροπούλου, σ. 163.
Διαλέξεις : Γεώργ. Σωτηριάδης, σ. 217.
Ἱστορίες, σελ. 241, 274, 305, 338.
Μουσική, σ. 186, 220, 251, 285, 314, 344.

ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Παληὲς Σελίδες :
Βυζαντινὰ Χριστούγεννα, σ. 142.
Νικηφόρος Φωκᾶς, σ. 174.
Ἀπόκρεω. Χορολ. Κούλουμα, σ. 245.

Ε

Ἐκεῖνοι ποὺ φεύγουν : Τιμολέων Ἀργυρόπουλος, σ. 219.

ΕΙΔΙΚΟΥ

Ὁ Ράλλειος διαγωνισμός, σ. 315.

Ν. Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ

Βαλκανικὴ Ὁμοσπονδία, σ. 165.
Ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἵμου, σ. 230.

ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐργατικὴ κατεύθυνσις, σ. 199.

ΙΟΛΗΠΤΟΥ

Ἀπὸ τὴν ἑορτὴν τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, σ. 189.

ΙΩΝΟΣ

Πρῶται εἰς τὰς Ἀθήνας πλαστικαὶ εἰκόνες, σ. 169.

Κ

Ἐπιστήμη καὶ ἐργασία, σ. 316.

Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ

Δύο φιρμάνια τοῦ 1797 κατὰ τῶν Ἑπτανησίων καὶ Σφακιανῶν, σ. 106.

Ε. ΓΚΟΜΕΖ ΚΑΡΙΛΛΟ

Γαλλικὸν καὶ Γερμανικὸν πνεῦμα, σ. 116.

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗ

Παληὲς Σελίδες : Τὸ Συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων, σ. 303.

ΧΕΙΡ. ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπανάστασις, σ. 6.

ΑΔ. ΚΟΡΑΗ

Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί : Ὁ Κοραῆς ὡς ἔμπορος, σ. 227, 270.

Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ

Τὸ Διαολάκι ποὺ ἐγίνηκε ἀγγελάκι, σ. 7.
Τὸ Τριζῶνι, σ. 232.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑ

Καλοκαιρὴ βραδυά, σ. 5.

Μ. ΜΑΤΕΡΛΙΓΚ

Στὴν πόρτα τοῦ ὠκεανοῦ. — Τρεῖς καρδιές, (Μετάφρασις Ζ. Παπαντωνίου), σ. 45.
Ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη, (Μετάφρ. ΑΒΓ.) σ. 73, 111, 144, 171.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗ

Ἀπὸ τὸ Παρίσι : Τὸ σαλόνι τοῦ Φθινοπώρου, σ. 59. Ὁ Γκρέκο καὶ ὁ Μωρὶς Μπαρρές, σ. 346.

ΚΙΜ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Κωσταντῖνος Χρηστομάνος, σ. 67.
In memoriam, σ. 137.
Ἡ προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ, σ. 188.
Θωμᾶς Θωμόπουλος, σ. 220.
Ἀλληλοφαγώματα, σ. 286.
Τζαίημς Κάρλτον Γιούγκ, σ. 347.

ΕΚΤΟΡΟΣ ΜΠΕΡΛΙΟΖ μετάφρ. ΕΛΠ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ καὶ ΚΩΣΤ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Αἱ ἐννέα συμφωνίαι τοῦ Μπετόβεν, σ. 54.
Ἡ ἡρωϊκὴ συμφωνία, σ. 216.

Α. ΜΠΟΝΙΕ μετάφρ. Χ. Θ. Δ.

Τὸ μειδίαμα τῆς Ἀφροδίτης, σ. 99, 176, 202.

AL. BUCHON μετάφρ. ΗΛ. Π. Β.

Τὰ νέα βιβλία : σ. 78.

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ

Στὸ φίλο ποὺ μᾶς ἔφυγε. — Στὸ χωριό, σ. 38.

Ν.

Κριτικὰ σημειώματα : Κ. Φ. Σκόκου, Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον 1912, σ. 154.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Γράμματα ἀπ' τὸ χωριό, σ. 25, 56, 87, 124, 153, 189, 217, 249, 282, 312, 341.
Κωσταντῖνος Χρηστομάνος, σ. 150.

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ φάτνη, σ. 131.

ΟΦΜΑΝΣΤΑΛ μετάφρ. Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἠλέκτρα, σ. 11.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Φωτογραφικοὶ διαγωνισμοί, σ. 32, 128. 160, 192.
Ἡ στήλη τῶν νέων, σ. 151.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Τὰ νέα βιβλία : Ἀφιέρωμα. — Ὁ ποιητὴς καὶ τὰ νιάτα, σ. 326.

Δ. Η. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΥ

«Ἡ Ξανθοῦλα» τοῦ Σολωμοῦ, σ. 259.

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΥ

Ἰωάννης Λοβέρδος, σ. 323.

Λ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

Ἡ ἐπιστροφὴ στὸ νησί, 229.

ΑΡΘΟΥΡ ΡΑΝΣΟΜ μετάφρ. Η. Π. Β.

Ὁ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ στὸ Παρίσι, σ. 308.

Ε. Δ. ΡΟΪΔΗ

Παληὲς Σελίδες : Οἱ σεισμοί, σελ. 202.

Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ

Ἰουλία, σ. 327.

ΚΑΡΛ ΣΕΝΕΡ μετάφρ. Β.

Ὅταν πέθανε ὁ πατέρας, σ. 197.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Ἐκ βαθέων, σ. 326.

ΒΥΛΛΕΜ ΒΑΝ ΣΚΕΡΝΕΤ μετάφρ. ΡΑΧΗΛ

Ἀρχαῖο παραμύθι, σ. 109.

Σ. ΣΚΙΠΗ

Τὸ τραγοῦδι τῶν σκελετῶν, σ. 166.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

«Ἡ Ξανθοῦλα», σ. 260.
Παληὲς σελίδες : Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Ὁ περασμός, σ. 340.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΩΝ

Ἀπὸ τὴν Ρώμην : Ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις, σ. 91.

ΑΝ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

Πολιτεία καὶ ἐργάται, σ. 90.

ΤΡΙΦΙΛΟΥ

Πολιτικὴ Σελίς, σ. 318, 347.

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

Λευκάδιος Χέρν, σ. 205.

Α. ΤΣΕΧΟΦ μετάφρ. ΦΥΛΛΙΔΟΣ

Ὁ Γάμος μετὰ 10 - 15 ἔτη, σ. 247.

ΤΣΟΥΑΓΚ - ΤΣΕ μετάφρ. Ε.

Ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ παραβολὲς του, σ. 138.

ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΔΟΥ

Ἀνέκδοτος φιλολογικὴ ἐπιστολὴ μὲ εἰσαγωγὴν Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη, σ. 14.

ΑΛ. Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ

Ἀνοιχτὰ μυστικά, σ. 70.

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ μετάφρ. Τ.

Μυστήρια, σ. 16, 46, 80, 118, 146, 180, 208, 236, 277, 310, 332.

ΚΩΝΣΤ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ

Τὸ βιβλίο τῆς Αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ, σ. 68.
Ἡ κερένια κούκλα, σ. 103.

Ω.

«Ὁ Φωνογράφος ἐν τῷ δικαίῳ» ὑπὸ Ἀλεξ. Ν. Σιάτου, σ. 284

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Δίστιχα τῆς Τήνου, σ. 127.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Σελ. 91, 126, 218, 250, 344.

Η ΣΤΗΛΗΤΩΝ ΝΕΩΝ

Σελ. 182, 248, 281.

Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Σελὶς 318.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Σελὶς 29, 62, 93, 127, 159, 255, 286, 320, 348.
Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, σ. 313.
Ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ Ντίκενς, σ. 222.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Σελὶς 31, 64, 96, 128, 160, 192, 224, 256, 288.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σελ. 32, 64, 96, 128, 160, 192, 224, 256, 288, 320, 349.

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

Κλεονίκης Ἀσαριώτη: *Σκίτσο, σ. 109.*
2 πορτραίτα, σ. 322, 329.
Σπουδή, σ. 331.
Τοπίον, σ. 331.
Βὰν - Ντύκ: *Πορτραῖτο, σ. 267.*
Θ. Γκεώργκη: *Φορτωμένος τὰ δίχτυα, σ. 34.*
Γ. Γουναροπούλου: *Ἀπὸ τὸν Ράλλειον διαγωνισμόν, σ. 316.*
Ν. Γύζη: *Ἄνοιξις, σ. 130.*
Καλοκαῖρι, σ. 134.
Φθινόπωρον, σ. 135.
Ε. Ἰωαννίδη: *Πορτραῖτο Κας Εὐφροσύνης Δραγούμη, σ. 4.*
Πορτραῖτο Λ. Μαβίλλη, σ. 9.
Α. Ζάχος, σ. 113.
Πορτραῖτο Κας Θ. Παππᾶ, σ. 194.
4 σπουδαί, σ. 201, 203, 207,
Σκίτσο Ἐλ. Καλογεροπούλου, σ. 211.
Θαλείας Φλωρᾶ Καραβία: *Σκίτσο Εἰρήνης Δημητρακοπούλου, σ. 98.*
Ψαρόπουλο, σκίτσο, σ. 108.
Μὰξ Κλίγκερ: *Δρᾶμα, σ. 75.*
Ν. Αὔτρα: *Ὁ Ἅγ - Γιώργης, σ. 139.*
Ἡ ἀποκεφάλισις τοῦ Ἅγ. Ἰωάννου, σ 143.
Π. Μαθιοπούλου: *Ε. Ἰωαννίδης, σ. 107.*
Α. Μορώ: *Ἀδέλφια, σ. 17.*
Δ. Μπισκίνη: *Ἀπὸ τὸν Ράλλειον διαγωνισμόν, σ. 316.*
Κάρο Ντελβάγι: *Θυσίες Ἐρωτευμένων, σ. 79.*
Οὐΐσλερ: *Πορτραῖτο τοῦ Καρλάϊλ, σ. 66.*
Ζ. Παπαντωνίου: *Σκίτσα ἀπὸ τὸ γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ Ρισπέν, σ. 307.*
Α. Ρόλ: *Καλοκαιρινὴ ἡμέρα, σ. 71.*
Παύλου Σουών: *Πορτραῖτο, σ. 112.*
Φρὰντς Στούκ: *Πάν, σ. 269.*
Στέφαν - Σύντιγκ: *Νύχτα, σ. 47.*
Μπὲρν - Τζόουνς: *Αἰκατερίνη Ράλλη, σ. 258.*

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ἡ νέα μόδα τὸ 1912, σ. 21.
123 ἑκατομμύρια περίσσευμα εὑρίσκω... Καὶ μὲ τὴν χρῆσιν τοῦ ἑνὸς μόνον ὀφθαλμοῦ... Βεβαίως θὰ εἶναι διπλάσιον ὅταν ἔχω καὶ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ἐν χρήσει, σ. 64.
Στὸ σπίτι μου τὰ κορίτσια μου ἔχουν τὸ κάθενα τὸ πιάνο της, σ. 273.
Ἀπόσπασμα τῆς ζωφόρου τοῦ Πανεπιστημίου, σ. 334, 335.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

Μαρίκα Κοτοπούλη, Ἠλέκτρα, σ. 11.
Αἰκατερίνη Λασκαρίδη, σ. 35.
Ε. Φύρστ, σ. 41.
Μωρὶς Μάτερλιγκ, σ. 42.
Αἰμυλιανός, ὁ δολοφονηθεὶς Μητροπολίτης Γρεβενῶν, σ. 5[illegible]
Α. Βαϊογκέρμπερ, σ. 69.
Κωσταντῖνος Χρηστομάνος, σ. 68.
Ἐλπὶς Καλογεροπούλου, σ. 162.
Πρῶται εἰς τὰς Ἀθήνας πλαστικαὶ εἰκόνες, σ. 169, 70.
Ἡ κ. Μ. Μομφεράτου, σ. 179.
Ἡ δις Ἀλεξανδρίδη, σ. 181.
Λευκάδιος Χέρν, σ. 206.
Ἐλπὶς Καλογεροπούλου, σ. 209.
Θωμᾶς Θωμόπουλος, σ. 220.
Ἀδαμάντιος Κοραῆς, σ. 226.
Ἀνρὺ ντὲ Ρενιέ, σ. 243.
Αἰκατερίνη Ράλλη, σ. 260.
Γεώργιος Σωτηριάδης, σ. 284.
Σπυρ. Λάμπρος, σ. 290.
Κ. Σχινᾶς, σ. 295.
Ἰωάννης Λοβέρδος, σ. 324.
Ἐρνέστος Φανέλλι, σ. 345.
Τζαίημς Κάρλτον Γιούγκ, σ. 347.

ΠΟΙΚΙΛΑΙ

4 εἰκόνες ἀπὸ τὸν «Νηπιακὸν κῆπον», σ. 36, 37.
Βυζαντινὸν φόρεμα, σ. 61.
Ἀπὸ τὰ τελευταῖα κτενίσματα, σ. 62.
Φόρεμα ἐπισκέψεων 92.
Τραβηγμένο στὴν ἀκρογιαλιά. σ. 117.
Κτενίσματα ἑλληνορωμαϊκά, σ. 126.
Ἡ μόδα σ. 159.
Ὁ τάφος τοῦ Παπαδιαμάντη στὴ Σκιάθο, σ. 168.
Ἡ Αὐλὴ τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, σ. 175.
Τρεῖς εἰκόνες τῆς μόδας, σ. 191.
5 εἰκόνες ἀπὸ τὰς γραπτὰς στήλας τῶν Παγασῶν, σ. 233, 237, 238, 239, 246.
2 εἰκόνες μόδας, σ. 254.
2 εἰκόνες μόδας, σ. 287.
Ἀναμνηστικὸν μετάλλιον τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου, σ. 293.
Τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον. — Τὸ λάβαρον τοῦ Πανεπιστημίου, σ. 296 - 297.
Ἀπόσπασμα τῆς Ζωοφόρου τοῦ Πανεπιστημίου, σ. 298, 299, 300, 301.
Τρεῖς εἰκόνες τοῦ Πανεπιστημίου, σ. 297, 303, 304.
2 Εἰκόνες μόδας, σ. 319.
Ἕλληνες πρόσκοποι, σ. 337.